

ST. ŽIŽYS

JAUNYSTĖ

ATIDAVĖM

TĖVYNEI

STASYS ŽIŽYS

**JAUNYST ATIDAV M
T VYNEI**

Prisiminimai, poezija,
dokumentika

1998

Ukmerg

Stasys Žižys

Jaunyst atidavimų T vynei

Viršelis J.Zarecko

Papildomas tiražas

Leidėjas: Stasys Žižys ir UAB "Ukmergės spaustuvė". SL 1106.

Užsak. Nr. 548. 9,375 sp. 1. Tiražas 200 egz. Spausdino

UAB "Ukmergės spaustuvė", Vasario 16-osios 31, Ukmergė.

Kaina sutartinė.

UDK 888.2-3
Ži- 117

ISBN 9986-9126-7-9

Šioje knygoje sudėti mano ir mano žmonos Juzės Dirsytės - Žičienės vieno gyvenimo laikotarpio prisiminimai, Juzės Dirsytės poezija. Manau, kad tai nėra vien dvi įrašytos žmonės, privati istorija. Tai šimtams tūkstančių mūsų kartos žmonių dingi likimai, susiję su visos tautos pasipriešinimo, kančių ir išlikimo istorija. Mūsų likimas asmeninio gyvenimo kelyje ir suvedamas du vienodai pažįstami žmonės. Tebus mūsų šie kariai, šalia dokumentinių medžiagų apie rezistenciją Ukmergės krašte, kaip vaizdus puslapis iš Lietuvos pasipriešinimo istorijos.

Autorius

Už suteikt materialin param
leidžiant ši knyg nuoširdžiai d koju
Ukmerg s savivaldybei
AB “Ukmerg s melioracija” valdybos
pirmininkui J. Stakauskui
Šv. Petro ir Povilo bažny ios klebonui
J. Užusieniui
Tauj n Ž B pirmininkui
St. Blockui

Autorius

Jaunyst atidav me

T vynei

1940 -1956

Areštas

Štai ir tas lemtingas 1949 met spalio 14-tos dienos rytas. Žinojau, kad man gresia areštas, bet kad taip staiga viskas vyks - nesitik jau.

Apie tai, kaip sužinojau apie savo arešt , šiek tiek v liau.

Vakare persp jau motin , kad gali mane areštuoti, paprašiau anksti prikelti ir iš-
jau miegoti priestat prie tvarto, kur brolis Anicetas buvo sireng s stali dirbtuv .

Miegas ne m , lindo vairios mintys. Už k ? Kas išdav ? Juk nei žmon ms, nei
t vynei blogo nepadariau. Leistis areštuojamam? Ne, gal dar išvengsiu... Liko du ke-
liai: kal jimas arba miškas. Miške išlikti gyvam vilties mažai, kal jime - tuo labiau.
Miške nors ir ž si - savoje t vyn je ir už t vyn , užkas Lietuvos žem je. O gyventi taip
norisi, juk tik dvidešimt pirmi metai.

Atvertom akim sulaukiu ryto, atsik l s nusiprausiu, pavalgau motinos paruoštus
pusry ius. Matau - motina verkia. Negaliu jos nuraminti - k jai pasakyti? Kai par jau
kambar , ma iau - motina atsiklaupusi meld si, supratau jos maldos auk . Paklaust-
tas motinos, kur dabar? - atvirai pasakiau: mišk , mama. Motina peržegnojo, nusi-
šluost ašaras, t vas ži r jo tokiomis li dnomis akimis, kad skaudu buvo ži r ti. Te-
pasak : “Telaimina tave Dievas”. Taip ir iš jau nežini .

Lauke jau aušo, dangus buvo rudeniškai apsiniauk s, nor jo lynoti. Mažeiki kai-
me kažkur lojo šunys. jau spar iai - reik jo užėti pas pusseser Maryt , kuri gyveno
1948 m. išvežto Vil no namuose, jos t vai irgi buvo ištremti. Maryt , ma iau, prie
k dros išsivedusi gird karv . Pakalb siu su ja, užėisiu to paties Vil no pirt , kur
paliktas pistoletas ir automatas su spausdinimo mašin le, ir pirmyn.

- Stoj! - kaip perk nas trenk .

Atsisuk s pama iau, kaip per lauk b ga pla iai išsipylusi kareivi grandin . Su-
stojau sekund - k daryti? Iki artimiausi kr m koksai penkiasdešimt metr , tas
pats iki b gan i mane kareivi , j labai daug... Smegenys dirba kaip elektronin
mašina, pab gti vilties n ra. Pusseser , turb t nujautusi mano mintis, r kia:

- Neb k, Stasy, nušaus!

Lieku suakmen j s stov ti.

Prib g s leitenantas, su juo ir sribas Jakubonis, liepia pakelti rankas aukštyn, iškrato.

- Kur eini?

- Pas pusseser , štai jinai girdo karves, - parodau ranka.

Girdžiu, Jakubonis sako leitenantui:

- Etot, kotorova iš im, neuspel udrat.

Mane vedasi namus. Ten jau pilna kareivi , motina, pama iusi mane, pradeda verkti.

Mane pasodina užstal n, šalia atsis da mane areštav s leitenantas su vert ju, namuose prasideda krata. Krata t siasi kokias keturias valandas. Visa, kas buvo rasta kratos metu - knygos, užraš s siuviniai, nuotraukos, kraunama man ant stalo. Liepia man pasirašyti, kad rasta pas mane. Rašausi “Rasta pas mane, Stas Žiž , 1949 met spalio 14 dien ”, parašas. Prikrauna kr v knyg , s siuviniai , tarp j daug nuotrauk , vairi užraš , likusi nuo mokytoj seminarijos. Nieko kompromituojan io neranda, krat liepia pakartoti. Dabar jau randa - prieš kelias dienas gaut iš “Vyties” apygardos štabo laišk , adresuot “Klaj nui”, t. y. man. Tame laiške buvo tik keletas atsišaukim .

Mano galvoje tik viena mintis - b gti. Už tvarto tualetas, netoli griovys ir kr mai, reikia bandyti. Pasiprašau tualet , mane saugoj s leitenantas leidžia. Išlyd j s sargybinis rankos mostu parodo kitiems, ir vienas su kulkosvaidžiu nub ga prie griovio, antras taip pat su kulkosvaidžiu - iš kitos tvarto pus s. Pas džiu gal kokius penkiolika minu i , išeities n ra, gr žtu atgal kambar . Pab gti joki šans . Leitenantas, vadovav s kratai, pareiškia, kad esu areštuojamas, motinai liepia d ti maisto trims dienoms. Atsisveikinu su motina, su t vu ir pa m s iš motinos terbel su maistu ir lydimas “draug ” išeinu nežini .

Iš jus iš nam iš man s paimamas maistas, rankos priekyje surakinamos antrankiais. Sudie, gimtieji nameliai!..

Kitame trobos gale gyveno brolis Anicetas su šeima, pas j buvo at j s kaimynas Mulevi ius. Varosi ir j kartu su manim. Pas netolim kaimyn Zalag n brolis Antanas tuo laiku k l su m s kuliama mašina. Pamat s mane su palyda nušoko nuo maniežo. Matau, kad išsigand s. Pakeliu antrankiais surakintas rankas: sudie, broli, kažin ar bepasimatysim... Už t gest gaunu automato buože per sprand . Nusivaro mane apie kilometr Mažeiki kaim , kur m s laukia trys pilnos mašinos kareivi . Pasodina mane ant griovio kranto, priešais pastato maiš su kratos metu rasta medžiaga. S d k ir lauk. Kartu atvart Mulevi i paleidžia: matau, kaip žmogelis tekinas b ga nam link. Dieve, kaip jam gera, jis laisvas, o aš su didele palyda tolyn nežini . Liepia lipti mašin , paskui meta maiš su areštuotais daiktais, užmauna maiš ant galvos, ir pirmyn.

Tauj nuose sustojame, matyt, dokument forminti ir atraportuoti vietinei valdžiai, kad vienu banditu mažiau. Tauj nuose nuima nuo galvos maiš , leidžia s d ti, apsižvalgyti po gimtuosius Tauj nus. Mašinoje lik du kareiv liai ruseliai, ži r dami li d nomis akimis, kiek supratau, pasak : “Zdies tvaja rodina, a dalše tiurma i Sibir”. Labai gail jausi vieno: kad vakar vakare, pas kaimynus susitik s su Vigantu, kuris ieškojo man s su b riu partizan pranešti man apie gresiant arešt , neiš jau su jais mišk . Susitikimas buvo trumpas, konkretus. “Yra žini , kad tave rytoj gali areštuoti. Ar turi su savimi ginkl ?” - išima iš d klo pistolet ir duoda man. Ginklo nepa miau: pirma, turiu savo, tik ne su savim, antra, pusiau nuginkluoti b rio vad nenor jau. Nutar me rytojaus dien susitikti pas erniausk . “Darai klaid , kad lieki, gali pakli ti”, - atsisveikinom iki rytdienos. Palikau Vigant , žuoliuk , Spzgl , Kirv . Jie laisvi t vyn s arai, o man sparnai jau pakirsti. Tai buvo paskutiniai j man ištarti žo džiai, t , su kuriais dirbau, aukojau jaunyst , svajas. Po daugelio met teko atkasti j išbalusius kaulus ir perlaidoti Dukstynos kapines. Dar ir dabar matau j ryžto pilnus veidus, j pasitik jim , kad Lietuva bus laisva, nors tuo laiku mažai kas tuo tik jo.

Sunkvežimis v l pajuda, važiuojame Ukmerg s link. V l užmanamas maišas man ant galvos. Ukmerg je mašina sustoja saugumo kieme, nuima maiš man nuo galvos, veda vid , pasodina laiptin je, liepia nusigr žti sien ir laukti.

Laukti ilgai nereik jo, “palydovas” at j s nuved pas tardymo skyriaus viršinink Lensk . Vidury kabineto pastatyta k d , liepia s stis. Lenskis mandagus, pasi lo cigarect . Nors r kau, bet atsisakau. Prabyla: pavard , vardas, t vo vardas, gimimo metai, kur gim s?

- Tai k , papuolei?
- Nepapuoliau - areštavo, nežinau už k .
- Sužinosi, ir labai greit. Kur ginklas, kur pasl pei?
- Aš jokio ginklo netur jau ir neturiu.

Lenskis nusijuokia.

- Paži r sim, dabar sakyk savo slapyvard .
- Aš jokio slapyvardžio neturiu ir nežinau.
- O kas ia?

Ištraukia vok ir parodo man. VYTIES APYGARDOS VADUI ŽIGAUDUI -

ŠTABO RYŠININKUI KLAJ NUI. Vokas tuš ias, supratau, kad rado pas mane, bet kod l n ra mano parašo? Galvoje t kstan iai min i , jos lekia velnišku grei iu: laišk as tas gautas prieš por dien ir išsi stas, bet kod l ant voko n ra mano parašo, kad rasta pas mane, kaip ant kit pas mane rast popieri ?

- ia ne mano, aš nieko nežinau.

<) ia tavo?

Ištraukia antr ir meta man - Viganto laišk , adresuot man. Skaitau: skubiai atvykti ketvirt , jeigu nerasi, b k septintame. Mano parašas ir rasta pas mane. Aiškinu Lenskiui, kad pasirašin jau labai daug popieri , gal ir pakišo man provokaciniu b du

t vok . Lenskis, matau, šird s. Atsistoja, pri j s paima mane už sprando, kita ranka pakelia smakr , užver ia galv .

- Aš tau rodysiu, bandite, kad esi slapyvardžiu KLAJ NAS. Gyvas sup si, jeigu neprisipažinsi. Aš tav s nemušiu, bet yra priemoni , kurios prakalbins tave. Išveskit!

Pakelia nuo k d s, rankas už nugaros, nesidairyt. Nuveda laiptais r s , ten dežu-ruojantis smulkiai iškrato, liepia nusirengti iki nuogumo, išpjausto visas sagas, liepia v l apsirengti. Kelnes jau reikia laikyti rankoje. Maisto, kur d jo mama, negr žina, sako nieko apie tai nežin . Tame pa iame koridoriuje atrakina kameros duris, stumia vid . Girdžiu, kaip užpakalyje nutolsta priži r tojo žingsniai ir užtrenkt kameros dur aidas. veid trenkia nepakeliamas dvokas. Apsidairau, prieblandoje ži riu dar tris tokius pat nelaiminguosius. Stovi ketveri mediniai narai, vieni iš j bus mano. Kampe ba ka, vadinama paraše, kuri atliekami visi gamtiniai reikalai, iš jos ir sklinda tas “malonus” kvapelis. Priekyje aukštai grotomis užkaltas langas ir dar iš lent sukaltas skydas, kad ne eit kamer šviesos ir tu nieko nematytum, kas dedasi lauke. Narai pliki. Atsis du ir dairausi aplinkui. Tyliu, tyli ir kaimynai. Pradedu siži r ti. Virš dur palub je užgrotuota dega elektros lemput . Pradedu atskirti veidus. Greitai atsidaro durys, meta kamer vatos prikišt iužin , atklod ir kažk panašaus pagalv . Visk susikraunu ant man priskirt nar .

- Tai iš kur b si? - klausia pagyven s žmogelis. - Aš tai nuo Deltuvos.

- Aš tai, - sakau, - nuo Tauj n .

- O kaipgi pavard , jeigu nebijai pasakyti?

Pasisakau ir pavard .

- Tai už k papuolei?

- Nežinau - pa m , ir viskas.

K aš jam daugiau atsakysiu. Susipaž stu ir su kitais dviem kameros draugais: kiti du - gyvi paimti partizanai, vienas, kiek prisimenu, nuo Šešuoli , Povilas Zagreckas, slapyvardžio nebeprisimenu, iš Plieno rinktin s, pa m užmigdyt vaistais. Antrojo pavard prisimenu - Šerelis, taip pat iš Plieno rinktin s.

Šerelis vaikšto neramus po kamer , klausin ja, ar kartais nepaž stu TANKISTO, STIKLO, VIGANTO. Matau, kaip mane pasiži ri verian iu žvilgsniu Povilas Zagreckas. Supratau - reikia tyl ti. Sakau, joki stikl aš nepaž stu. Gal už kokio pusvalandžio Šerel iš kameros išveda. Povilas mane persp ja, kad b iau atsargus, nes Šerel per tankiai veda tardyti ir gr žta visuomet be m lyni ir parsineša cigare i . Kažkoks kyla tarimas. Susipažinti bus laiko užtektinai.

Vakarien : duryse atsidaro langelis, vadinamas karmuške, paduodami keturi gaba- l liai juodos duonos ir keturi aliumininiai puodukai vandens, vadinamo arbata. Valgyti nesinori, bet valgau - reikia priprasti prie kalinio duonos. Po kiek laiko prasidaro karmušk ir komanda OTBOJ - reiškia, gulti. Kameros draugai persp ja, kad miegant rankas reikia laikyti virš atklod s ir galva turi b ti neuždengta, kitaip nakt b si pakeltas. Tuo greitai sitikinau.

Miegas ne m , vaivos mintys lindo galv . Kas gal jo išduoti? Ginkluot mane mat nedaugelis, iš artim kaimyn tiktai tas pats Mulevi ius, kur sribai paleido iš Mažeiki , ir pusbrolio Broniaus Žižio šeima. Pas Mulevi i pernai buvau už j s su partizanais maisto rinkimo reikalu ginkluotas, bet Mulevi ius žmogus patikimas, negal jo išduoti. Pusbrolio šeima nors ir nelabai prijau ia partizanams, bet noriu tik ti, kad išduoti negal jo. T kstan iai min i ... Gal paimtas gyvas kas nors iš partizan ? Mintis nutraukia atidaromos karmuš k bildesys, ir “na bukvu “Ž” padni- maisia”. Išveda tardym . Gal kokia antra valanda nakties. Veda ne pas Lensk , bet

kit kabinet . Ten s di du uniformuoti ekistai. Liepia s stis, pasi lo cigaret , paklausia, ar buvau užmig s, kaip sitaisiu kameroje, ar neskriaudžia kameros draugai. Kalbam s per vert j , prisistato tardytojas kapitonas Baranovas, vert jas leitenantas Siniakovas. Baranovas pareiškia, kad jiems apie mane viskas žinoma ir meluoti ar gintis man n ra jokios prasm s. “Mes galim susitarti, žinom, kad turi stipr ryš su banditais, to nugin yti tau nepavyks. Si lome tau: dirbk su mumis, mes tave tuojau paleisim arba sudarysim s lygas pab gti. Išeisi mišk , o iš ten palaikysi ryš su mumis. Gerai pagalvok, žinok - antraip sup si kur nors Sibiro lageriuose. Duodu pusvaland apsigalvoti?” Baranovas kažkur išeina, palieku tiktai su vert ju, tas irgi nieko neklausin ja.

Po kiek laiko gr žta Baranovas, su vert ju persimeta keliais rusiškais žodžiais, kuri aš nesuprantu.

- Tai kaip, apsigalvojai? - prabyla Baranovas.

- Man n ra ko galvoti, aš nieko nežinau ir su jokiais banditais ryšio neturiu.

- Blogai, prisipažinti reik s, tam mes turim priemoni , nuo kuri prabyla ne tokie kaip tu, ir ilgai laukti mes nelink . Dabar pasakyk, kur VIGANTO bunkeris ir kiek jame yra bandit ir kuo ginkluoti?

- Aš jums dar kart sakau, kad nei Viganto, nei su juo vaikš iojan i bandit , nei j bunkerio nežinau.

Baranovas atsistoja, prieina prie man s, paima už kr t , pakelia nuo k d s, spiria koja paširdžius. Nuvirstu kamp kartu su k de. Prieina Siniakovas, pakelia, paima už plauk ir trenkia galv sien . “Bandite, pas mus kalbama šitaip. Išvest!” Ateina palydovas ir pagal komand “rankas už nugaros” v l nuveda kamer . Akyse nuo sutrenkimo žaižaruoja kibirkštys. Nusirengiu ir atsigulu. Ryt pro langel paduoda plaukams kirpti mašin l ir liepia nukirpti man plaukus. Šit ginkl patiki Povilui, tas dar paklausia, kur , priži r tojas parodo mane: šitam kasas. Deltuvišk dar palieka su plaukais. K gi, priimu pirmuosius šventinimus. Matyt, nusprend , kad iš man s šnipo nebus.

Povilas su jam patik tu darbu susidoroja greit, man pirmieji šventinimai atlikti, galiu skaitytis pilnateisium kaliniu. Paduoda per langel po gabaliuk duonos ir po puodel arbatos. Prieš tai, tiesa, dar išnešti “paraš ”, nusiprausti ir, jeigu kam reikia, atlikti gamtinius reikalus.

Atsidaro kameros durys, visiems rankas už nugaros ir b gte kiem . Ten aptverta aukšta medine tvora pasivaikš iojimo aikštel . Visi rankas užpakaly ir viens paskui kit ratu aptvaro pakraš iu. Matau bažnyt l s bokšto virš , kryžius nugriautas, varnos karkia bokšto viršuje, jos laisvos. Po koki dešimties minu i v l visus kamer . Pasivaikš iojimas baigtas, v l “laisvi arai”.

T pa i dien iškvie ia ir deltuvišk su daiktais, kur - ar laisv , ar kit kamer , nežinia. Liekam kameroje trys, mušam ant sien blakes, kuri ia milijonai, naktimis pikiruoja kaip bombonešiai.

Dien ia atsigulti nevalia, gali vaikš ioti arba s d ti ant nar , nesvarbu, kad tu vis nakt buvai be miego tardyme, režimas lieka režimu. R kyti kameroj duoda, tik negali tur ti degtuk - ugn priži r tojas paduoda kas valand per langel su žvake.

Baig si antra nelaisv s diena, o kiek j priekyje, žino tik vienas Dievas. Kas dabar namuose? Motina ašarose, žinau, visi pasimet . K galvoja Vigantas, kur jis dabar? Sužinojo, be abejo, tuojau, susitikimo vieta buvo paskirta apie pora kilometr nuo nam ir apie mano arešt sužinojo tuojau pat. Skuba perdislokuoti stovykl , pranešti apie mano arešt apygardos vadui, ten irgi visos ryši sistemos keitimas: kas žino, ar išlaikysiu, ar neišduosiu. Kas suras spausdinimo mašin l ir atspausdintus dokumentus? Apie j buvimo viet žinau tiktai aš vienas.

Nakt , tik sp jus užmigti, trinkteli dur sklend s, ir v l “na bukva “Ž”. Veda v l t pat kabinet , tas pats Baranovas su Siniakovu. Liepia s stis, paklausia, ar niekuo nesiskundžiu, ar gaunu maisto davin .

- K duodat, gaunu visk .
- Kada paskutin kart buvai susitik s su banditais?
- Išvakar se prieš mano arešt , - nežinau, kaip man išspr do.
- Kiek j ir kokie jie buvo?
- Aš j neskai iavau, gal dešimt, gal daugiau...
- Kada prad jai dirbti bandit ryšininku?
- Jokiū aš ryšininku nedirbau.
- Dirbai, mes tau tuojau rodysim, mes seniai tave sekam ir turim užtektinai tam rodym , laiškai, rasti pas tave, užtektinai rodo tavo ryšius. Taip, Klaj ne, b si atvirsnis - mažiau gausi kail .

Pro duris eina dar vienas, laikydamas rankoje gumin lazd , ir staiga pri j s kerta man per pe ius, nustumia nuo k d s, spiria koja, parmeta ant grind , apspardo, pakelia, priveda prie dur , praveria, kiša pirštus tarp dur vyri vietoje ir pradeda verti duris. Pajuntu velnišk skausm , pradedu r kti. Duris praveria, ištraukiu rank .

- Tai vot - ia tik susipažinimui; dabar s sk ir apsigalvok.

S džiu, daugiau nieko neklausin ja. Pras džiu beveik iki ryto. Tardytojas rašo, pasikiau paduoda man pasirašyti, vert jas išver ia, kas parašyta. Pakvie ia palydov ir išveda kamer .

Kameros draugus randu miegan ius. Juos ši nakt tard , ar leido pamiegoti, nežinau. Pirštai sutin , velniškai skauda. Supl šau marškinius, prieinu prie dur , baladoju, atsidaro “karmušk ”.

- evo cho iš?

Rodau sutinusius pirštus ir paduodu atpl št nuo marškini skudur , rodydamas, kad reikia suvilgyti vandeniu, ir aš j užd siu ant rankos. Apsidairo po koridori , nu - j s atneša sumirkyt ir paduoda. Apsivynioju rank , skausmas šiek tiek atl gsta, užmiegu. Atbundu nuo skausmo ar nuo “padjom”. V l b gte lauk , rankos už nugaros, v l pagal aptvaro sien , v l tas pats bažnyt l s bokštas, tos pa ios krankian ios varnos ir tas pats skausmas.

Priekyje ži r damas draug pakaušius, matau, kokie j bais s paausiai - pagal ausis geltonai žalia oda. Negi ir mano tas pats? Gal dar nesp jo...

Pasivaikš iojimas baigtas, visi vid , v l išnešti paraš , tualetas, kameroje tie patys pusry iai - vanduo su juoda duona.

Ketvirta para nemigo, vaikštai po kamer kaip girtas, sunkiai vystosi mintis, bet mintyse dirbti reikia. Visgi kas gal jo išduoti? Dirsyt Stas , Žibut , areštuota beveik metai, b t ir mane areštav anks iau, jeigu b t išdavus. Gal pas k nors iš žvusių partizan surado kokius nors ryšius? Kas duos atsakym ...

Kas namuose, kaip t vai, broliai, ar jie neareštuoti? Jie žinojo, kad dirbu pogrindyje, bet joki ryšio kanal nežinojo. Lauksiu, matysiu, kas bus toliau. Ryš su partizainais prisipažinti reikia vis tiek, bet kaip išvengti baisiausio - išdavyst s? Kent siu. Užmuš - tegu užmuša, bet mirsiu ne išdaviku. Visk prisiimsiu sau. Mano kameros draugas Povilas patar tik nekeisti pirm tardyme duot prisipažinim .

Kameroje vaikštome visi paskend savuose apm stymuose. Velniškai skauda pirštus, bet judinti galiu, kaulai gal nesulaužyti. Trauk j velniai, sulaužys - matau dar ne t , bandysiu iškent ti.

Pietums duoda kažkokios koš s. Tarp kitko, saugumas maist kaliniams imdavo iš restorano pagal speciali recept r , nes savo virtuv s netur jo. Maistu labai sk stis negalima buvo, bet ar maistas r p jo?

Kita naktis - v l tardymas, v l tie patys klausimai: su kuo palaikėi ryš , kur ginklas?

- Jokio ginklo aš neturiu, o ryš palaikiau.

Vert jas Siniakovas, atsis d s prieš mane ant stalo, retkar iais, nesitėpdamas rank , kojomis apdaužo antausius.

- Su kokiais banditais palaikėi ryš , pas k susitikdavai? Kur apygardos vado bunkeris? Kur kiti j bunkeriai?

- Nežinau, man niekas j nerod , susitikdavau nurodytose vietose, nurodymus gaudavau slaptaviet se - virose vietose.

- Kur buvo slaptaviet s?

- Akmen kr vose, laukuose, miške kelmuose, - pasakoju tas vietas, kurias žinau, nes gali tekti parodyti, jeigu veš.

Pras džiū v l iki pary i , šiandien mušti daug negaunu. Paduoda pasirašyti tardymo protokol , ir atgal kamer .

Kameroje dienos slenka monotoniškai, kiekvienas paskend s savose mintyse arba glostom iš tardymo atsineštas m lynes. Šerel tankiai iškvie ia ir dienos metu, gr žta be m lyni . Baisu tarti žmog , bet?.. Tuo pa iu laiku buvo areštuota ir ryšinink Šerelien , taip pat priklausiusi Plieno rinktinei. Dabar, rašydamas šias eilutes, dar galvoju susirasti j , nes žinau, kad gyvena kažkur Ukmerg je.

Kelet dien tardym neveda - gal renka žinias, gal leido apsigalvoti, nežinau. Gavau iš nam siuntinuk , truput maisto, truput r kal . Papirosai nulaužtom gilz m, paliktas tik tabakas, sviestas ir lašiniai supjaustyti gabaliukais, ieškota laiškeli . Siuntinuk dalinuosi su draugais. Povilui išmušti dantys, valgyti sunkiai gali, bet šiaip taip vaišinam s. Jau kelint dien miegu ramiai - tardymus nebevaru, truput atsi-gaunu, galiu jau sukoncentruoti mintis, bet galvoju, kad tai tyla prieš audr .

Neapsirikau. Vien vakar išveda laukan, veda per kiem medin paši r , apkalt lentomis, atidaro duris, stumia vid . Prieblandoje matau tris numestus lavonus. Atved s mane Baranovas prožektorium apšvie ia veidus, liepia prieiti artyn.

- Ar paž sti?

- Nepaž stu, matau, kad partizanai.

- Banditai, ne partizanai, - pataiso mane kažkoks sribas.

- Tai vot, iki ryto tur si laiko atpažinti, kitaip rytoj b si toje pa ioje duob je su jais.

Uždeda antrankius, koki keturi metr virve priiša prie stulpo, trenkia automato buože per sprand . Nugri nu tarp lavon . Praeina kažkiek laiko be s mon s. Atsi-gaunu šal io kre iamas, atsistuju. Veidas kažkoks glitus - pakeliu surištas rankas, apsišluostau, pajuntu, kad veidas visas kruvinas, tik nežinau, ar nuo lavon , ar nuo buo-ž s sm gio. Pro lent plyšius veržiasi m nullo šviesa, joje matau, kad ir rankos kruvi-nos. Nežmoniškai šalta: jau spalio pabaiga, o aš tik su švarkeliu. Bandau surkti, bet lauke stovintis sargybinis surinka “mal iatj, streliatj budu”, girdžiu, kaip suklega užvedamo automato užraktas. Šokin ju vietoje, darau prit pimus, kad tik nors kiek sušil iau. Taip iki ryto.

Ryt ateina Baranovas, Siniakovas ir dar keli sribai, atriša mane nuo stulpo, nuima antrankius.

- Tai dabar šaudysit? Šaudykit su antrankiais, nesiginsiu.

- Tu mums dar reikalingas gyvas, sušaudyti susp sim. Tai kaip, nepažinai?

- Nepažinau.

- Apsieisim ir be tav s, marš kamer .

Užveda tualet . Leido nusiprausti, priži r tojui pasak , kad leist pamiegoti. Ži -riui, kamera tuš ia, likimo draugai kažkur išvesti. Atsigulu, bet gul ti ilgai netenka: “Padjom, s vieš iami!” Išveda kit kamer , kur surandu ir anks iau išvestus draugus. S dim jau kampin je kameroje, pro kurios langus matyti mažas kraštelis šaligatvio, einan io pagal pat pastat , matosi praeinan i j kojios.

Nakt v l išveda tardyti, v l tas pats: su kuo draugauji? kas žino tavo ryšius su banditais? kuo ginkluoti, kokiomis grup mis vaikšto?

- Vaikšto, - sakau, - vairiomis grup mis, po vien ar po du nevaikšto, o ginkluoti automatiniais ginklais.

- Kiek j s apylink se bastosi j ?

- Nežinau, aš j neskai iavau ir man nebuvo reikalo žinoti.

- Stok prie sienos!

Atsistuju prie sienos kamp . Baranovas išsiima iš stal iaus pistolet , deda šovin lizd .

- Š itaju do triocho, tu mums jau nebereikalingas, ia su tavim terliotis užtenka.

Trenkia š vis, veid apipila dulk s. Skausmo nejau iu. Negi jau viskas?

Girdžiu, kaip už sienos klykia moteris, kabinet b ga du ekistai. “Kas ia?” Baranovas parodo mane. Prib g pradeda daužyti per veid , parmeta ant grind , spardo. S mon atsijungia. Atsigaunu velkamas už rank laiptais žemyn. vilkt kamer palieka ant grind gul ti. Kameros draugai padeda atsikelti, paguldo ant nar .

Nežinau, kur neskauda. Skauda visur - ir galva, ir visas k nas. Kam gyventi? kam kankintis? nušaut ar užmušt , b iau laimingas, numir iau, T vyne, už tave.

Kelias dienas neveda tardym , veidas, jau iu, sutin s, kameros draugai sako - m lynas. Išveda iš m s kameros su daiktais Šerel , liekam dviese su Povilu. Povil irgi re iau šaukia naktimis, žodžiu, poilsis.

Vien dien išveda mane pas Lensk .

- Atvažiavo tavo motina, ar nori pasimatyti, duosim atskir kambar , netrukdysim.

- Nenoriu, kok pamatys mane motina, kam jai dar didesnis skausmas, negi to dar mažai? Be to, be prieži ros nepaliksit, bus pažad tam kambaryje taisyti mikrofonai (“kalb kit atvirai, mes pasiklausysim”). Ne, - sakau, - toksai j s išglostytas motinai pasirodyti aš negaliu.

- Kaip nori, motinai pasakysiu, kad su ja pasimatyti nenori.

- Sakykit, kaip norit, man vis tiek.

Parveda v l kamer .

Žinau, motinai didžiulis skausmas, ar supras mane? Gaunu po kokios valandos siuntinuk . Atiduodu savo supl šytus kruvinus baltinius - jeigu atiduos motinai, kad žinot , kod l atsakiau pasimatymo, bet ar atiduos, nebuvo tikras (gr ž s sužinojau, kad vis d lto atidav). Kameroje gaudom blakes, bandom jas surikiuoti b rius, k darysi iš nuobodumo. Apšep barzdomis. Barzdai nusiskusti yra tiktai viena priemon , žirk l s. Gaunam iš priži r tojo žirkles ir bandome “skustis”. Povilas atsigula aukš-tielninkas, aš paimu žirkles ir pradedu skutimosi operacij . Suimi pirštais od ir žir-kl mis nukerpi kelis plaukus. Taip po gabal l pirmyn, pusdienis, ir barzdos n ra, gulk kitas. Sako, kad šuo kariamas pripranta, o žmogus - tuo labiau.

Gal po koki keturi par - sakymas palikti daiktus. Išveda kit kamer , po laip-tais. Du gultai, žema, vaikš ioti galima tik susilenkus. Nakt prasideda karas su žiur-

k mis. Atsigult ir nebandyk: lipa per galvas. Taip naktis ir praeina kariaujant; gerai, kad dar dviese - smagiau. Rytojaus dien sugr žina v l savo kamer . Kameroje išvartyti daiktai: nakt buvusi krata. Tardyti jau kuris laikas nebešaukia, nei man s, nei mano kameros draugo. Kasdienin kal jimo tvarka: ryt b gti užtvare, išnešti paraš , ir v l keli kvadratiniai metrai kameros, trys žingsniai pirmyn, trys atgal. Bandau prisiminti morz s ab c l , atmintyje atkuriu raidyn , bandau susisiekti su kitomis kameromis, šiaip taip pavyksta. Pasisemiu daugiau morz s mokslo žini , jau gyventi galima.

Iš laisv s joki žini neturim, jeigu gauni maisto ar r bus, visk randi išmaišyta, drabuži ir si l s išnarštytos. Nuo pasaulio atitverti aklina! Nakt , kada prasideda tardymai, rakinam kamer dur žvang jimas, tardom j riksmas, lauki - gal v l iššauks ištrošk kraujo budeliai. Kažkaip nenoromis prab ga taip, rodosi, netolima praeitis, tie kartu su partizanais išvaikš ioti takeliai. Atrodo, kad už vien laisv s minut atiduotum vis gyvenim . Geriau b t sušaud toje daržin je, šiandien jau b iau gul j s su tais trim bendroje duob je. Bet, matyt, budeliams reikia mano kan i , bet ne mano mirties. Žinau, kad namuose mano gyvo laidotuv s, partizan gretose v l sumaištis - ar išlaikys, ar neišduos? gali v l pasipilti arešt banga - juk jiems buvo aišku, kad žinau labai daug paslap i ir žmoni , kurie jas nešioja.

Apgijo žaizdos, baigia išnykti ir m lyn s. Jau ir gruodžio vidurys. Staiga vien dien atsidaro kameros durys, “na bukvu “Ž” išveda Lenskio kabinet . S di kariškis - generolo laipsnis. Liepia s stis, mandagiai prisistato: PABALTIJO KARIN S APY-GARDOS GENERALINIS PROKURORAS. Paklausia, kaip jau iuosi, kuo nusiskundžiu, kaip maitina?

- K gi, - sakau, - ar gerai, ar blogai, laisv vis tiek nepaleisit.

- O k tu žinai, gal ir paleisim. Suradom tavo namuose bunker , o tu neprisipažinai.

- Gal ir suradot, aš ia jau trys m nesiai, per t laik ten gal jo atsirasti ir dešimt bunker , aš k žinojau, visk pasakiau.

kabinet ateina Lenskis ir Baranovas, žodžiu, susirenka visas elitas. Krynis, prokuroras, pareiškia, kad tardymas baigtas ir man reik s pasirašyti tardymo baigties 206-t straipsn . Vert jas šiuo kartu pats Lenskis. Prokuroras pareiškia, kad kaltinamas pagal 58-Ia straipsn - reiškia, tarybin s t vyn s išdavimas, antras 58-10 antra dalis, antitarybin agitacija, surišta su ginkluotu pogrindžiu, ir 58-11 - dalyvavimas ginkluotame pogrindyje. Teismas pareikš, pagal kok straipsn b siu nuteistas. Atliekama bylos užbaigimo proced ra. Parodomas man atimt iš man s daikt aktas, atseit, daiktus, kuriuos bus galima laikyti kal jime, gr žins.

Parveda v l t pa i kamer , pasigiriu Povilui, kad jau byla baigta, pasirašiau 206, dabar tik laukti reikia teismo.

Dienos b ga gana l tai, art ja jau ir Kal dos. Iš nam gaunu dar vien kal din siuntinuk , jame mamos iškepti šližikai, bet ir tie saugumie i supjaustyti. Gaunu šiltesnius apatinius r bus, pirštines, šiltas kojines. Žodžiu, kelionei Šiaur paruoštas.

Prab ga nedaug dien ir gruodžio 24-tos ryt , per K ias, “na bukvu “Ž” su veš iami.” Išveda laukan, ten jau laukia sunkvežimis su palyda, v l uždedami antrankiai, patiesta truput šiaud . Atveda dar vien mano likimo draug , susodina taip, kad b t suremtos nugaros. Sus da keturi palydovai su šunim, ir pajudam iš Ukmerg s. Persp ja, kad kalb tis draudžiama, kitaip šaus.

- Šaudykit, jeigu taip norit, man vis tiek.

Mintys nuskrieja namus. Ten ruošiasi šv. Kal d švent m, be abejo, prisimena ir mane, o man prasideda kelion nežini . Važiuojuam Vilniaus link. Kelion je nuobodžiauti netenka, mus lydintys stribukai gana linksmi, žada ir mušt, ir šaudyt, bet nei vieno, nei kito nedaro.

Štai ir Lukišk s. B dami Ukmerg s saugumo r syje, tankiai kalb davom apie t kal jim : vis tiek ten gal bus šiek tiek laisviau, nebus tardym , daužym , to baisaus teroro. važiuojuam pro didžiulius metalinius vartus, nuima antrankius, komanda išlipti.

Lukiški duona

V l viskas iš naujo: pavard , vardas, t vo vardas, gimimo metai, koku straipsniu kaltinamas. Nuveda, kaip paskui sužinojau, antr korpus , kur kalinami vien politiniai. Visk smulkiai iškrato ir kamer .

Kamera jau ne vienut , daug didesn , randu ten sukišt gal apie penkiolika žmoni . ia jau gaunu iužin , atklod ir pagalv . Žodžiu, komfortas. Narai dviaukš iai, kaimynyst pasikvie ia mane koki keturiadešimties met žmogelis - v liau susipažinus paaišk ja, kad tai kunigas Baltrumonaitis, su kuriuo teko ilgesn laik bendrauti. Tai labai iškilios sielos žmogus, tikro žemaitiško charakterio. Av jo žemaitiškomis klump mis (ir kuomet išved j kit kamer , žinodavom, kad kal jimo koridorium eina Baltrumonaitis).

Vakare suruošiam kuklut K i stal , sukalbame mald , kunigas Baltrumonaitis sulauž s padalina po duonos gabal l. Valgom dalindamiesi prisiminimais iš laisv s. Visi gerai žinom, kad namiškiai, sus d prie K i stalo, pastato tuš i l kšt ir m s daliai. Po K i vakarien s tuojau komada OTBOJ. Poilsis neilgai trunka: SABIRAISE V BANIU. Visus išvaro koridori , surikuoja rankom už nugaros, ir pirmyn. Pirtis pirmame korpuse, rengta gana domiai: pirmame kambaryje nusirengiama ir r bai paliekami išgarinimui, visi suvaromi antr kambar , vadinam j pirt . Tiesa, prieš tai, nusirengimo kambaryje, atliekama vadinamoji SANABRABOTKA - nuskutami plaukai nuo vis griešn viet , kur tik jie augt . T darb atlieka vyrams moteris, moterims vyrai. Tokia jau tarybin moral . Antrame kambaryje - vadinamieji dušai. ia sauj pila skysto muilo, juo išsiteplioji ir lendi po dušu. Po koki dešimties minu i pervaro kit kambar , o pirm suvaro nauj kamer . Tarp t vadinam duš duryse yra akut steb ti, kas dedasi kaimynin je pirtyje, jeigu, žinoma, nebijai

karcerio. Iš antrojo kambario perveda apsirengimo patalp , kur jau gauni išgarintus r bus, apsirengi ir atgal kamer . Pirties proced ra vyksta vis par , taip žiedu ir eina: varo politinius nakt , o kriminalinius - dien .

Šv. Kal dos praeina kaip ir kal jime, visi paskend savose mintyse, savuose prisiminimuose. Esame susirink iš vairi Lietuvos viet . Daugiausia laiko praleidžiu su kunigu Baltrumonai iu, gulim abu greta, ant viršutini nar , jau iu jo t višk paraman, tiek moralin , tiek materialin . Kaip kunigas, gauna iš parapijie i daug siuntini , bet niekuomet j nesuvalgydavo vienas, visk išdalindavo savo kameros draugams.

Labai pagilinau morz s žinias - dabar jau laisvai galiu kalti ir priimti gaunamus iš kit kamer signalus, nors tai kvep davo keliomis paromis karcerio. Bandydavom suruošti net koncertus. Paimi aliuminin puoduk , dugnu pridedi prie radiatoriaus vamzdžio ir dainuoja arba kalbi, o klausaisi prid j s atbulai. Lukiški kal jimo sienos labai laidžios morz s garsams, jeigu kandikliu kaukšteli sien stipriau, tai girdisi per dvi kameras.

Lieka išmukti dar vien bendravimo priemon - pokalb rank kalba, kada išvaro pasivaikš ioti tam reikalui aptvertas aukšta m rine siena aikšteles, kurios viena nuo kitos atitvertos koki dviej metr m rine tvora. Iš ia matyti pirmo korpuso langai, pro juos ir pamatai rank pokalb . Nors ir ia didel rizika, bet pokalbiai vyksta, nors daugiausia baigiasi karceriu. Karcer išm ginau ir aš, bet apie tai v liau.

m s kamer atvaro iš Alytaus kelet partizan , vienam iš j per kautynes kulka pataikiusi kakt ir iš jusi per sprand , žemiau smegen , nutraukti tik reg jimo nervai, j globoja, peni ir vedžioja kartu paimti jo kovos draugai.

Taip praslenka šv. Kal dos, ateina ir Naujieji metai. Kal jimo tvarka ta pati, mais-tas - pašvinkusi žuvis, sriuba su tokiais pat pašvinkusiais kop stais, perlin koš ir vanduo. Duonos parai gaunam tris šimtus gram , kas dešimt par pirtis. Iš duonos pasidarom šachmatus, per krat atima, darom v l naujus, taip ir t siasi dvikova.

Apie sausio vidur iškvie ia mane pas režimo viršinink . Ten s di dar kažkoks pareig nas. Pasirodo, aš jau nuteistas: paskaito OSOBOJE SOVEŠ IANIJA teismo nuosprend - esu nubaustas pagal 58-10 antr dal TRUDOVICH ISPRAVITELNICH LAGEREI dešim iai met .

V l nauja kamera, v l nauji draugai. Kamera mažyt , randu du likimo draugus, vienas - kunigas nuo birž Jankauskas koki keturiasdešimties met , antras igonas, turb t kriminalinis. Gaunu gult apatiniuose naruose, susipaž stu. igonas kaip ir igonas, gal ir per daug plepus, o kunigas Jankauskas daugiau užsidar s, gilesnius pokalbius nelink s sitraukti. Morze susisiekiu su gretima kamera, užsimezga pokalbis, ten s di keturios moterys. Iš antros pus s kamera neatsako, turb t n ra morz s žinov . Kunigas Jankauskas pralinks m ja, pasi lo pasikeisti vietomis, nes prie jo gulto kalbanti kamera. Pasikei iam - jau linksčiau - užsimezga pokalbiai - iš karto dalykiški, v liau pereina susipažinim . Pasirodo, ta mergait vilniet , student , paimta iš

instituto, jau nuteista dešim iai met , laukia etapo. J kameroje s di keturios mote-rys, visos po teismo. Mano kameros draugai pralinks m ja, turim šiok tok ryš su mažy iu pasauliu.

Dien kalb ti rizikinga, gali pakli ti. Nakt rankos po antklode ir kali morz , priži r tojams labai sunku nustatyti, iš kurios kameros sklinda morz s garsai. Jau užsi-mezga šioks toks ir meil s roman lis, iškalbam iki pusiaunak i .

Pritr kstame r kal , pasiskundžiu savo Birutei. Kit dien pasivaikš iojimo aikš-tel je per tvor perlekia nosin suvyniotas siuntinukas, laimei, priži r toj nepaste-b tas. Parsinešam kamer , išvyniojam - tabakas, valio! Iškart kalu per sien - d koju Birutei. V l b da, baig si r kymo popierius, ardom igono kepur s popierin “kazir-k ”, pl šom po pluoštel ir pešam d m .

Greitai gaunu iš nam siuntinuk , jame lašinuk , tabako, odiniai batai ir kailiniai. Jau ir namai ruošia mane šiaur . Deja, šis siuntinukas Lietuvoje buvo man paskuti-nis.

Išsikalbu su igonu, kaip jis pakliuvo už politik .

- Paprastai, pane. Važiavau su arkliuku kaim , prie Alytaus, pakelyje sustabd partizanai, juos vežiau, užpuol garnizonas, prad jo šaudyti, partizanai pasitrauk , man nušov arkl , o mane pa m , va, ir nuteis dešim iai met .

K gi, b na ir igon patriot .

Dienos b ga po senovei, kaip toj dainoj: už grot plienini gyvenimas eina, tik jis nebe tas, nebe tas. Morze draugauju su Birute, jos kažkokiu b du gauna daugiau žini iš laisv s, ir mažyt žinut už grot didelis dalykas. Abudu sukam galvas, kaip surengti pasimatym . Išeitis tik viena - tik pirtyje, kai vienas b sim vienoje duš ka-meroje, kitas antroje, labai rizikuojant per akut duryse, kurios skiria kameras, gali-ma pasimatyti. Sutar m, jeigu j kamer išves pirm , duos žinoti man, jeigu pirma mano, duosiu žini aš.

Praslinkus keliom dienom, girdžiu Birut s signal : “Mus išveda pirt ”. Gal pra-jus dešim iai minu i ir m s kamer pakelia pirt . Dabar jau žinau, kad mano Birut gretimoje duš kameroje. igonui liepiu užstoti dur vilkel nuo nusirengimo kambario, aš baladoju kaimyninio dušo duris ir ži riu per dur akut , kada pamaty-siu savo Birut . Staiga man už nugaros priži r tojas nutraukia mano prad t pasima-tym , išsivaro iš pirties, liepia apsirengti, prisistato režimo viršininkas, gydytojas pa-tikrina puls ir išrašo dešimt par karcerio. Klausiu, už k ? “Už ryš su gretima kame-ra.”

Karceriai pirmame korpuse r syje. ia dar kart patikrina sveikat , nurengia iki apatini r b ir - karcer . Karceriai šalia mirtinink kamer . Atidaro duris, stumia vid , durys trinkteli už nugaros, b k laimingas. Kamera koki keturi kvadratini metr , grindys betonin s, kampe paraš gamtos reikalams, palei sien eina koki de-šimties centimetr storio vos šiltas šildymo vamzdis. Sausis, lauke apie 20 šal io, jau-iu, kaip stingsta s nariai, o priekyje dar dešimt par . Kaip reik s iškent ti, nežinau.

Iš kit kamer gird ti riksmas, pl dimasis - požeminis Lukiški pragaras. Vakare apie dešimt valand atidaro kameros duris, komanda pasiimti gult . Gultas - medinis skydas apie metro dvidešimt centimetr ilgio, pus s metro plo io, galvai pad ti padarytas šioks toks paaukštšinimas. T dangt sineši kamer , pasiguldai ant grind ir be jokios patalyn s po komandos OTBOJ privalai gul ti. Atsiguli, gultas iki pakinkli , nei pasikloti, nei užsikloti negauni, šalta, guli su iriet s ir klausaisi, kada priži r tojas nukaukši toliau nuo tavo dur , šoki ir pradedi daryti apšilimo pratimus, išgirsti atkaukšint priži r tojo žingsnius, krenti ant gulto ir v l guli, taip vis nakt . Maistas - ryt puodelis karšto vandens ir 200 gram duonos, pietums tas pats daviny s, vakare tik vanduo, antr dien gauni l kšt sriubos. Iš gretim kamer girdisi prakeikimai ir verksmai, kelint par nieko jau nebesinori, nei galvoti, nei gyventi, pasidarai žmogus kažkoks medinis, bejausmis.

Po dešimties par išleidžia, atiduoda r bus, išveda lauk . Jau iu, kaip pradeda svaigti galva, kažkuriam laikui netenku s mon s. Atsigaunu jau savame antrame korpus e vedamas už pažast dviej priži r toj . gr da t pa i kamer , tik jau tuš ia, igono neb ra. Ateina gydytojas, patikrina puls , leidžia gul ti. Kiek gul jau, nežinau, pabudino daužymas duris. Priži r tojas sako, kad išgul jau vis par .

Pasirodo, ir tarybiniame kal jime šiočia tokia tvarka yra: gr žina man po mano karcerinio arešto jau be man s paimtus mano daiktus, tarp j randu dar ir lašini gabal l, žiauber apipelijusios duonos ir r kal - aš jau uiosi patenkintas. Iš karcerio atsid r s kameroje jautiesi vos ne kaip laisv je. Po kokio pusvalandžio gaunu pietus - ia jau ir piet s panašesni pietus. Supuvusios žuvies galva, plaukiojanti toki pat kop st jovale, gabal lis duonos ir keletas šaukšt perlin s koš s - jau aš galiu gyventi, badu nebemirsiu. Pavalg s pasivaišinu papiroso d mu, galva apsvaigsta, kamera pradeda suktis: nenuostabu - dešimt par ner kiau.

Bandau susisiekti su kaimynin mis kameromis, bet nei viena, nei antra neatsako, jau iu, kad kamerose žmoni esama, bet gal nesupranta morz s ir mano šaukinius n ra kam atsakyti. Bandau per radiatoriaus vamzd prisišaukti tolimesnes kameras, pavyksta; atsiliepia vyr kamera, bet paž stam nerandu. Vakare atveda senuk kunig P stinink , berods, kažkur nuo Šiauli , irgi po teismo, gav s taipogi už antitarybin veikl dešimt met lagerio ir penkerius tremties. Su savim atsivelka didžiul maiš su daiktais - kunig parapijie iai neskriaudžia: ir šilt drabuži , ir maisto so iai. Žinoma, man, alkanam, didžiul laim . Kunigas P stininkas mane vaišina, bet ir persp ja, kad b iau atsargus, nes po tokio badavimo galiu susirgti. Mano kameros bi iulis daugiausia pasin r s maldose, mažai kalbus, sakosi pakliuv s už pamoksl . Paž sta kunig Baltrumonait , bet, pagal jo pasakojim , jis jau išsi stas šiaur .

Pasivaikš iojimo metu susipaž stu dar su viena mergina iš pirmo korpuso, jinai kažkur nuo Birž , taip pat vardu Birut , slapyvardžiu Dulk . Susipažinimas vyksta rank kalba, k jau neblogai valdžiau. Paskiau su ja teko susitikti persiuntimo punkte VECH-VISLENSKE. Jos likimas buvo tragiškas: žuvo 1954-t met pavasar plukdant mišk - užgriuvo štabelis.

Basakoj vaikyst

Nelaisv je ateina tokios minut s, kada mintimis sugr žti praeit . Tartum kino filme prab ga tau visas gyvenimas prieš akis. Rodos, dar taip neseniai prab go basakoj vaikyst , atmintyje išskyla vaikyst je išb gioti takeliai, išbraidytos rasotos pievos.

Mano senelis kil s nuo Ukmerg s, iš Mikailiški kaimo. Neprisimenu, kuriais metais su to paties Mikailiški kaimo gyventoju Šiau iuk nu iš Tauj n dvaro savininko Radvilos nusipirko palivark , kur ir aš išvydau š pasaul . Prisimenu gerai dar gimt j kaimo pirki , prie jos kieme palinkusi obel , kur buvo mano m gstamiausia žaidim vieta. Augome šeimoje trys vaikai: vyriausias brolis Anicetas, paskui Antanas ir galiausiai aš, Stasys. Tur jau dar ir tris seseris, bet jos mir man dar negimus. Dabar, kada rašau šias eilutes, tiek t vai, tiek broliai jau amžinam poilsui atsigul Tauj n apylink s Užupuši kapin se. Vaikyst je teko patirti ir piemens dali , su kitais kaimo vaikais teko ganyti band . Ten dideliuose kaimo kr muose, b davo, ir žaisdavome, ir pešdavom s, bet tai buvo šviesiausios vaikyst s dienos. 1936 metais prad jau lankyti Tauj n pradžios mokykl . Iš t laik prisimenu savo pirm j mokytoj Julį Petkevi i - tai buvo žmogus ir mokytojas iš didžiosios raid s. Jis tur jo didel autoritet ne tik tarp mokini , bet ir visuomen je. 1941-ais metais jis su šeima buvo išstremtas Sibir , koks jo tolimesnis likimas, nežinau.

1938 metais, kaip ir vis Lietuv , taip ir m s kaim paliet žem s reforma. Kaime liko neišsik l tik dvi sodybos, kiti išsiskirst vienkiemius. Tuo laiku vyriausias brolis Anicetas jau buvo ved s, bet trobas naujoje vietoje stat m s kartu, tod l t vas su juo buvo užsi m daugiau statybomis, man, kaip jauniausiam, teko galvij banda, vyresniam Antanui, nors ir paaugliui, - sunkus artojo darbas.

Art jo lemtingieji 1940-ieji metai. Pavasar baigiau keturis pradžios mokyklos skyrius, ir egzamin metu Lietuv užtvino raudonasis maras. Nuskurd , daugiausiai prasi g r kaimo ir miestelio gyventojai sekmadieniais lipo trib nas miestelio aikšt je ir r k visomis gerkl mis apie kuriam roj , apie darbo žmoni laim .

Man, vaikui, buvo tik viena neaišku - kod l toji darbo žmoni kariuomen tokia vargana: kažkokiais skudurais apvyniotos kojos, susijuos brezentiniais diržais, pasmird dvokian ia žuvim.

Pas mus susirinkdavo daugiau išprus kaimo žmon s, iš j kalb aš jau tuomet supratau, koki laim Lietuvai atneš tariamieji išvaduotojai. Brolis Anicetas buvo gana geras stalius, gal tod l pas mus ir užsukdavo daug ir vairi žmoni . Kaimynyst - je atsikraust ir policijos vachmistro Alfonso Vil no šeima, kurie iki tol gyveno Ukmerg je. Anicetas jau buvo atitarnav s kariuomen je Kaune, pirmame Jonušo Radvilos gusar pulke. Iš Jonavos tankiai atvažiuodavo pusbrolis Benediktas Pilipavi ius, sve i netr kdavo. Taip art jo 1941-ieji metai. Jau art jant pavasariui, prad jo skliti kalbos apie art jant kar , jo nors su baime, bet lauk dauguma - prasid j areštai jau nieko gero nežad jo.

Apie birželio vidurį t velis buvo paimtas darbams Vepriuose statom karin aerodrom , mes lik namuose darbavom s prie kio darb . Vakarais vyrai susirink aptarin davo politin pad t , mane, kaip žvalg , tankiai pasi sdavo Tauj nus pasižvalgyti, ar Tauj nuose n ra kariuomen s, ar negird ti apie žmoni vežim . Visi jaudinomo s d l t velio, paimto darbus prie aerodromo statybos.

Tas sekmadienis išaušo kaip ir visi kiti. Brolis par j s iš bažny ios pasak : ar tik neprasid jo karas. Vakarop jau išgirdome tolim dundes . Nakt parb g s iš aerodromo statybos t velis praneš , kad tikrai jau karas. Ryt visi su gyvuliais išsikraust me artimiausius kr mus, ten išsineš m dal brangesni r b ir patalyn s. Dien Panev žio bei Vilniaus pus je buvo gird ti bomb sprogimai, retkariais praskrisdavo skutumuoju skridimu geltonais sparn galais su kryžiais vokie i l ktuvai. Vakarop prad jo matytis ir gaisr d mai, o nakt ir pašvaist s. Rytojaus dien mudu su vienu tauj niškiu Stasiu Kuliavu pasiryžom eiti Tauj nus pasižvalgyti, kas dedasi miestelyje. Tauj nuose jau šeiminkavo vokie iai. Prie Kuliavo nam stov jo daug mašin , pakel se apsikam su pab klais buvo išstatyti postai.

Kieme nusireng iki pus s prie šulinio praus si bei skutosi vokie i kareiviai. Mus at jusius pavaišino kareiviška sriuba, man, gal kaip vaikui, dav vienas dvi markes ir gabal šokolado, mano draug pavaišino cigaret m. Namu jau teko gr žti vienam, mano kelion s draugas liko namuose.

Parnešiau džiugi žini , kad azijat jau neb ra. Iš kr m su visa manta gr žome namo - taip karo ir neteko matyti.

T pa i met ruden prad jau lankyti Tauj n mokyklos penkt skyri . Mokyklos ved ju buvo atkeltas atsargos karininkas Kulys, jis d st ir vokie i kalb . Namuose gyvenimas jo sena vaga, broliai abu dirbo nuosavoje stali dirbtuv je. Buvo sitais v jo j gain , kuri sukdamo medžio apdirbimo stakles ir elektros generatori , kuris apšviesdamo sodyb . Antrais mokslo metais stojau Ukmerg s amat mokykl , šaltkalvio specialyb , bet jos baigti taip ir neteko. Rytuose v l pasigirdo art jan io fronto dund jimas, jam art jant v l gr žau t višk . Gretimame Mesoni kaimelyje apsisistoj kažkoks vokie i dalinys, prad jo gaudyti vyrus vokie i kariuomen . Abu broliai šaukiamo amžiaus. Pas mus iš to dalinio tankiai apsilankydavo du vokie i karininkai, aš jau truput mok jau vokiškai kalb ti, tai jie per mane daugiausiai ir bendravo. Vien kart at j pasi l važiuoti Vokietij , kadangi netrukus ia bus bolševikai - geriau pasitraukti. Žinoma, apie važiavim joki kalb b ti negal jo. Tuomet pasak , kad visi šaukiamo amžiaus vyrai kuo skubiau dingt . Tiesa, po šito persp jimo formali paieška buvo atlikta. Patys juok si, kad staiga dingo vyrai.

Frontas užgriuvo l tai, bet gr smingai, dien nuo d m , nakt nuo pašvais i buvo pad mav s dangus rytuose, fronto dundesys dien ir nakt primin art jant front , o su juo ir klaiki nežini . Namuose visus geresnius r bus bei daiktus užkas me žem , patys darže nuo kulk ir skeveldr išsikam me bunker , iš Tauj n atvyko dar viena tolim gimimai i Našl n šeima. B ryje ir nelaim sutikti lengviau. Pritemus tai vienur, tai

kitur pasimatydavo trasuojan i kulk karoliai, prad jo kalenti kulkosvaidžiai, pavieniai š viai. Kažkur apie Kavarsk mat si keletas gaisr pašvais i . Ukmerg s pus je šaud pab klai, j sviediniai sprogin jo kažkur apie Tauj nus. Buv s artileristas Naš - nas nustat , kad pab klai stovi kažkur apie Baravyk kaim . Vis nakt išgul jome pievoje, ryt tik prašvitus vienas artilerijos sviedinys sprogo visai netoli ir visus suvijo bunker . Bunkeryje visi susig ž lauk me, kas bus toliau. O toliau prasid jo tikras pragaras, sviediniai sprogin jo kažkur visai netoli, nuo trenksmo spiegi ausyse, ant galv nuo bunkerio lub byr jo žem s. Susig ž lauk me visi, kada gi m s bunker bump - tel s. Taip išup jome kokias dvi valandas. Palengva aptilo šaudymas, tik staiga m s bunker lindo šautuvo vamzdis ir komanda VICHADI. Išlendam.

- Nemcev net?

- N ra, mes vieni ia, - aiškina brolis Anicetas (jis truput mok jo rusiškai).

Lauke nuo kanonados pažeme sklaid si paraku smirdintys d mai, per kuriuos toli nebuvo galima matyti.

Ruseliai išsi m žem lap kažk aiškintis, kartodami žod “Pustagiris”. Pasirodo, jiems reikia vedlio, kad nuvest juos iki tarp mišk esan i dviej vienkiemi . Tokiu vedliu šeimos taryboje apsvars ius likau aš - man s dar neliet kariuomen , šiaip gal paaugliui buvo saugiau.

Atstumas iki min t vienkiemi apie tris kilometrus. Vienas iš kariški st m si dvirat . Vos sulindus mišk , vadinam Klydlaukiu, kažkur visai greta sutrat jo automa t š viai. Mane ruselis past m žem n, surik s “lažis”. Šaudymas greitai baig si, pa j j toliau sutikome dar vien grup kareivi , jie kažk tarp sav s pakalb jo, kažkoks vyresnis paima iš kareivio dvirat , paduoda man.

- Idi damoj.

Veduosi dvirat , lyg ir laimingas, kad paleido ir kad dvirat turiu. Pa jus kok kilo - metr netoli Šird kaimo sutinku dar vien grup kareivi , kurie atima iš man s dvi - rat , o mane paleidžia eiti toliau p s i . Netoli nam atviauks j s visai netoli sprogs - ta sviedinys. Puoliau griov . Vienas, antras - taip gal kokie dešimt atšvilpia su didžiuliu trenksmu, sprogs ta kažkur visai netoli. Palauk s griovy kok pusvaland , apsižvalgau - aplinkui ramu, tik laukas pad mav s. Atsikeliu ir baigiu laimingas pasiekti namus.

Namuose jau man s laukia su baime: gird jo toje pus je, kur nu jau, šaudant, pas - kui sviedini sproginiai namiškiams suk l ir nerami min i , ypa motinai. Pievoje prie klojimo sviedini išartas visas dirvonas, sukapotas skeveldr pievoje gul j s sta - las, bet trobesiai visi sveiki, tik trobos išbyr j langai. A i Dievui, visi sveiki ir gyvi, frontas pra jo, kažkur Siesik ir L no pus gird ti artilerijos kanonada ir kulkosvai - dži trat jimas, matosi gaisr d mai.

Frontui praslinkus kelet dien buvo ramu. Kas be ko, užeidavo grupel m kareivi , atsigerdavo, pavalgydavo ir v l išeidavo savais keliais. Prad jom tvarkytis sodyb , pasi - ved m iš miško gyvulius, susinešiojom išblaškytus baldus. Atrod , kad gyvenimas at - eina v l normalias v žes, bet, deja, neilgai.

Prasidėjo vyrų gaudynės kariuomenė, iš namų pasitraukė ir mano abu broliai. Namuose išdarbino vyrų, jeigu save taip galima vadinti, likau vienas. Tada vasarą seniai sirgo ir lauko darbu nedirbo. Visi vyriški lauko darbai liko ant mano pečių. Miškuose pradėjo buriuotis iš karto neginkluoti kaimo vyrai. Tuo laiku dar nebuvo suorganizuoti srib batalionai ir kuriame kieme yra jauni vyrai, kuriame nėra, kareiviai nežinojo, jo per kaimus, kas pakliuvo, tapo mirtis. Toki pakliuvusi atsirado ir mūsų kaime, vienas iš jų mano pusbrolis Juozas Žižys (1945-tais demobilizavosi). Jis buvo vienas iš pagrindinių batiuvių partizanams, siūlo batus, pistoletams dūklus, taisydavo avalynę.

Pasitraukė vyrai po atviru dangumi ilgai išgyventi negalėjo. Pradėjo miškuose dygti bunkeriai, pradėjo vyrai ginkluotis. Frontui priėjus ginkluoti neturėjo, labai daug paliko ir atsitraukdami vokiečiai. Šautuvai daugiausia buvo su nudaužytomis buožėmis, tačiau pas mus užvirė ginklų remonto cechas.

Partizaninė kova dar vyko stichiškai, nebuvo dar reikiamas vadovas, nebuvo organizacijos ir vadinamieji būriai viduje, bet jau organizavosi branduoliai. Lėnuose miške vadovaujami kapitonas Juozas Krikštaponio, kuris vėliau liko pirmuoju "Vyties" apygardos vadovu, susirinko galbūt daugiau kaip trys šimtai vyrų, kurie vėliau buvo suskirstyti būriais, iš kurių pagrindiniai buvo ŠARNO ir ŽAIBO būriai. Naktimis sulaukdavome pareizant su draugais ir savo ginkluotus brolius. Prie namų, balos atšlaitėje, vien naktį ir pas mus buvo iškastas ir rengtas bunkeris, kuriame galbūt tilpti šeši aštuoni vyrai. Miškuose dar toki masiniai valymai nebūdavo, bet jau sribų šūtuvas buvo pradėtos organizuoti. Iš pradžių buvo sakoma, kad ta organizacija yra kuriama vietinei tvarkai palaikyti ir tie, kurie įstos, bus atleidžiami nuo karinės tarnybos. Į tą patį vienas kitas ir s žiningas kaimo jaunuolis - karas juk dar tarsi ir kada baigsis, nežinia. Vėliau, paaiškėjus tikrai tos organizacijos paskirčiai, daugelis su ginklais pasitraukė pas partizanus, toki būtu ir Taujūnuose.

Man likus kyje, nors ir nelabai dideliame, darbu užteko per akis, tačiau velis galbūt tik vadovauti mano darbams. Reikėjo ir arti, ir aktyviai, ir s tį į jus bei šien pjauti, ir visus kitus kio darbus dirbti. Reikėjo dirbti savaime ir brolio Aniceto šeimai, jo žmona liko su trimis mažais vaikais, vyriausiam Vytukui buvo šešeri metukai.

Taip artėjo ruduo. Artėjant rudeniiui buvo paskelbta, kad kurie vyrai registruosis ir atiduos ginklus, jiems bus dovanota ir galbūt gyventi laisvai. Toki atsirado nemažai, bet ginklu nesigirdėjo, kad kas pridurtų: sak si į netur ir slapst si pavieniais. Be to, miškuose susidarė didžiuliai būriai žmonių, kuriems prasimaitinti ir išsislapstyti buvo gana sudėtinga. Jau susikūrusi partizanų vadovybė leido daugumai legalizuotis, kiti legalizavosi ir be leidimo. Met pabaigoje miškų kio pradėjo organizuoti vyrus miško kirtimo darbams. Tiems, kurie eis prie miško darbu, bus išduodami pažymėjimai, atleidžiantys nuo karinės priesios. Priešiomis išėjau Ukmergę, kad tokius pažymėjimus gaučiau abiems savo broliams. Ukmergėje susiradau Kauno gatvėje tų miškų kio staigą, joje būriavosi nemažai jauni vyrai. Pagyvenę, civiliška apsiręngę žmonės

gus išdavim jo tuos pažym jimus. Po neilg deryb tuos pažym jimus pavyko gauti ir man. Žmogus, išrašantis pažym jimus, matyt, suprato mane, be dideli aiškinim išdav Anicetui ir Antanui tuos pažym jimus. Namu gr žau, atrodo, nesavomis kojomis. Vakare lauk me iš miško pareinant vyr . T vakar sulauk me tik Aniceto, o kartu su juo at jo ir b rio vadas Šar nas. ia vietoje ir buvo nuspr st leisti legalizuotis. Partizanams reik jo žmonei , kurie gal t taisyti ginklus, pad t sirengti bunkerius, apr pint buitiniaus reikmenimis. Antanas legalizavosi pora m nesi v liau, ginklus pasilikdami sau.

Namuose tampa šiek tiek sumaž jo, sumaž jo ir mano darbo kr vis prie kio darb . Ruden Tauj nuose buvo kurta progimnazija, j stojau ir aš šešt skyri . Paži r jus ši dien moksleivius pagal metus surastum didžiul skirtum - tada jaunuoliai, stodami penkt - šešt klas , tur jo penkiolika, šešiolika met , nes karas daugeliui buvo nutrauk s moksl tiek vidurinė se, tiek pradin se mokyklose.

Vakarais retai kada apsieidavom be partizan apsilankymo. Tie apsilankymai vis daugiau mane rišo prie pagrindžio. Vien spalio sekmadienio ryt miške, kur buvo du m s vyr bunkeriai, kuriuose dar neseniai slapst si ir mano broliai, pasigirdo šautuv ir kulkosvaidži papli pos. Tas bunkeris buvo vadinamoje Pupelio eiguvoje, apie keturis kilometrus nuo m s sodybos. Eiguva buvo apleistame miško masyve, kurioje paskutiniu laiku gyveno vieniša moteris, vadinama partizan motina. Greta buvo ir antras bunkeris. Visiems kilo tarimas - negi aptiko bunker ? Po piet atb g s ginkluotas tik pistoletu Edvardas Maneika pasak , kad ryt buvo užpultas j bunkeris ir kad žuvo jo brolis ir dar vienas - jis tikrai nežino, bet atrodo, kad Pak nas iš Nepraus i kaimo.

Kitiems laimingai pavyko pasitraukti. Tuo laiku abiejuose bunkeriuose glaud si apie penkiolika vyr . Pra jus daugeliui met , lankantis su žmona prie to bunkerio liekan , paaišk jo, kad t paskutin nakt at jusiai pranešti apie gresiant pavoj teko pernaktoti tame bunkeryje ir tik per atsitiktinum anksti ryt , dar prieš apsupant bunker , pavyko laimingai pasitraukti ir pasiekti namus. Dabar iš bunkerio likusi tik duob su kritusiais perdengimo balkiais, aplink - tie patys medžiai, menantys t žiauri praeit . Neb ra ir netoli buvusios sodybos, kur gyveno vieniša “partizan motina”. Dabar sodybos vietoje rengtas bitynas, kur darbš ios bitut s gyvena savo gyvenim . Iš jom iš tos vietos abu paskend savose mintyse. Atrodo, dar kaip gyvi jie stovi akyse, girdi j juok , dain . J neb ra, tik miškas ošdamas primenat skaudži praeit .

Min tas bunkeris buvo rengtas gerai, gera buvo ir maskuot . Viduje buvo rengtas elektros apšvietimas iš akumuliatoriaus baterij , kurias pakraudavo pas mus. Šio bunkerio ž t galima paaiškinti tiktai neatsargumu. Gretimo bunkerio, kuris buvo už ki trij šimt metr , nerado.

Pra jus gal porai dien , iš Panev žio atvažiavo Vinco Maneikos sesuo, su ja ir nujom prie min to bunkerio. Vaizdas buvo klaidus: iš bunkerio išm tyta patalyn , su-

pjaustytos pagalv s, už koki šimto metr ant kelmo su peršauta galva gul jo jos bro-
lis Vincas. Pak no lavonas gul jo kiek nuošaliau. Namu gr žome tyl dami, sesuo ver-
k , aš jos paguosti niekuo negal jau. Kitos dienos vakare, pasikink s arkl , nuvažia-
vau pasiimti k no. Namuose jau buvo padarytas karstas, partizanai Užupuši kapin -
se kas duob . Nakt nuvažiav s mišk vargais negalais sid jau lavon roges ir
parsivežiau namus, kur jau lauk jo brolis Edvardas ir sesuo. Nakt nuvež m kapi-
nes, kur lauk prie iškastos duob s keli partizanai, ia ir palikom amžinam poilsui,
kur ir šiandien jo palaikai ilsisi.

Slinko ni rios, kaip ir pats ruduo, dienos, mokykloje atsirado nauj pažin i , pui-
kus jaunimas at jo iš Užugirio, tarp j Antanas Dirs , Vytautas Žilys, Antanas Mazi-
liauskas, Algirdas Moleranka, iš mergin Monika Maskoli nait , Stas ir Jadz Da-
linkevi i t s ir daugelis kit .

Ypatingai švies atminim paliko mokytoja Janina Jalinskait . Jie visi, ia mano
pamin ti, iškent jo arba lagerius, arba tremt . Iš mokytoj buvo ir kitoki - mokytoj
Iren Smetonait partizanai nukirpo už per didel draugyst su vietos partorgu, su
kuriuo v liau ir susituok .

Tauj n mokykloje jau prad jo br sti pogrindin grup , kuri jo mano pamin ti
mokiniai ir mokytoja Janina Jalinskait . Toji grup buvo iššifruota jau Ukmerg je
mokinantis, dabartin je A. Smetonos vidurin je mokykloje. Tada mokyklose panaši
grupi buvo ne viena - vienus areštavo, k r si naujos. Daugelis iš mokini ir mokyto-
j iš jo partizanus, žuvo nesulauk ši dien . J šviesus atminimas neišbl s tautos ir
juos pažinojusi atsiminimuose.

Abu broliai jau dirbo miško darbuose, ruoš tarybinei pramonei medien L no miš-
kuose. 1945-t met sausio penktos dienos ryt L no miškas buvo apsuptas, vyrai, j
miško darbus, buvo sugr žinti namo, kariuomen s buvo pilnos pamišk s. Kelias Tauj -
nai - L nas jud jimui buvo atkirstas. Ankst ryt miške pasigirdo pragariškas šaudy-
mas, kaleno ne tik kulkosvaidžiai, bet bumbs jo minosvaidžiai ir granatos. Kautyn s
t s si iki ger piet , vakarop iš miško prad jo trauktis pulkais kariuomen . Kareiviai
gyr si, kad sunaikino bandit lizd su vadu kap. Juozu Krikštaponiu priešakyje.

M s krašto partizaniniam jud jimui tai buvo didžiul netektis. Po poros dien ,
atsitraukus kariuomenei iš miško (tuomet dar turgaus aikšt se lavon neguld) nu -
jome kautyni viet . Netoli nuo griovio baig rkti bunkeris, kuris buvo rengtas
žem s paviršiuje, deg ir griovio kraštas, mat si apdeg skudurai, išm tyti iš bunkerio
vair s nam apyvokos daiktai. Lavonai buvo sutraukti vien kr v užrištom už koj
virv m bei diržais. Traukiant švarkai buvo užtraukti ant galvos, daugumoje nuauti
batai. Lavonai gul jo pasibais tinoje pad tyje. J buvo septyniolika. Tuo laiku bunke-
r gyn apie keturiasdešimt vyr . Iš nukaut j pasi m tiktai kap. Juozo Krikštaponio
lavon ir sužeist jo brol Antan . Kur j palaikai, ir šiandien žini n ra. Vietoje liko
gul ti septyniolika partizan k n . Jie visi palaidoti L no kapin se. Laidojo partiza-
nai, padedant kaimo gyventojams, visa tai buvo daroma naktimis.

Lik gyvi pasakojo kautyni vaizd . Apie bunker buvo iškasti du žiedai apkas . Pirmuosius apkasus, kaip pasakoją išlik gyvi, d l labai neaiški priežas i už m rusai. Atsitiktinai ryt iš j s savo reikalu partizanas pasteb jo rusus ir tik sp jo surikti “Vyrai, rusai!” Visi met si artimiausius apkasus, iš karto užvir kautyn s. Bunkeryje lik s kap. Juozas Krikštaponis dar sp jo sudaužyti radijo si stuv , radijo aparat ir sunaikinti dokumentus. Išb g s iš bunkerio dar sp jo iš kulkosvaidžio paleisti serij ir krito pakirstas, sp j s surikti “vyrai, nepasiduokit”. Kautyni žiedas buvo pralaužtas. Iš Ukmerg s buvo v l duotas pastiprinimas, ta iau jau išsklaidytas rus dalinys dav daug vil i pasitraukti. Gyvas dar buvo paimtas vienas partizanas Marijonas Smetona, kuris, atlik s lageri golgot , gr žo Lietuv . Tose kautyn se žuvo daugiausia L - no ir jo apylinki vyr .

Iš m šio vietos iš jome tyl dami. Aplink, kur buvo kulkosvaidži lizdai, geltonavo kr vos šovini t teli , kr mai buvo nuskabyti kulk , egli kamienai suvarpyti, atrod , kad ia dar tvyro mirtis.

Art jant 1945-t met pavasariui, prasid jo kasdienin partizan medžiokl . Reta buvo naktis, kad neb t gird ti tai vienur, tai kitur automat ir kulkosvaidži kalenimo. Miesteliuose suaktyv jo srib gaujos. miest aikštes prad jo vežti ir guldyti nušaut partizan k nus, ten buvo laikomi, kol prad davo gesti, v liau užkasdavo kokioje nors pelk je ar žvyrduob se.

Su pavasariu at jo ir karo pabaiga, gryninosi ir partizan gretos. Tie, kurie buvo at j romantikos vedami, pasidar dokumentus pasitrauk (dokumentus gauti pokario metais svetima pavarde nebuvo labai sunku), išvyko gyventi kitus miestus ar rajonus, be to, dideliems partizan b riams išsilaikyti buvo ir ne manoma. Partizan gre-tose liko tie, kam tautos laisv buvo brangesn už gyvenim .

Pavasariu baig si mokslo metai, baig si ir karas. Iš fronto besitraukiantys daliniai dar aktyviau prad jo šukuoti miškus. Miesteliuose ir didesniuose bažnytkaimiuose sik r garnizonai, jie, remiami srib , dien ir nakt siaut jo po apylinkes, pl šikau-dami partizan gaudymo dingstim. Tuo pa iu dar si organizuotesn ir partizanin veikla bei laisv je gyvenan ios inteligentijos veikla.

Ruden stojau Ukmerg s mokytoj seminarijos pirm kurs . Apsigyvenau Ramygalos gatv je pas Pribušauskus, kartu jau su antro kurso studentu Alfonsu Mikoli nu iš Gaiveni kaimo. Kitame to paties namo gale apsigyveno buv iš Tauj n mokslo draugai Tamelis, Maziliauskas, Tamoši nas, Moleranka, jie jau buvo sitrauk po-grindin darb , aš dar buvau kol kas nuošaly. Per poilsio dienas sugr ž s t višk , visuomet susitikdavau su partizanais ir jau iau, kad mano kelias art ja prie j . J paskatintas pas mane prad jo užeidin ti vienas iš Kur n kaimo jaunuoli , pavarde Bieris, v liau tap s išdaviku. Nors jo elgesys man buvo ir tartinas, bet padr sintas partizan dirbau su juo. tarimas kilo gana keistomis iš jo pus s aplinkyb mis. O buvo taip. Vien kart reik jo partizanams gauti rašom j mašin l . Bieris, aplandžioj s staigas, numat pagrobti t mašin l iš rajono vykdomojo komiteto patalp . At j s

pas mane išdėstę planą, ir užduoties atlikti eisim abu. Man padavė "TT" sistemos pistoletą, o dar paklausiau, ar jis turi ginklą, atsakė, kad jam nereikia. Iš jom, tačiau operacija nepavyko. Išlaukė iki trijų valandų nakties, buvom priversti grįžti tušiomis. Miesto centre ir prie pastato, kur buvo rajono vykdamosios komitetas, patuliavo strėbai. Grįžus namo mano kambarą, atiduodamas pistoletą ištraukiau šovinį iš lizdo, kur buvau dėjęs eidamas užduotį, ištraukiau apkabą, pasirodė, tušias. Man pakišo pistoletą su vienu šoviniu. Paklaustas, kodėl taip pasielgė, pradėjo aiškinti, kad jam kas iškrėtė pokštą. Apsipykom nejuokais. Vėliau Bieris, slapyvardžiu NARSUTIS, vis dėlto iššvietimo skyriaus mašinai nudžiovė. Vėliau buvo išjėsi aktyvi partizaninė veikla, tačiau ir šiandien neiškiomis aplinkybėmis Ukmergėje, Ramygalos gatvėje, bešėvio buvo paimtas, išdavė du bunkerius, kuriuose žuvo devyni partizanai.

Apie vyksus su pistoletu papasakojau bėrio vadui VIGANTUI, jisai irgi nustebo ir patarė būti atsargesniam. Praėjus kiek laiko NARSUTIS pamačiau jį VIGANTO bėryje, nors ten buvo neilgai, greit buvo paimtas ar pasidavė, neišėsiu, - gal atlikęs "užduotį". Nors man šis neišdavė. NARSUTIS man ir jį pažinojusiems vis dėlto liko išdaviku. Bieris dabar gyvena Kaune.

Grįždamas iš miesto savaitgaliais, parveždavau tai vaistą, tai bintą, susitikęs gaudavau nurodymą, su kuo reikia susitikti ar susipažinti.

Laikas bėgo greitai. Vieno šeštadienio vakarą nutarė su savo kambario draugu Alfonsu Mikoliu aplankyti pažįstamas Kaušėkaimo merginas. Naktį apie dvyliktą valandą netoliese pasigirdo stiprus šaudymas, buvo aišku, kad kažkur netoliese garnizonas susidūrė su partizanais. Praėjus keletui dienų, kurso merginos pakvietė mane aplankyti ligoninę guliniųjų pažįstamą. Pasirodė, kad tas pažįstamas yra tose minėtose kautynėse sužeistas jau tuo laiku dirbęs ryšininku Edvardas Budnikas iš Baravykėkaimo, slapyvardžiu ŠARNAS. Jam per kautynės automato seriją suardėkoją, kuri ligoninę amputavo. Su juo pažįstamas buvau mažai, susitikęs buvom gal porą kartų ir vienas kitą mažai težinojome. Ligoninę pradėjau lankyti kasdien, bet atviras pokalbis vis dar nesirėšė: jisai mažai pažinojo mane, o aš jį. Tolimesnei pažinimui padėjo mano vieno šeštadienio sugrįžimas namo, kur susitikau su bėrio vadu VIGANTU, jam papasakojau apie minėtą vyksą. Man buvo duotas mažytis pakelis, kuris ir surišė mane su Edvardu. Kas buvo tame pakelyje, nežinau. Tik po to Edvardas liko su manimi atviras. Su juo likom artimiausi draugai iki jo mirties. Iš ligoninės jį paleido, kadangi nerado kompromituojančių medžiagų, o jis pats sakėsi už jį atsitiktinai ir nieko bendra su partizanais neturi. Saugumas patikėjo, išsipirko tiktai koja, kuri buvo amputuota aukščiau kelio.

Mokytojų seminarijoje gyvenimas jo paprasta vaga, atrodo, ir neprisiminėsi, kas vyko aplinkui, tik nuėjus turgaus aikštę pajusdavai tikrovę. Turgaus aikštėje, keisdami vieni kitus, gulėję apnuoginti ir išdraikyti partizanų lavonai. Po miestų šmižinjo ginkluoti strėbai ir saugumiečiai. Iš po nakties klases neateidavo tai vienas, tai kitas mokiniš, o kodėl įnėra, niekas neklausė davė, visiems, matyt, buvo aišku. Gimna-

zijoje buvo susektos ir areštuotos dvi grupės, po nakties tai vienur, tai kitur pasirodė-
davo mašinelė rašyti atsišaukim lapeliai, raginantys priešintis bolševik valdžiai.
Nors tampa jautsi didelė, tačiau jaunimas lieka jaunimu, vakarais suruošdavom
privatus šokius, juos, be abejojimo, ateidavo ir saugumo užverbuoti, iš tų pačių mokini.

Už penkis kilogramus lašinių, kuriuos išprašiau iš tų, išsikeičiau KODAK firmos
fotoaparatus, kurio labai troškiau, jisai truputį padidino mano populiarumą tarp mer-
gin, nes kurse fotoaparatus turėjau tik aš vienas. Vien kartą grįžęs iš pamok
kambario, radau viską išversta, paklausęs kambario draugą Alfonsą sužinojau, kad
buvo atėjusi iš saugumo ir dar kartą. Pasidarė neramu. Man saugumui nešauk,
nešauk ir Alfonso, bet Damoklo kardas, atrodo, pakibo.

Rytojaus dieną atvažiavusi motina pasakė, kad areštuotas brolis Antanas - dabar
jinai atvežė priduoti jam maistą. Nuėjome abu, maistą iš mūsų priėmė. Už kokią
poros savaičių paleido ir broli. Už jį pas mane pasakojo, kad iš jo reikalavo atiduoti
ginklą, matyt, kažkas buvo skundęs - atseit, yra jamausi vaikštant ginkluotus
partizanus, bet kas mat, nesakė ir akistatos nebuvo. Matyt, tai buvo provokacija.
Klausinėjau ir apie mane: ar tankiai brolis parvažiuoja namo? ar namuose nesusitinka
su banditais? ar neparsiveža kokių nors antitarybinių lapelių? Žodžiu, tinklai meta-
mi, reikia tik mažo neatsargumo, kad kilpa užsitrauktų.

Tik pasibaigus mokslo metams, susirgau šlapimūšio pleuritu. Prisiėjo gulti ligoni-
nė, aš gydytojui Mikalauskui, poros savaičių, nors dar netvirtas, bet jau išvažia-
vau namo. Parvažiavęs tuojau aplankiau Baravyką kaime iš ligoninės grįžęs Edvard-
as. Jis jau vaikščiavo su ramentais ir laukė, kada atveš iš Kauno jam dirbtinius kojus.

Prisiekiu Lietuvai Tvynei

Kaime gyvenimas dar siūdu tingas. Naktimis partizanai, dienomis sribai arba ka-
riuomenės, be to, visokie gyvulių surašymai, prievolių tikrinimai, kur kasdien vals
tarnautojai, sribai lydimi, slankiojo po kaimus. Vals tarnautojai vieni ir bijojo vaikš-
tioti. Jeigu gyvendamas miestelyje ir dirbdamas valsiaus kontoroje nebijai vaikš-
tioti vienas po kaimus ir atlikinoti valstybės užduotis, reiškia, save išduodi, kad nebijai
partizanus. Nors daug tarnautojų vaikščiavo ir be sribų palydos, žinoma, tuo didinda-
mi apie save tarumo šėšėl.

Partizanai bazuodavosi ne tik miškuose: ypatingai žiemos metu apsisistodavo pas
gyventojus, dienomis išsistatę sargybas išdavosi, rizikuodami savimi ir juos priglaud-
usiais kininkais.

Vien kartą už jo VIGANTAS su buriu partizanus. Ilgai kalbėjome apie sunkian-
tį padėtį, ypatingai apie ryšius sunki padėtis - tam darbui sunku gauti patikimą ir
drąsų žmonių, pasunkėjus ryšys su štabu.

Jis tam darbui numatė mane.

- Pagalvok gerai, neslepiu - darbas tai labai pavojingas, reikalaujantis drąsos ir šalt-
nervų. Reikės daug rizikuoti, daug praleisti nemiegotą naktį. Neveriu, bet pagalvok.

Susitar m susitikti po trijų dien .

Susitikimas vyko gal po geros savaitės. Paklaustas, kaip, atsakiau teigiamai: jeigu sugebėsiu, sutinku. Namuose apie savo apsisprendimą pasakiau tik broliui Antanui. Tą vakarą išėjau kartu su partizanais. Pasiėkiau į mišką, po skarotom eglėmis padarėm poilsą. Dalis vyrų kažkur dingo. Prieš rytą buvau šiek tiek ir užsėdėsi. Kada pabudau, jau buvo atsiradę ir dingusieji, buvo atėję nemažas būrys ir man nepažįstami partizanai kartu su apygardos vadu Vaiteliu-BRIEDŽIU, su jais buvo ir vienas civiliškai apsirengęs žmogus, kurio aš nepažinau. Kaip vėliau paaiškėjo, tai buvo kunigas, iš kurio jis buvo, ir šiandien nežinau.

Rytas prasidėjo trumpa malda, po maldos Vaitelis pasakė kalbą: pasakė, kad dalis partizanų dar nedavė priesaikos. Tam su mumis yra ir kunigas, kuris palaimins mūsų priesaiką. Kas nori ir gali - gali atlikti išpažintį. Išpažintį atlikti atsirado keletas, tarp jų ir aš. Nuošaly ant kelmo sėdėjo ir klausėsi išpažintį kunigas. To jausmo ir vaizdo nei atpasakoti, nei aprašyti turbūt ne manoma. Kiti ant samanų patalo ruošė pusryčius. Kunigas, išklausęs išpažintį, padalinio komunistų, visi susėdom pusryčių, kažkas pasiūlyė "stipresnio" sušilimui, Vaitelis griežtai perspėjo.

- Toliau, kol nebus duota priesaika, kad šito nematyčiau.

Priesaikai išsirikiovo apie dešimt partizanų, tarp jų ir aš. Po priesaikos Vaitelis iššėm iš kišenės "Mauzer" sistemos pistoletą, ištiesė man sakydamas:

- Dovanoju tau, bet linkiu, kad jį tau niekuomet netektų panaudoti.

Stovyklavome netoli Taujūnėlių kelio. Bepusryčiaujant pasigirdo vienos, kitos, trėkios mašinos žvėses. Atėjusi iš žvalgybos VIESULAS pasakė, kad nuo Taujūnėlių kryptimi važiuoja mašinos su kariuomene. Dviem partizanams buvo sakytą palydėti kunigą, o mes, atsisveikinę su Vaitelio vyrais, išėjome Aukštuolių kaimo link. Dieną stovyklavome netoli Šalėnų kaimo. Dieną sužinojome, kad kariuomenė nuvažiuoja Kėdainių link. Vakare atnešė man vokišką automatą ir porą ragelių šovininių. Taip ir iššėskyrėm - aš išėjau namo, jie savais keliais.

Vienas grėždamas namo galvojau, kad aš manau kelias, iš kurio išsukti jau teisė nebeturėsiu, nebeturėsiu aš ir savos pavardės nei vardo, nuo šiol aš aš KLAJAS. Šiurpu buvo žinoti, kada vyrai atsiklaupė kalbėjo priesaikos žodžius ir buėdavė Lietuvos trispalvė vėliava. Jie visi jauni, o kas jė laukia - turgaus aikštė? toliau žyvrėduobėsi.

Namogrėžėsi automata paslėpiau klojime, o pistoletą vis dėlto pasiėmiau su savimi. Jau ĩausi ne prisėlėtas, bet lyg peržengėsi kažkoki ribą, už kurios kelio atgal jau nėra. Toki atsakomybėsi naštė užsikrovė pats, niekieno neverėiamas, ir neštė teksėjė man vienam. Namuose broliai jau žinojo mano padėtį, tėvai tik nujautė - jiems ir nesigėdavė.

Praėjus kuriam laikui, kartogrėždamas iš Ukmergės, Taujūnose prie strėbėstinės pamėčiau tris nušautus partizanus. Vienas išjų buvo pasodintas ir atremtas sienėn, kiti du gulėjo iššėn. Prie jų sėarėjėu pamėčiau, kad tai buvo Vaitelis, šalia jo gulėnė nepažinau. Galvoje kaip filmo juostoje prabėgo paskutinis susitikimas su juo prie

saikos davimo metu L no miške, jo man pasakyti žodžiai “Linkiu, kad nereikt p naudot”.

Kaip v liau sužinojau, juos tris garnizonas rado miegan ius po žygio Juodvisin s palauk je ant griovio kranto. Išdav juos j pa i neužgesinto laužo d mai. Taip juos, nesp jusius pakelti ginklo, ir nušov .

Po Vaitelio ž ties apygardai m vadovauti Alfonsas Smetona ŽIGAUDAS. Jis vadovavo apygardai beveik iki aktyviosios rezistencijos galo.

Mano gyvenimas jau slinko nauja vega. Pavasar išsikei iau fotoaparatai akordeon , pramokau groti kaimo vakaruškom. Jaunimas vis tiek lieka jaunimu - savaitgaliais susirinkdavo, nors t šoki ir mažai b davo, bet ir be j neapsieidavo. Pogrindžio gyvenime reik jo užmegzti naujus ryšius. Pirmas toks ryšys buvo užmegztas su TANKISTO b riu per ryšinink Ignatavi i , slapyvardžiu ARAS, v liau su STIKLO, su kuriuo ryš palaikiau per Edvard Budnik ŠAR N .

Po Vaitelio ž ties apygardos štabas tur jo keisti ryši kanalus. Pirma, nebuvo žinoma, kas buvo rasta pas Vaitel jam žuvus, jo asmeniniuose raštuose, k jis nešiojosi su savimi. Buvo aišku, kad jis tuomet gr žo iš apygard vad pasitarimo, ir kas buvo jo planšet je, žinojo jau tik saugumas. Po to vykio buvau pakviestas pas apygardos vad ŽIGAUD . Tai vyko A. Smetonos dvare, pas Simanavi i , kur vyrai buvo sireng bunker . Palyd ti man s at jo VIGANTO pasi sti keturi partizanai. Kelias netolimas, bet buvo ne visai lengvas. Netoli Šaln kaimo užkliuvome ant rus pasalos, bet ar j buvo mažai, ar m s staigiai paleista automatin ugnis juos išbaid , bet toliau jie m s jau nepersekiojo.

Užugir pasiek m jau be kli i , ten radome laukian ius m s ateinant. Jie gird jo šaudantis ir sp jo, kad ten susid r me mes. Apsidžiaug , kad sugr žome visi gyvi ir sveiki.

Tarp “Vyties” apygardos štabo ir b ri buvo nustatyti nauji ryši kanalai. Tarp VIGANTO, TANKISTO, ŽAIBO ir STIKLO b ri organizuoti ir palaikyti ryš buvo pavesta man, KLAJ NUI. Išsiskirst me kitos dienos vakare. Su štabu ir manim ryš palaikyti, jai sutikus, buvo paskirta Stas Dirsyt ŽIBUT . Surasti ryšininkus ir užmegzti ryšius buvo nelengva. A i b rio vadui VIGANTUI, daug man tame darbe pad jusiam.

Daug pasiliko smagi ir li dn prisiminim iš t laik . Vien kart užmegzus ryš su STIKLO b riu, vakare gr žau iš Kur n su raštais štabui ir dviem pistoletais, kuriuos reik jo perduoti štabui. Gr ždamas nakt užsukau Baravyk kaim pas ŠAR - N . Jisai jau vaikš iojo su protezine koja. Galvojau pas j pernaktoti, o ryt gr žti namo. Jam pasakiau, iš kur ir kuo nešinas einu, perdaviau dar nuo A. Svarinsko (dabartinio monsinjoro) link jimus. Nakvoti jis nepatar : tik neseniai vakare kaime buvo rusai ir mano pad tyje likti nakvoti pavojinga tiek man, tiek jam. Iš jau. Kaime lojo šunys, iš šun lojimo buvo galima suprasti, kad kaime kažkur slankioja rusai. Kur dingti? Netoli kaimo kapinait s, ten, nusprendžiau, bus saugiausia. Eidamas pro klo-

jim radau dar kažkoki serm g ir nus linau kapines. Ilg rudens nakt, dar lietus, prailgo bendravimas su mirusiais. Ryt auštant apstojo loj šunys, dar prašvies jus sitikinau, kad aplink tylu, už jau dar pas ŠAR N. Tas dar pyl velnio laš, kad nuo peršalimo negau iau slogos, pažad jo, kad toliau jau gal s eiti ryšininko pareigas, raitas gal s dirbti, nes su medine koja vaikš ioti nelengva. Atsisveikin s be nuotyki pasiekiau namus.

Ryšys tarp štabo ir b rio stabilizavosi, pas mane jau kelis kartus apsilank Stas Dirsyt ŽIBUT. Kelet kart jau teko susitikti ir su TANKISTU ir jo b rio vyrais, su jais ryš galiu jau palaikyti su ryšininku Ignatavi ium ARU. Viskas, atrodo, vyko normaliai. Žiema pra jo be didesni nuotyki, neskaitant vieno labai skaudaus vykio. V lai ruden areštavo mano ryšinink Stas Dirsyt ŽIBUT ir vien VIGANTO ryšinink, mano pusseser Efrazin Krikštaponyt. V l Damoklo kardas pakibo virš man s. Skubiam susitikimui iškviet apygardos vadas ŽIGAUDAS. Reik jo laukti nežinia ko. Kaip atlaikys tardymus paimtos ryšinink s, ar neišduos? ŽIGAUDAS patar man laikytis nelegaliai, mišk išeiti dar per anksti, reikia laikinai pasitraukti iš nam. Ryš su štabu laikinai per m ŠAR NAS. Pasitraukiau pas d d Augl už koki penkiolikos kilometr nuo nam. Antanas kas kokias tris keturias dienas aplankydavo mane, pranešdavo naujienas iš nam, ia aplankydavo mane ir partizanai.

Taip gal po kokio m nesio v l gr žau namus. Pasirodo, mano ŽIBUT ištv r, ir šiandien jai lenkiu savo žil galv už jos ištv verm tardymo metu.

Partizanai taip pat jauni žmon s ir jiems ne vien tik ži r ti mir iai akis, j kr tin je plak tokia pati širdis, buvo tie patys jaunyst s pol kiai ir tie patys jausmai. Surengdavom ir šokius, kuriuose daugiausia tekdavo groti. Groti tekdavo ir šiaip šokiuose. Galb t ir nujaut jaunimas mano santykius su partizanais, žinodami, kad jei aš grosiu, šokiuose nuo partizan nenukent s. Antraip b davo, kad ir nubausdavo, juk buvo visos tautos gedulas. Savose apylink se ginkluotas arba šiaip su partizanais nesirodydavau, man tas konspiracijos tikslais buvo ir uždrausta, bet tolimesnius kraštus tekdavo išeiti kaip partizanui. Vien iš toki prisiminim turiu iš vad susitikimo prie Vepri.

Jau buvo pavasaris, kažkur apie Veprius tur jo vykti vad susitikimas. Vakare už j s VIGANTAS su vyrais pasak, kad ir aš privalau tenai dalyvauti. Dvira iu nuvažiavau iki Deltuvos, ten palik s dvirat pas VIGANTO nurodyt gyventoj, sulaukiau atvykstant ir j. Su jais atvyko ir “Vyties” apygardos vadas ŽIGAUDAS, apie tris dešimtis gerai ginkluot vyr: grup je buvo septyni kulkosvaidžiai, visi kiti buvo ginkluoti automatiniais ginklais. Nors naktis buvo šviesi, o reik jo kirsti Ukmerg s - Kauno plent ir pereiti kelet gyvenvie i, pasidalin keturias grupes laimingai pasiek me nurodyt vienkiam prie miško masyvo. Ten jau radome atvykusius ir iš Didžiosios Kovos apygardos vyrus. Labai nustebau, kada ten radau Siman Mison, slapyvardžiu ŽALVIRIS, v liau jis iš jo b r ir 1952 m. žuvo. Ten ir paaišk jo, kam abu buvome iškviesti.

Ten, vad pasitarime, tarp kit klausim, buvo nutarta: “Vyties” apygardos ryš iš man s perduoti ŽALVIRIUI, o mane priskirti prie apygardos štabo juodam doku-

ment ir kitoki rašt dauginimui ir išsiuntin jimui. Iš to susitikimo liko atmintyje vienas momentas, kada gr žtant namo ryt už jom vien vienkiem , radome mo iut , tik pamilžusi karves. Jinai mus pagird pienu ir apsiverkusi pasak :

- Dievuliau, tokie jauni, tokie graž s vaikeliai. J s gi einat ž ti, ar nebijot? Aš dabar eisiu, atsiklaupsiu prie Marijos paveikslo ir melsiuosi, kad jinai jus saugot .

Gal jos malda ir saugojo - sugr žom laimingai, nesusid r su rusais. Mano dvirat v liau atvar man nepaž stamas jaunuolis.

Nuo to laiko pasikeit ir mano darbas. Buvo atgabenta spausdinimo mašin l , su kuria ir išdirbau iki arešto.

T pavasar Lietuv sukr t dar viena tr mim banga. Paliet jinai ir m s krašt . Buvo ištremta kaimyno Vil no šeima, Krikštaponi šeimos, buvusios mano ryšinink s Stas s Dirsyt s motina su dukra mokytoja Juze Dirsyte, kuriai v liau likimas l m tapti mano žmona, ir daug kit šeim .

Darbo viet pasirinkau ištremto Vil no pirtyje. Jinai stov jo nuošaly prie kr m , ten padariau sl ptuv mašin lei ir ginklui. Vienam dirbti buvo ne visai saugu, teko ieškoti patikimo žmogaus sargybai. Tok suradau iš buvusi savo draug Vlad Baron . Aš dirbdavau, jisai ginkluotas mano pistoletu eidavo sargyb . Darbo buvo gana - dauginti partizan statut , vairius apygardos vado sakymus, atsišaukimus. Gaudavau ranka rašytus apygardos vado raštus, juos reik jo dauginti ir išsiuntin ti. Tame darbe labai daug man pad jo ir Simonas Misonis ŽALVIRIS, su juo kartais pras d - davom ištisomis naktimis pirtyje prie žibalin s lempos, spausdindami vairius raštus.

Art jo 1949-t met vasario 16-toji, buvo gautas nurodymas ta proga iškelti kur nors trispalv Lietuvos v liav . Ukmerg je nupirkau v liavoms medžiagos, pasiuvo ir nudaž ŽALVIRIO giminais s, seserys Misonyt s. Išvakar se, pritemus, apsiginklav pistoletais ir mano vokišku automatu, iš jom vykdyti užduoties. Mintis buvo v liavas iškelti Tauj nuose, bet at j iki miestuko tos minties atsisak m - miestuke šmirin jo sribai ir rus kareiviai. Matyt, ir jie ruoš si tai šventei. Teko gr žti, išklįjavom tiktai atsišaukimus Vasario 16-tos proga ant pakel s liepai i kelyje Tauj nai - Užugiris. V liavas iš l m Šalnose prie mokyklos ir Širil kaimo berže. Rytojaus dien sribai tur jo darbo. Apie dvylikt dienos prisistat . Prie v liav buvom pririš imituotas granatas iš runkeli , matyt, ta imitacija pavyko, nes sribai lipti nukabinti pabijojo, šaud , kol nukirto v liav kotus.

Tie keleri metai pra jo vaikš iojant greta su mirtimi, bet gal likimo laiminga ranka laimino mane. Šiandien iš buvusi draug ir bendražygi liko vienas kitas. Negaliu pamiršti vieno momento, kuris per plauk nenusineš m s gyvybi .

Pas kaimynus Baronus dienai buvo apsisotj VIGANTO b rio vyrai. Nuo sodybos iki miško apie pora kilometr . Dien buvau pakviestas ir aš susitikimui, bes - dint kl tyje, nam šeimninink Baronien b gusi suriko: "Dievuliau, rusai!". Dingti nebuvo kur, pak l grind lentas, sulindom po grindimis. Kl ties pamatai buvo sukrauti iš lauko akmen ir gana aukšti, juose tarp akmen buvo skyl s, per kurias

gerai mat si kiemas. tampa did jo, kiemas priguž jo kareivi . Po kl tim užved ginklus lauk me paties baisiausio. Pasitraukti nebuvo kur, aplink plynas laukas, kareivi didelis b rys. Rusai pasipyl po sodyb , landžiojo po tvart , klojim , kl t , kol šeiminink Baronien karininkus pakviet vid . Tai buvo dr si, panik nepuolanti moteris. Su jus vid karininkams, ir kareiviai neberod aktyvumo, vieni sus do gonke, kiti ant priekl io, kur buvome mes. Apa ioje po kl tim tampa buvo nepavyd tina: nei sukos ti, nei pajud ti nebandyk. Minut s virto valandomis, belaukiant atomazgos. Truput dar gelb jo šuo, pririštas šalia prie tvarto: vis laik dauž si grandine, keldamas triukšm , tuo ir m s neatsarg s judesiai nebuvo girdimi. Po geros valandos iš pirkios išvirto kauš vadai ir surink savo gul išsinešdino. Baronien b gusi kl t sušnabžd jo:

- Vyrai, ar gyvi j s dar tenai? - ir prad jo verkti.

Kaip paskiau pasakojo pati, jai šov mintis pasikviesti vid karininkus, iš j vienas buvo jai paž stamas, jinai jo žmonai nešdavo parduoti kiaušinius, sviest . Gerai, sako, kad dar tur jau samagono, kitaip nežinau k b iau darius. Šeimininkas apsimet ligoniui ir nesik l iš lovos, s nus Vladas sp jo pab gti.

Išlindus mums iš po kl ties, šeiminink nerv nuraminimui pavaišino liku iais nuo "sve i ". Kaip paskiau išsikalb jome, visiems buvo ta pati mintis: jeigu b tume buv užklupti, b tume band granatomis prasiveržti, toliau padeg pastatus, d m priedangoje band trauktis. A i Dievui, viskas pra jo laimingai. Gyvenome greta, par j s namo visus radau irgi past rusius iš baim s, nes jie žinojo, kur iš jau ir kad ten yra partizanai. Dreb dami lauk , kada pasipils š viai.

B davo ir kuriozišk minu i . Kart buvau gav s užduot iš Kauno pargabenti du pistoletus. Nuvažiav s Kaun sutartoje vietoje radau laukiant žmog , kur pagal slaptažod susipažinom, jis man perdav min tus ginklus, juos užsikiš s už diržo užpakaly, po švarku, kad iš po švarko nesimatyt , laimingai gr žau Ukmerg . Iš buvusios stoties miesto centre at jau Gedimino ir Ramygalos gatvi sankryž , kur visuomet žmon s laukdavo pravažiuojan io transporto. Autobus stotyje paži r j s autobus jud jimo grafik , pama iau, kad Panev ž per Tauj nus autobusus išvyksta tiktai už poros valand , o man ginkluotam traintotis po miest menkas malonumas. Gal papuls koksai pravažiuojantis transportas.

Laukti reik jo neilgai, keleivi nebuvo, sustojo sunkvežimis, pilnas Tauj n srib .

- Tauj nus? - š ktel jo paž stamas sribas Auglys.

Daryti nebuvo kas, o gal ir saugiau, pagalvojau. lipau k bul , ten s d jo kokie aštuoni sribai, ginkluoti automatais, man Auglys užleido viet ant s dyn s, prie kabinos.

- Iš kur dabar ia važiuoji? - prad jo kalbinti, aš kažk jiems suk riau, nepamenu, ir bijau, kad trinantis s dyn neiškrist mano pistoletai. Auglys maloniai kalbina: kur dabar b ni, k dirbi? Galvoju, reikia kažk meluoti. Sakau, gyvenu ir mokausi Ukmerg je, važiuoju namus maisto pasiimti.

- Ar su banditais parvažiav s nesusitinki? - siterpia strības Karolis Mikoli nas.

Sakau, gird jau, kad j yra, bet susitikti neteko.

- Žinau aš jus, jus visus reikia išstratinti!

Bet ia privažiuvom Tauj nus, tratinti neb ra kada. Tauj nuose išlipti neskubu, bi-
jau, kad pasik lus neiškrist mano ginklai. Pirmieji išlipa stribai, tuo momentu sp ju
rank užkiš s už švarko pasitaisyti savo mauzerius ir išlipu paskutinis. Pad koj s už
puiki kelion , su nebloga nuotaika ir gij s daugiau dr sos pasiekiu namus. Kai na-
mo sugr ž s ir susitik s su ŽIGAUDU papasakojau jam apie savo kelion , gavau nuo
jo velni už per didel rizik .

- K tu žinai, kur tavo laim s kamuol lis veda! Eini iš paskos ir nežinai, kada giltin
tave pasivys. Kaip toje partizan dainoje: “Nežinau, kur mirtis man s tyko,/ Gal už kai-
mo, gal tavo nam ./ Ir gul siu ant gatv s numestas./ Nematysi daugiau jau man s”.

Šiandien, kada pragyvent met našta slegia pe ius ir prisiminimai neleidžia pa-
miršti t laisv s kov aid , atrodo, iš kur vyrams tiek buvo dr sos grumtis su tokiu
galingu ir klasingu priešu. Gal tie perskaityti 18-t met savanori žygiai? mokyklos
suole Lietuvos istorijos puslapiai? o gal su motinos pienu gauta ta t vyn s meil neda-
v pal žti? Atsakym , man atrodo, rasim visur t pat - TAIP.

Vien kart gr žtant iš mergin netoli Baravyk kaimo pasivijo grup partizan .
Tik pra jus Baravyk kaim : “Stoj, kto idiot?” Priekyje j s BERŽAS žod “stoj”
trenk iš kulkosvaidžio, visi kritom ant žem s. ia pat viena po kitos išl k raketos,
apšviesdamos vis lauk , trat jo ir automatai, ir kulkosvaidžiai. Atsisuk s pama iau
raket šviesoje netoli griov , prad jau ko iotis jo link. Aplink kulk spie iai, jau nebe-
žinai, kas ir iš kur šaudo, tik pro ausis kulkos švilpia. Girdžiu, netoli r kia “ar turi
ginkl ?” Pažinau RIDIKO bals . R kiu “neturiu”, jis ant rankos pasik l s meta man
pistolet . Aš jau griovyje, priekyje, matau, pasilenk s b ga BERŽAS, trumpomis se-
rijomis berdamas iš kulkosvaidžio. Miškas jau visai arti. Nuo miško kampo pradeda
kalenti dar vienas kulkosvaidis. Raket šviesoje matau, kaip pasilenk b ga atgal rus-
keliai, valio! Pasirodo, nor ta mus atkirsti nuo miško, bet nepasisek , ten kažkur arti
buv TANKISTO vyrai prideng mus. Po gero pusvalandžio v l visi susitikom sveiki ir
gyvi, tik BERŽUI buvo sudaužytas ant kr tin s kab j s ži ronas.

Kautyn s kaip staiga prasid jo, taip staiga ir baig si, tylą gal jo b ti apgaulinga,
nes Tauj n garnizonas ir stribai išgird šaudym atskub s saviems pagalb . Ger
kelio gal pa jus kartu, aš RIDIKUI atidaviau pistolet ir vienas pasiekiau Šaln
kaim , ten pas paž stamas merginas sulaukiau ryto - nakt toliau eiti buvo vis d lto
pavojinga. Jos su išg s iu prad jo man pasakoti, kad kažkur netoli labai smarkiai šau-
d . Sakau, ir aš gird jau.

Reta buvo naktis, kad vienur ar kitur neb t gird ti šaudantis, kulkosvaidži kale-
nimo bei granat sproginimo, bet gyvenimas jo sena vaga. Jaunimas taip pat linksmi-
nosi, skamb jo partizaniškos dainos, motinos gimd vaikus ateinan ios kartos T vy-
n s gyn jus.

Pakeliui lager

Iš li dn prisiminim pažadina kamer duryse žvanganami raktai, duodami suprasti, kur ir kas tu esi. Mano kameros draugas vis laik paskend s maldose, su juo kalbam s mažai. Bandau dar morze susisiekti su kitomis kameromis, deja, nesiseka, matyt, tenai n ra morzist . Pasidžiaugiu tik kartais, kada išveda pasivaikš ioti, pokalbiu su Birute iš pirmo korpuso. Taip ir slinko dienos, savait s, m nesiai.

Jau art jo ir pavasaris, iš nam gavau maž siuntinuk su trupu iu maisto ir r kal , nors tas siuntinukas man Lukišk se buvo paskutinis. V l buvau sugautas su morze, tik šiuo kartu “išsipirkau”, kad buvo uždrausti dviems m nesiams siuntiniai. Tur jau tentintis tik kal jimo duodamu maistu.

Apie 1950-t met balandžio vidur perk l mane v l bendr kamer . ia sutikau iš t pa i Lukiški anks iau sutikt draug . Visi supratom, kad mus jau ruošia etapui lager . Neapsirikom: gal už koki dešimties dien vis kamer pašauk “s veš ia mi”. Išved visus kiem , susodino eil mis, ia jau radome ir iš kit kamer prisodint . Kalb tis net su greta s din iu nevalia. Atvažiavo keturi “varanokai” - tai spec. mašinos kalini pervežimui. Prad jo šaukti: pavard , vardas, t vo vardas, straipsnis, kiek teistas. iupk terb , jeigu j turi, ir mašin . Mašin prikimšo kaip silki ba koje, paskutinius gr do su “bliat, vlezai!”, ir taip gaudydami or pasiek m Vilniaus prekin geležinkelio stot . Ten kareivi ir šun apsuptyje išlaipino ant b gi , ia jau leido ir pakalb ti su greta s din iu. Taip susodintiems teko prab ti geras tris valandas. ia jau iš ar iau susipažinau su Birute iš pirmo korpuso, su kuria kalb davau rankomis. Pasirodo, ir jinai pakliuvo t pat etap .

- Ar ne Klaj nas b sit? Aš Birut - DULK iš pirmo korpuso.

- Taip, bet kaip mane pažinai?

- Iš kepur s.

Mano buvo tokia ausin triušio kailio kepur ...

Vakarop privažiavo s stasas vagon , vadinam “Stolypino”. Tai special s vagonai kaliniams vežti. Per vis vagon eina siauras koridorius, atitvertas grotomis, už j aklinomis pertvaromis atskirtos su dviej aukšt gultais kameros. Kas yra gretimoje kameroje, pamatyti negali. Netrukus prisistat grup karinink su m s bylomis, prad jo šaukti pavard mis. Iššaukus tavo pavard turi pasakyti vard , t vo vard , straipsn ir kiek teistas. Jeigu viskas atitinka, stok šonan. ia surink keturis suvaro narv . Taip iki sutem . Vagone dar kart visus suskai iavo, ar visi esam, ar nepab gom. Plaktukais padauž stog , grindis, ar n ra skyli išl sti, ktel jo traukinys ir pajud jom. Sudie, Lietuva T vyne, ar bepatatsim mes tave? m s narv pakliuvo ir kunigas P stininkas su gana nemažu maisto bagažu, Pleskus, kurio vardo nebeprisimenu, ir Vladas Šakalys kažkur nuo Zaras . Mes, kaip jaunesni, susikraust m ant viršutini nar , apa i palikdami Pleskui ir kunigui P stininkui. Praaušus, kiek leidžia matomumas, nustat me, kad važiuojame Leningrado link. Trau-

kyns sustojo kažkokioje stotelje. Gaunam maisto davin - du šimtus gram duonos, karšto vandens ir s dytos smirdinios žuvis. Stovim ant atsarginių bėgikų nakties, naktį vėl pajudam. Praaušus pamatym, kad neapsirikom, važiuom tikrai Leningrado link, mat si sudegę gyvenvietės, laukai apraizgyti spygliuotomis vielomis, išraižyti apkas grioviais, kur ne kur mat si lktuv nuolaužos, kit taip ir kyšojų nusmigt uodegos, išlindusios iš žemės. Laukai pilni sudaužytų mašin, pabėgusių ir kitos karinės technikos.

Leningradas pasitiko nelabai svetingai. Stotyje jau lauk konvojus su šunimis. Atidarius narvą, vėl šaukiama pavardmis, turėjai vėl atsakyti vardą, straipsnį, kiek metų teistas, tuomet varo netoli stovint "varanok" ir - Leningrado kalbim, vadinam "Leningradskije kresti". Ten buvome išskirstyti po kameras, aš pakliuvau didžiulioje kamer, kurioje sėdėjo vieni vokiečiai. Kamera didžiulioji, ten papuoliau aš ir kunigas Pstininkas, kitus patalpino kitas kameras. Čia režimas kur kas švelnesnis, kameroje leidžiama miegoti ir dienos metu, maistas - daugiausia amerikoniški mėsos konservai, gera sriuba, duonos šeši šimtai gram dienai.

Kadangi truputį mokėjau vokiečių kalbą, greitai ją susiradau draugui. Vokiečiai nedavė ramybės, klausinavo apie viską, ką mokėjau, atsakinėjau, ko nemokėjau, susirodė m rankom.

Leningrade teko prasidėti apie vien mėnesį. Per tą laiką pramokau neblogai vokiečiai kalbėti, susibičiuliavau su vienu vokiečiu chirurgu, kuriam buvo leista turėti su savimi barzdą skusti peiliuką. Jis su tais peiliukais treniruodavo ranką. Paima rankonrą komojo popieriaus knygutą (bėgdavo tokios po šimtapelės), klausia, kiek perpjauti. Pasakai - dešimt, tiek ir perpjauja: atveria knygutą slapelius, vienuoliktas nelieštas. Čia teko ne tik kalbėtis, bet bėgti ir vertėjus tarp prižiūrėtojų ir vokiečių kalinių, nors abi kalbas prastai mokėjau.

Praėjus keletui dienų pranešė, kad galiu parašyti laiškus namams. Tą pačią dieną ir parašiau, kad esu Leningrade, nuteistas dešimčiai metų, kad laišku man nerašyt, nes neaišku, kiek aš čia būsiu.

Leningrado kalbėjimo režimas kur kas lengvesnis, negu Lukiške, čia langų grotos neužkaltos lentomis, gali kiek nori dairytis ir per langus, išvedus lauk pasivaikšti ioti nereikia ranklaikyti už nugaros, gali vaikšioti laisvai.

Man bėgant Leningrade išviliu gauti laiškus sužinojau, kad vedė mano brolio Antanas, vestuvės buvo gedulingos, be muzikos ir šokių: areštavus mane namuose buvo paskelbtas gedulas.

Vien rytą vėl "na bukva "Ž". Pasakiau pavardę, vardą, kiek teistas, vėl "varanok", vėl geležinkelio stotį, sukiša "Stolypino" narvus ir tolyn šiaur. Čia vedamas narvą pamačiau ir savo Dulkę - jiniai buvo gretimame narve. Šiuo kartu narvo bendrakeiviai nepažįstami, bet taip pat lietuviai ir iš Lukiškių, tik atvežti Leningradą šiek tiek viliu negu aš. Maistas vagonetas patys: sdyta pasmirdusi žuvis ir verdantis vanduo, vadinamas kipiatoku. Troškulys kamuoja, vandens šalto atsigerti negausi. Kas

turi kok ind , prisipila to verdan io vandens, o jei neturi, daryk k nori. M s narve kas tur t tok ind n ra. Vienoje kažkokieje stotel je visi prad jome r kti, kad bai-giame nutrokšti. Po kiek laiko at jo du priži r tojai, vien iš m s išsived , po kiek laiko atneš kibir šalto vandens. Tuo kartu, atrodo, troškul nuraminom, bet tik laikini. Už t m s pagirdym , kaip paskiau pasisak mus pagird s kareiv lis, jam stipriai kliuvo. Nuo to šalto vandens ar nuo tos smirdin ios žuvies visiems paleido vidurius. Stovintis narvo kampe bakelis ištisai užt ptas, apie tualet , kur vienam narve padaryta skyl grindyse, ir kalbos negali b ti. Keikia mus priži r tojai, kolioja kaimynai, bet k mes galim padaryti - juk žinom, kad kvapelis nekoks, nepadeda ir atviri koridoriaus langai. Gal gale ateina žmogysta su baltu chalatu, išdalina visiems po kažkoki tablet ir iki Vologdos negaunam nei gerti, nei valgyt. Žodžiu, šikniams taip ir reikia.

Vologdoje išrikiuoja, kartu vyrus ir moteris nuvaro pirt . Pirtis panaši kaip ir Lu-kišk se. Viskas eina ratu. Nusirengiam, daiktus paliekam, gaunam po sauj skysto muilo ir b gte po vos vos šiltu dušu. Iš j iš pirties, praeinam “sanabrabotk ” - mote-ris nuo m s vis griešn viet nuskuta plaukus. Prad j rengtis pamatome, kad jau mes apšvarinti, kol mus praus ir skuto, ia taip pat darbavosi. Neberadau savo kaili-ni , kiti bat , švark , nekalbant jau apie maist . Kas pa m , ia geriau neklaušk. Kaip v liau sužinojome, apšvarintos buvo ir moterys, tik j nuod mingas vietas skuto vyrai. Jau tokia išsivys usio socializmo, art jant komunizm , moralin logika.

Iš pirties apsupti šun ir kareivi , surikiuoti po keturis ir išklausk komandos - žingsnis kair , žingsnis dešin skaitysis pab gimu ir bus šaunama be persp jimo. Visus atva-r kažkoki cerkv . Kiemas aptvertas aukšta lent tvora, virš tvoros dar spygliuot viel tinklas palinkusiais vid stogeliais. ia visus susodino, kad kult ringai atsi-kv ptume po pirties ir kelion s. Po kiek laiko prad jo šaukti po vien su daiktais, jeigu kuriam j dar buvo lik . Mane iššauk gal kok ketvirt . ia per koridori išri-kiuotos “garb s sargybos” patekau tos cerkv s r s . Priži r tojas atidaro metalines duris, stumia vid , ir už nugaros užsitrenkia. Viduj didžiul sal su betonin mis grindimis, be joki gult , kampe s di prieš mane varyti keli jau nurengti senukai, kitame kampe susispietusi vagi šutv . Tuoju vienias, matyt, lyderis, prieina, nuo galvos iki koj apži ri mane, prieina dar keli. Matau - prad s nurengin t.

- Nu, mužyk, razdievaisia!

Atsisuk s paži riu senius, klausiu, ar pad sit: sako, pad sim. Kaip tik leidžia anks iau mano sutikt Juoz iš Klaip dos - stambus augalotas vyras. Aš nieko nelauk s smogiu lyderiui tarpuak , Juozas iumpa nuo paraš s medin skarda apkaustyt dangt , ir prasideda karas. Nuo mano sm gio lyderis išsitiesia ant grind , nuo Juozo sm gi dar keli krinta. Narsioji šutv užgula kameros duris r kdami “Na ialnik, vi-puskai, fašisty ubivajut”. Durys atsidaro staigiai, visi, palik savo ir m s daiktus, dings-ta. Tarp palikt daikt kai kurie surado ir pirtyje dingusius daiktus. Kailini , žinoma,

aš jau neberadau - jie jau buvo parduoti prižiūrėjusiems. Už pavogtus, tiksliau, atimtus daiktus vagys iš prižiūrėtojų gaudavo degtiną su arba maistu, ir teis su buvome ne mes. Tokia jau lagerio logika: nors, tiesa, už tai, kad sukiožinom vagims galvas, administracija nieko nesako. Truputi nukentėjusi ir aš, kelet mėlynų teko kur laik panešioti už laimėtą mėsą naudai. Ta proga vakare buvo suruošti iškilmingi pietūs. Atriš maišus vyrai maitino mus iki soties.

Kaip vėliau supratau, lagerio administracija politini kaliniai apiplėšimus žiūri abejingai, o kartais net organizuoja tokius apiplėšimus. Iš to, žinoma, daugiausia naudą turėjo prižiūrėtojai, neretai juos patys prižiūrėtojai ir organizuodavo. Šia toks statymas: "zakon - taiga, prokuror - medved".

Vologdoje pasidėjo teko neilgai, gal po geros savaitės visus sutalpino traukinį, ir tolyn šiaur. Vėliau žuvis ir karštas, vos ne verdantis vanduo. Kelionę truko ne per ilgusiaisiai, mane su senuku Pleskum ir dar keliais vyrais ir keliom moteriškėm išlaipino Verchvlesenske - tai persiuntimo punktas, iš kur paskui kaliniai yra skirstomi po lagerius. Tai nemaža teritorija, aptverta stalių tvora, su sargybos bokšteliais kampuose. Viduje keletas barakų, pirtis, vadinamoji valgykla, sanitarinis punktas. Šia jau teritorijoje gali vaikšioti laisvai. Teritorijos plotas maždaug dvidešimt hektarų. Paskirtis to lagerio - kad surinktų šia kalinius išskirstytų po visą USTVIMLAG. Tuo laiku, kai aš šia papuoliau, kaliniai buvo gal tik keliolika. Mus su Pleskum atvedė atskirą baraką ir mėsą pareiga buvo taisyti sulėžius tualetus. Kiek mes ten juos remontavome, mėsą niekas nekontroliavo. Vaikšiodamas po teritoriją, savo nuostabai, sutikau dar iš Lukiškių pažįstamą savo Dulką. Jinai buvo apgyvendinta tokiam mažame kambarielyje prie barako, kartu su senyvo amžiaus lietuve moterimi. Ta moteris ionai gyvena, kaip pati sakė, jau septynerius metus ir vadovauja pirma. Kilusi nuo Šiaulių, pavardė Kernagienė. Jos vyras karininkas, abu buvo areštuoti 1941-ais metais, vyras mirė Karagandoje. Ta moteris mane išmokė daug lagerinių gudrybių. Kaip vėliau pasirodė, jinai turėjo didelį autoritetą ir tarp vagių. Papasakojo, kad neseniai yra atėjusi etapas iš Vologdos su grupe vagių, jie yra uždaryti atskirame barake ir juos retai kada išleidžia žmonas. Aš jai papasakojau apie konfliktą su vagimis Vologdoje, sakau, jeigu šia tie patys vagys, tai jie šia man nuims galvą. Jinai man patarė būti atsargiam, bet labai nebijoti, atseit, drąsiai jie patys bijo.

Su Kernagiene supažindinau ir savo bendradarbį Pleską. Šia pasidarė me kaip viena šeima, su Dulke susitikdavom kiekvieną dieną, draugystę pradėjo pereiti meilę, atrodė, ir lageris ne toksai baisus, jau atsirado noras ir gyventi. Staiga vieną dieną, grįždamas baraką, sutinku ir tą vagių lyderį, kur pavaišinau Vologdoje. Mano ir jo mėlynų su dar neužgijusių, dar matosi jo gelsvai pamėlyniję paakiai. Kirvų kietai suspaudžia rankoje, matau, dar du ateina. Bet pirmasis jis man sako:

- Ne boisia, mužyk, ja vižu, ty o en smielj, tibia zdies nikto ne tronet.

Taip ir nežinau, ar mano draugas, ar Kernagienės autoritetas tarp vagių man padėjo.

Deja, džiaugtis ilgai neteko, mane v l gr do vagono narv ir tolyn šiaur . Kur dabar - nežinia. Narve s d jau visai vienas, pro lang mat si tik taiga, taigos properšose, tolumoje, lageri tvoros su sargybos bokšteliais. Traukinys dund jo tolyn šiaur . Taig prad jo keisti tundra, tolumoje dunksojo Uralo kalnai, o traukinys mane neš tolyn. Galiausiai pasimat r kstantys didžiuliai kalnai akmens anglies parodos. Supratau, kad man skirta Vorkuta. Neapsirikau. Traukinys sustojo, su grupe kit , atvežt tame pa iame ešelone, buvome išlaipinti ir su šun ir ginkluotos sargybos palyda pristatyti netoli esant lager .

Lageryje, kur pakliuvau, neradau n vieno paž stamo. Daugiausia buvo ukrainiečiai, vienas italas, keli moldavai, latviai, estai; lietuvis buvau aš vienas. Susikalb ti buvo ne taip jau lengva, visi tarp sav s kalb jo sava kalba, man liko lietuviškai tik dainuoti, k ir dariau.

ia iš zonos niekur neišleido, buvom vadinamajame karantine. Maistas labai prastas: turnepso sriuba, trys šaukštai perlin s koš s ir trys šimtai gram su pjuvenomis maišytos šlapios duonos. Neretai maisto davin pa vairindavo dvokianti žuvis, kuri galvas išbad j kaliniai rinkdavo šiukšli duob se prie virtuv s.

B nant Vorkutoje pa ios Vorkutos pamatyti ir neteko. Gal po geros savait s v l buvo surinktas etapas, v l buvom nuvaryti geležinkelio stot ir ia jau tik toks skirtumas, kad gyvulinuose vagonuose su grotomis užkaltais langais pajud jome nežinia kur.

Šiaur s klimate iš karto labai sunku priprasti. Vasar saul pasiekusi horizont v l pamažu pradeda kilti, ia gyveni amžin dien vasaros metu, sunku susigaudyti, kada rytas, kada vakaras. Klimato pasikeitimas ir badas labai greitai nualina organizm . Pasiut s alkis neduoda ramyb s nei dien , nei nakt . Vagone ryt ir vakare vyksta patikrinimas. j du priži r tojai visus kalinius suvaro vien vagono gal ir pagal komand reikia b gti po vien antr vagono gal , o priži r tojas su mediniu plaktuku ant ilgo koto drožia per nugar skai iudamas. Tokia proced ra per dien atliekama du kartus.

Pagaliau sustojame Ijoserio geležinkelio stotyje, ant atsargini b gi . ia jau laukia m s palyda su šunimis. Patikrin visus v l pagal pavard , vard , straipsn ir kiek teistas, išrikiuotus po keturis, po komandos “šag na leva, šag na prava, š itaju, pab g - streliaju bes predupreždenija”. Visus nuvaro už koki trij kilometr esant lager .

Lageris, kur pakliuvau, vadinosi USTVIMLAG-14 OLP, t. y. osobyj lagernyj punkt (ypatingas lagerio punktas Nr. 14). Jame buvo lemta išb ti beveik iki savo nelaisv s pabaigos.

Lageris ne per didelis, gal apie dvidešimt hektar ploto, aptvertas koki keturi metr aukš io r st tvora, virš tvoros vidaus pus palink s spygliuotos vielos stogelis. Aplink tvor kas kokia penkiasdešimt metr - sargybos bokšteliai. Iš vidaus palei tvor eina vadinamoji draužiama zona išak tu paviršium ir atitverta spygliuota viela. Aptvaro viduje - penki barakai su visom pagalbin m patalpom. Lagerio kontingentas

- daugiausia kriminaliniai kaliniai, politini kalini mažai. Barakas, kuris buvo mums paskirtas, sudar dvi sekcijas, vienoje, kur pakliuvau ir aš, buvo politiniai. Tik su jus vid , tuojau prisistat kompanija vagi su išleistais virš kelni marškiniais (tokia vagi uniforma), prad jo apži rin t, kas k geresnio turi. Matau, kad nuži r jo ir mano batus, bet šiuo kartu nepareikalavo.

Patalyn gavom pjuven pripiltus iužinius, vatos prikimšt maišel vietoje pagalv s ir antklod . At j s priži r tojas paaiškino lagerio režim : kur valgykla, kur saugojimo kamera, vadinama "kaptiorka", ir pareikalavo, kai bus išduoti lagerio r bai, savus atiduoti kaptiork . Iš karto buvo paskirtos sekcijos vyresnysis, vadinamas ia "dnevalni". Juo buvo paskirtas senukas invalidas ukrainietis. Jo pareiga priži r ti tvark barake. Valgykloje atsistoj s eil gauni bli del balandos su plaukiojan iomis kelio- mis skiltel mis supuvusi bulvi , antram patiekalui vadinamoji zapekanka - tokia iš kruop apkepinta bandel kotleto dydžio. Duon gauni iš ryto visai dienai keturis šimtus gram , ir kad išlaikytum j iki vakarien s nesuvalgius, reikia didel s valios. Daugiausiai b na taip, kad duon suvalgai iš ryto, o piet s ir vakarien b na be duonos.

Kada išvaro darb , duonos gauni ryt du šimtus gram ir tiek pat per pietus. Prieš valg valgykloje gauni išgerti stiklin puš spygli arbatos - tai vaistai nuo cingos, kuria ia serga dauguma. Baisiausia išk sti alk , aplink tave pagelt , gyvaplaukiais apaug veidai su rachitiniiais išsip tusiais pilvais. Daugelis landžioja apie valgyklos paplav duobes, kur randa išmest žuv galv arba bulvi lupen , jas sumaiš verdasi toki pli r , kad kaip nors prikišt skrand , bet ia jau beveik tikras kelias anapil . O ten išvežami susukti paklod , specialioje d ž je iki duob s. O ten jau užkasamas nuogas su pririšta lentele ant kojos, kur užrašytas tavo numeris. Vežant lavon per lagerio vartus, priži r tojas plaktuku ant ilgo koto perskelia kaukol arba durtuvu perduria kr tin , kad kartais nepab gt gyvas. Laidojimui yra sudaryta brigada iš šeši kalini , kurie išveža ir užkasa užbaigusius vargus. Jiems už tai atiduodamas t dien mirusi maisto daviny. Pakli ti t brigad reikia didelio blato, nes per dien užkasa dešimt ir daugiau lavon , o tai jau dvigubas maisto daviny.

Vakare at j s darb skirstytojas, ia vadinamas nariad iku, išskirsto visus po brigadas. Pakli nu prie miško r šivimo darb . Dnevalnis atneša lagerinius r bus, savus atiduodu kaptiork . Persirengin jant dingsta mano batai, bet j ieškoti nei noro, nei nuotaikos n ra. Gavau lagerinius kerzinius. Apsirengiu lageriniais skudurais, kas liko iš man j , priduo du kaptiork . Gr ždamas barak sutinku savo paž stam Plesk , jis ia papuol prieš kelet dien ir gyvena kitame barake, kartu su moterimis. Tuo laiku moterys m s lageryje gyvena bendroje su vyrais zonoje, tik v liau jas išvež atskir lager . Papasakojo, kad dirba k riku prie lokomobilio. Pabais j s, sublog s, veidas, kaip ir vis , gyvaplaukiais apaug s. Sav s nematai, gal ir tu toksai pat, ia veidrodži n ra ir sav s nepamatysi. Lietuvi daugiau nesutinku. V liau suradau kelis, bet jie buvo kriminalistai, tod l bendra mažai k tur jom.

Lageri golgota

Nakt pakl pamaiai; nors nakties ia nra, bet vis tiek priimta vadinti naktim. Darbo zona maža daug už poros kilometr . Už vart visus suskai iuoja, v l tas pats, “šag na Ieva, šag na prava”, šun ir kareivi apsupti pirmyn komunizm . Prie darbo zonos v l tas pats skai iavimas. Darbo zona aptverta tokia pa ia tvora su sargybos bokšteliais ir sargyba juose, aplink tie patys išbad j skeletai, aprenkti suplyšusiais skudurais. Brigadininkas darb paskiria prie briovnataskos. Tai toksai renginys iš up s traukti r stams. Koki penki metr aukštyje pakelta estakada, kurios vienas galas prasideda lentpj v je, antras už kokio kilometro nusileidžia vanden . Viduriu estakados šliaužia grandin , kuri iš vandens tempia r stus. Iš abiej grandin s pusi metro plo io takai iš lent , ant kuri stovi kaliniai ir su specialiu kabliu nutraukia nuo grandin s r st . Abiejuose estakados pus se išrikiuoti štabeliai, kur kaliniai apa ioje nutrauktus nuo grandin s ir paleistus apa i r stus rikiuoja štabelius.

Brigadininkas supažindina su darbu: tam tikro storio r st turiu nutraukti nuo grandin s, vikriai per j peršokti ir koja paspyrus paleisti apa i . Vienas neatsargus žingsnis, ir su r stu gali nul kti apa i . ia, brigadininkas sako, tav s niekas neraudos ir negails, lentel su numeriu ant kojios, jeigu bus dar kojios, ir su perskelta makaule tranš j . R st pilna grandin , tik sp k ži r ti, kad nepražiopsotum. Visos estakados ilgiu, kas kokius šešis metrus, vienas nuo kito stovi kaliniai ir skina jiems priklausanis pagal diametr r stus. Skinu šokin damas ir aš, apa i lekia su trenksmu bild -dami, o aš tik šokin ju. Sušvilpia lokomobilio sirena, piet s. Meti velniop kabl ir b gi atsiimti piet davinio. Tas davinys - visuomet tas pats: bli delis balandos ir keli šaukštai koš s, tiesa, dar du šimtai gram duonos. Riebal absoliu iai joki . Visk suvalg s jautiesi dar labiau alkanas, negu nevalg s. Po piet v l ta pati šokin jimo treniruot . Džiaugsmas, kada nutr ksta grandin , tuomet koki valand gali atsikv pti, kol sutaisys.

Pamainai pasibaigus, v l visus rikiuoja prie iš jimo iš darbo zonos, suskai iuoja, vieni priduođa, kiti priima, ir neduok Dieve, jeigu nors vieno neužtenka. Stovi visa kolona, šun apstota, kol suranda dingus , o tas grei iausiai kur nors miegojo. Tuomet po vis komand pajudam lagerio link. Prie jimo gyvenam zon v l kiekvien ap iupin ja, iškrato, kad ne sineštum zon kokio nors peilio ar durklo, ia v l prastovim ger valand . Iš ia tiesiai valgykl , kur gauni gabal l s dytos žuvies ir puodel truput pasaldinto vandens. Jeigu dar nuo ryto pasilikai nesuvalg s duonos, vanden išgersi su duona, bet toksai atvejis labai retas. Tarp pamain laikas yra tavo dispozicijoje. Pamaina su visomis rikiuot mis ir kratomis trunka maždaug vienuolika valand .

Keletui dien praslinkus gavau leidim parašyti laiškut namus. Mano adresas jau žinomas: KOMI ASSR, GOROD VOŽAEL, PO TOVY JAŠ IK 243/14.

Nepakeliamai sunkus darbas ir prastas maistas greitai padaro savo. Jau iu, kaip

kiekvien dien silpn ja j gos, jau kasdien sunkiau darosi peršokti r st . Jau iu, kad greitai galiu su r stu l kti apa i .

Per darbo zonos teritorij iš geležinkelio stoties arkliau kasdien lydimi sargybos veždavo duon . Vien kart nutr kus prakeiktai grandinei, nulip s nuo estakados, ne si-vaizduojamai savo laimei, radau iš pravažiavusio duonos vežimo arklio m šle išmint duonos kepaliuk . Kažkam gal ir tr ks, gal ir man pa iam, bet šiandien, bet dabar aš radau. Nežinau, kaip aš j stv riau, užsikišau už švarkelio ir n riau už r st rietuv s. Kokia ji skani! Nesvarbu, kad m šlina, nepama iau, kaip suvalgiau t kepaliuk , atrodo, kad ir saul prad jo šviesiau šviesti. Tik išbad j s žmogus gali t duonos skon suprasti, atpasakot tai ne manoma, tai reikia pajusti.

Neilgai truko mano darbas prie tos briovnataskos, turb t pats brigadininkas pamat , kad aš greitai galiu nul kti su r stu apa i . Kaip tik pasitaik gydytoj komisija, ir aš brigadininko d ka papuoliau j . Komisija solidi: režimo viršininkas, vietinis daktaras, taip pat kalinys, ir dar trys man nepaž stami žmog nai. Visiems išsirengti nuogai, tarp m s , vyr , trys moterys - ir joms toji pati komanda, juk tarybin je konstitucijoje nenurodyta, kad nuoga moteris negali stov ti prieš vyrus. Pirmiausia atsistoji ant svarstykli , kiek sveri, pamatuoja g , tuomet ap iupin ja raumenis ant s dyn s, jei dar truput j yra, reiškia, gali dirbti, dar esi darbingas. Ateina ir mano eil , pasveria - sveriu 41 kilogram , gis 172 centimetrai. Ap iupin ja s dyn , matyt, dar kažkok raumen požym surado. Išvada - nukreipti lengvesn darb . Kiti, kam ant s dyn s raumen nerasta, nukreipiami OP - reiškia, nuo darbo laikinai atleidžiami, kol atsiras tenai raumen .

Po komisijos apži ros brigadininkas mane paskiria tok s dim darb . Turiu jungti ir išjungti t prakeikt briovnatask . S di prie pulto ir pagal signal išjungti arba jungti. O signalas - tai ištempta viela, kurios vienas galas prie up s, kur paduodami r stai, ir žmogaus aukštyje praeina visa estakada ir baigiasi pas mane prie pulto, kur prie tos vielos galo pririštas skambalas. Patraukus t viel skambalas suskamba, reiškia, reikia arba išjungti, arba jungti grandin . Tam darbui reikia patraukti toki ranken arba nuo sav s, arba save, priklausomai, stovi ar eina briovnataska. Taip dabar s džiu ir tampau t ranken skambalui suskamb jus. S džiu ištisomis pamainomis, darbas geras, bet alkanam velniškai nuobodu, atsitraukti niekur negali.

Lageryje yra tokia staiga, vadinama KV - kulturno vaspitatelnaja iastj, tenai gali gauti pasiskaityti knyg . Nors rus kalba parašytas knygas skaityti man dar labai sunku, bet laiko iki valios turint, neblogas šansas pasimokyti. Tos knygos daugiausia politinio aukl jimo pob džio, bet man tai ne tiek svarbu, svarbu pramokti skaityti, ia pasimiršti ir alk . Bet ia v l - knyg neštis darb reikia gauti leidim , kitaip kratos metu atims. Gaunu aš t leidim ir dabar laimingas skaitau net ir Lenino raštus.

Art ja ruduo, su juo dienos trump ja, naktys pradeda ilg ti. ia, šiaur je, saulutei užlindus už debesies iš karto pajunti šiaur s alsavim , o šiltesnio r bo niekas neskuba duoti, taip ir stideni alkanas ir sušal s.

Šiandien didžiulį švent - iš darbo grįžs gaunu siuntin . Siuntinius dalina vadina-
moj kaptiorkoj . ia tavo akyse atpl šia, visk patikrina, kas tau galima, kas negalima,
už tai turi duoti vaiši ir tikrintojui, o lauke tav s laukia vagi šutv - ir juos turi
vaišinti, kitaip aplaužys kaulus ir siuntin atims, tokia jau lagerio logika. Dal gauto
siuntinio pasiimu su savimi, kit palieku kaptiorkoj. Siuntinyje radau lietuvišk laši-
nuk , cukraus, s dyto sviesto ir kamuoliuk si l , laimei, tikrintojo neišvyniot . Išvy-
nioj s randu trumput Viganto laišk su dideliu a i , kad iškent jau ir nieko neišda-
viau. Lauke duokl atidaviau vagims, tad leido nelie iamam pasiekti barak . Su kai-
mynu, gulin iu ant viršutini nar , jis dar nebuvo suvalg s savo visos duonos, pasivai-
šinant lietuviškais lašiniais, kitus gerai suvynioj s pasikišu po galva. T nakt negal -
jau užmigti, laukiau ryto, kada gausiu duonos norm , vien lašini bijojau valgyti, kad
išbad j s skrandis nepasiust , negi tada su lašiniais ir b giosi tualet , juk lašini
vien nepaliksi, nudžiaus. Per nakt sugalvojau, kad per dien man galima suvalgyti
ne daugiau kaip šimt gram lašini . Maždaug tiek atsipjoviau, o kitus v l nunešiau
kaptiork . Koks laimingas t ryt jau valgykl ! Ten suvalgiau tiktai koš su balanda,
vadinama sriuba, o duon pasi miau su savimi darb . Šiandien s džiū laimingas prie
savo briovnataskos pulto, turiu duonos, turiu lašini , mažyt gabaliuk suvalgau, jau
alkis truput nurimsta, o dargi ir pietus atveš, laimingesnis, atrodo, nebuvo niekada.

Šiaur je žiema art ja negailestingai, koki j teks savo kailiu paragauti. Su art jan-
ia žiema keit si ir m s lagerio kontingentas. Patank jo etapai išsiun iam kalini .
M s lageris tur jo aplinkin je taigoje aštuonis mažesnius lager lius, kur vyko miško
darbai. M s lageris vadinosi galavnoj (pagrindinis), jam priklaus tie aštuoni lage-
riukai. Tuose lageriukuose paruoštas miškas pavasar patvinus up ms plukdomas
pagrindin lager , kur perdirbamas pramonei, didel dalis siun iama šachtoms arba
statyboms. ia vyksta pab gi gamyba geležinkeli statybai, mediena aviacijai ir au-
tomobili pramonei bei kitoms pramon s šakoms. Su art jan ia žiema ir aš pakliuvau
etap , prieš tai dar gav s iš nam siuntinuk . Mus p s ius apie penkiasdešimt žmo-
ni išvar tok šešt to lagerio punkt , vadinam komandiruote. Lageriukas labai
nedidelis, susidedantis iš dviej barak ir keli pagalbini pastat . Nuo pagrindinio
lagerio jis yra apie trisdešimt kilometr atstumu. Aplink lagerio zon keletas pastat
civiliams gyventojams, nedidelis kareivini pastatas m s sargybai, duonos kepykla,
maisto sand lis ir instrumentin , kur galanda kirvius ir pj klus. Tiesa, prie instrumen-
tin s priklijuota stovi dar mažyt elektros stotis, kuri apšvie ia zon ir aplink j gyve-
namus pastatus. Iš civili ia gyvena penkios šeimos su lagerio viršininku Makar iuku
priešakyje.

Mus, politinius, sutalpina atskir barako sekcij , ten jau radau kelet lietuvi :
Antan Saug n iš Šiauli , Vytaut Ulinsk iš Kauno, Juoz Šakal nuo Zaras , visi
sp jome susidraugauti ir užimti vienus narus, žodžiu, visi bendram b ry. Rytojaus
dien visi buvom suskirstyti brigadas, aš pakliuvau miško kirt j brigad . Brigados
suskirstytos grandis po keturis žmones, vienas pjauna nuo kelmo, arba vadinamas

zvenjevoj, antras gen ja šakas, treias pjausto tam tikro ilgio r stus, ketvirtasis jau turi būti be konvojaus, arkliu tuos r stus vežantis sandlius.

Taip prasidėjo nauja darbo era. Ryt visus pagal brigadas išrikiavo prie vart, kur už vart jau lauk sargyba su šunimis. Vadinamoje instrumentalkoje gavom darbo rankius, ir taig. Sargyba taigoje ant medži užtašo zon, kurioje tu gali vaikšioti. Jeigu peržengsi t rib - bisi nušautas be perspėjimo. Man tenka grandininko pareigos - reiškia, leisti medžius nuo kelmo. Brigadininkas parodo, kaip tai daroma: r miniu pj klu pasilenks vienas turi nupjauti med. Pj klai su specialiais dantimis, todėl nesunkiai pjauna med. Taiga su žia, medžiai gri na, poška kirviai, žodžiu, darbas vyksta. Apie pietus pakraunam pirmuosius vežimus. Kelias ia padarytas kaip geležinkelis, tik b gijai iš apvali r st, pritvirtint prie toki pat medini pab gi. Ratai vežim - lengv automobili rat diskai, gražiai apgl biantys tuos paklotus medinius b gius. Tokiu keliu vienas arklys veža dešimt, dvylika kubini metr medienos. M s užduotis - prikišti ne mažiau kaip penkiolika kubini metr medienos. Pietums skiriama pus valandos. Darbo diena - dešimt valand .

Pirmas kelias dienas dirbau savo pareigose, leisdamas nuo kelmo medžius, v liau pamaiau, kad tas darbas man ne pagal j gas, o už užduo i nevykdym vakare gr ž s iš darbo gauni nakvoti karceryje, kur maisto daviny s - du šimtai gram duonos ir vanduo, o rytojaus dien v l darb . Be ilg prašym iš man s t darb per m Juozas Šakalys, taigi aš padirb s kelet dien grandininku nau jau pjaustyti kamien , arba, kaip ia vadina, raskrežovš iku, ia jau darbas truput lengvesnis, nereikia dirbti pasilenkus, r st ilgis šeši arba keturi metrai, tiktai ia jau pagal statut reikia pakrauti vežim , o kartais tuos r stus tenka išnešti ir tolokai iki vežimo. Brigadininkas pasitai k neblogas, ukrainietis, pavarde Gan erenko, jeigu kartais normos ir neprikirsdavom, nesk sdavo valdžiai. Vytukas Ulinskas gen davo šakas, aš pjaustydavau r stus, o Juozas Šakalys leisdavo kamienus. Mus taip ir vadindavo - litovskoje zvono. Barake taip pat gyvenome visi kartu ant vien nar . Žodžiu, gyvenom kaip viena šeima, gav s kuris nors siuntin dalindavom s bendrai.

Šiaur s taiga gr sminga, bet labai graži. Išlakios pušys su mažy iu šak vainik liu virš n je saugo taigos ramyb . ia neišgirsi jokio paukštelio iulbant, nebent pamatysi straksint voverait arba burunduk , kurie taip pat gyvena medžiuose, kaip ir voverait s, tik mažiau judr s. ia tik pavasar gali išgirsti kurtini vestuves, šiaip joki paukš i ia nepamatysi. Uog vasar ia gana nemažai. Ne naujiena ia sutikti lok , j ia gana daug, nors žmon ms nesaky iau kad agresyv s. Daugiausia ia jie padaro nuostoli vietiniam arkli kiui. Arklius ia laiko uždaroje arklid se, tik tuos, kurie nusen arba darbo nuvaryti, laiko specialiuose aptvertuose garduose, atvirose vietose. ia tos meškut s ir pasigano. Ypatingai jos gauda taig išsprukusius arklius. Kelios meškos, apsupusios arkl , varo sunkiai praeinamas vietas ir tuomet ia iumpa savo grob . Meškos paprastai tik papjauto gyvulio m sos ne da, nebent labai alkanos: papjaut gyvul apkrauna kelmais arba žabais ir palieka, kol jis prad s gesti. Me-

džiotojai, rad tok palikt sand l, medžiuose sirengia bokštelius ir laukia ateinant gauruot j. Meškiena ia labai vertinama, teko ir man ne kart jos ragauti. Šiaip sukkti mešk taigoje sunku, jos vis d lto pirmos pastebi žmog ir jo šalinasi, nebent žiemos metu kokiū nors b du pažadinta iš žiemos miego, vadinama bradeš iaja. Tokios meškos pavojingos ir žmogui, nuo tokios meškos pab gti ar pasisl pti beveik ne manoma. Susitikus taigoje su tokiu žv rim išlikti gyvam vil i mažai.

Taip at jo ir šiaur s žiema. Blogas maistas ir alinantis darbas palengva alino organizm, tai vienas, tai kitas likdavo dachadiagomis, sunkiai pavelkan iais kojas. Daug prie šito prisid jo ir konvojaus žv riškas elgesys. Ne vien kart kaliniai, varomi darb ar gr žtant, už menkiausi nepaklusnum b davo paguldomi bal ir tur davo gul ti, kol jiems praedavo pyktis, ia niekam nepasisk si. Pasiskundus tave tuojau kišdavo karcer, kur alkanas ir šlapias, be patalyn s tur jai praleisti nakt, o ryt v l darb.

Žiema ia ateina maždaug apie vidur spalio, ir jau joki atodr ki nebesulauksi. Prasid jus žiemos sezonui išduodami ir žieminiai r bai: vatin s keln s, vatinukas ir dar didelis vatinis, vadinamas bušlatu, veltiniai, ausin kepur ir pirštin s. Visa tai nauja gauna tik tie, kurie dirba prie miško darb, kitus aprenkia senais suplyšusiais skudurais. Taip ir vaikšto gyvaplaukiais apaug, apipyš ir alkani, kaip baidykl s. Sniegas ia iškrinta staiga ir jokio atodr kio n ra iki pavasario. Žiem ia sniegas kaip p kas, visai palaidas, stojant grimzta iki žem s, pakilus v jui, o ia p gos gana dažnos, tave užgri na tiesiog sniego lavina. Vis pastat durys ia atsidaro vid, kitaip ryt gali ir neišeiti, b si sniego užpustytas, lauk dur neatstumsi.

Savo laimei, ir aš gaunu naujus žieminus drabužius, juk priklausau, kaip ia vadin, pavalš ikam. Tie, kurie negali dirbti, dachadiagos, išsek, darbo jiems suranda ir zonoje. ia iš sen vielini lyn jie kapoja vinis, nes pasirodo, kad vinis kalniam irgi prabanga. Galima tam panaudoti senus sur dijusius lynus arba pasity ioti iš žmoni, juk jie ir naudos tas vinis. Kiti lopo šimtasi les, prie veltini siuva papildomus padus, o kurie visai nusikal, slankioja apie valgykl, prie paplav duob s. Pastariesiems daugiausia kelialapiai išrašyti anapil.

Su pirmuoju sniegu gauname dar vien savo grand, labai linksm žmog, jis mums vis laik dainuoja itališkas serenadas. Ketvirtas žmogus žiem reikalingas tam, kad nuo kertam medži atkast snieg, nes kiekvien dien sniego vis daug ja. Pasikeia ir išvežam r st keliai. Jau r stus veža vadinamom lediankom. Tai toksai kelias, kur padarytos ledin s juostos pavažoms iuožti. Jas nuolat atnaujina dviem arkliais traukiama pilna vandens statin: jos užpakaly dvi skyl s prav ž plotyje, užkištos vol mis. Važiuojant ledianka tos vol s atkemšamos ir vanduo užlieja prav žas, kur stauga užš la. Tokiu keliu vienas arklis žiem gali pavežti iki dešimt kubini metr medienos.

Žiem saul horizonte dar vis mažesn lank, palikdama vis daugiau laiko šiaur s nak iai. Prasid jo nuolatin s šiaur s pašvaist s, kurios savo v duokl mis puošdavo

šiaurės padang. Su žiema mūsų barak buvo atgabenta ir metalin krosnis, vadina- ma buržuika, kuri ištaisai reik davė k renti. Nuo jos gulintiems ant viršutini nar- b davė troškū nuo gar ir nuo d m , o gulintys apa ioje neretai ryt rasdavo prišalus- sias atklodes prie sienos.

Mūsų lietuviškoji grandis gyveno sena vaga, iš nam gautus siuntinius dalinom s draugiškai, nors tie siuntiniai buvo retas sve ias, reik jo tenkintis tuo, k tau duodavo lagerio režimas, o ia dar reikia tur ti minty, kad iš to menko davinio papildomai maitinosi nemaža šutv vagi , kurie nesitenkino nustatytu režimo maisto davinium, jie iš virtuv s paimdavo tai, kas jiems patikdavo. Šit visk lagerio valdžiai buvo nusi- spjaut: tie išmirs, atveš kitus.

Vagys lageryje irgi tur jo savo statymus, galiojan ius j sektos viduje. Lagerio val- džia tuos j statymus žinojo labai gerai, ta iau jiems netrukd , nes tie vagi tarpusa- vio statymai buvo daugiausia nukreipti prieš politinius kalinius. Politiniai kaliniai dau- giausia gaudavo siuntini , kas juos daugiausia ir domino. Brigadose jeigu ir dirbdavo - pratinginaudavo, o maist gaudavo tok , kok uždirbdavo brigados nariai. Vagys lageryje sudar tam tikr sluoksn , tur jo išsirink savo ataman , pastarasis savo taryb - b . J atamanas darb neidavo, neidavo ir jo taryba. Tam jie išrasdavo vairiausi priežas i . Priversdavo lagerio gydytoj jiems duoti išgalvotas ligas, patys sau susi- pjaustydavo rankas, kad tik nereik t dirbti. Darbas vagims žemina autoritet , kai kurie žemesnio rango vagys eidavo darb , bet tik tam, kad atsibosdavo b ti zonoje; darbe vis tiek nieko nedirbdavo, nuolat s d davė prie laužo, sargyba irgi buvo jiems palanki. Vagys, ypa aukštesnio rango, tur jo savo tarnus, kurie buvo vadinami šes- tiorkomis, tai buvo vagi kš iai arba j mokiniai, kurie iš j laisv likdavo vagimis. Tie šestiorkos nešiodavo vagims maist iš valgyklos, juos si davė apvogti politinius kalinius.

Art jant pavasariui susirgau cinga. Sutino kojos, prad jo klib ti dantys, sunku bu- vo pavalgyti. Temperat ra b davė kiekvien dien iki trisdešimt devyni . Koj s na- riai pasidar kaip guminiai su velnišku skausmu. Iš darbo be draug pagalbos retai kada pareidavau, už paranki parvesdavo. Vien ryt , kada visus išrikiavo prie vart darb , atsis dau ir darb eiti atsisakiau. Lagerio viršininkas Makar iukas pri j s koja paspyr : “Davai, bistra na rabotu”. Aš nutraukiau veltinius, parodžiau m lynas sutinusias kojas, sakau: užkabinkit arkl ir tempkit darb , aš eiti negaliu. Visus išvar

darb , mane paliko s dint sniege. Pats Makar iukas iškviet lagerio gydytoj , tas pasikviet sanitar ir nusived mane lagerio poliklinik , dav kažkoki table i ir liep eiti barak ils tis. Kaip sugydyt, nežinau, bet žinau, kad darb kur laik eiti nereik s. Gydimas prasid jo, kad kiekvien dien einu pas gydytoj , ia vadinam lipyla (lagerio žargonu), tas man duoda tris tabletes ir stiklin puš spygli arbatos, liepia mažiau vaikš ioti, daugiau gul ti. Gul ti neprisieina - at j s darb skirstytojas suranda ir man darbo. Lageryje yra tokia r b džiovykla, kur džiovina iš darbo gr žu- si j šlapius r bus. Toje džiovykloje iki šiol dirb s dachadiaga truput pasveiko ir

darb eiti jau gali, reiškia, jo vieta laisva. Naktimis, kada kaliniai gr žta iš darbo, j šlapius r bus reikia surinkti, išdžiovinti ir ryt v l sunešti barak . Džiovykla tame pa iame barake, tik malk reikia eiti atsinešti nuo valgyklos. Dabar laisvo laiko per akis, naktimis k rendamas krosn rašau laiškus, skaitau knygas, kuri ia KV biblio- tekoje yra ir neblog , pramokau jau ir rus kalba knygas skaityti. Nakt ia neužmigi - gali sudeginti džiovinti atsineštus skudurus, o už tai gali dar kokiais penkeriais me- tais prat sti “kurort ”, nors ir duoto išverti nesitiki. Dien poilsis menkas - po barak šmižin ja darb neinantys vagi kš iai, kur ir ži ri k nors nukniaukti. Be to, ia dar mano pareiga pad ti barako dnevalniui (priži r tojui) išplauti grindis, atnešti van- dens, be to, nepramiegoti piet .

Laiškais susirašin ti, a i Dievui, turiu su kuo, tankiai juos gaunu iš nam , be to, neseniai gavau laišk ir iš buvusios simpatijos, jinai raš , kad mano antraš gavo iš mano brolio Antano, laiškėlis persunktas nevilting, ašar le aplaistytas. Be to, dar gau- nu laiškus ir iš savo pirmosios meil s Nijol s, pas kurios mo iut gyvenau Ukmerg je prieš arešt . Jinai dabar mokosi Kauno politechnikos institute. Laiškai labai atsarg s, bet li dni, guodžiantys, kad tur iau vilties sugr žti ir v l b ti kartu. Kartu b ti nete- ko, gr žus dar teko susitikti Kaune. Paži ros gal ir sutapo, ta iau daug kas ir skyr . Siuntini gaudavau panašiai kas por m nesi , ia naktimis pasidarydavau šio to pa- valgyti, nors ne visk gal davau ir sukramtyti - dantys kaip sena tvora klib jo. Sekma- dieniais susirink lietuviai, nors ir alkani, bet padainuodavom, buvo ger bals , m s dainos ypa patikdavo ukrainie iams. Dainos b davo daugiausia partizaniškos, žo- dži juk ia niekas nesuprasdavo, o melodijos li dnos, j klausydavosi ir barak at j priži r tojai. Sakydavo: charašo litovci pojut! barak ateidavo vienas ukrainietis, pavarde Krikunėna Nikalai, jis vaikš iojo be konvojaus ir dirbo medienos sand lio ved ju. Pats jis buvo irgi politinis kalinys, pulkininko laipsnio, paimtas karui pasibai- gus už kažkok nepaklusnum t vui Stalinui, baustas dešim iai met , bet jau vaikš io- jo be konvojaus. Jis tankiai ateidavo, ir kada aš b davau vienas, ilgai s d davo prie man s, prašydavo man s padainuoti lietuviškai. Buv s Lietuvoje, Lietuva jam labai patikusi, sakydavo:

- Ar pakils kada taip Ukraina, kaip pakilo j s Lietuva su partizaniniu jud jimu. Patriot tauta, didžiukis savo t vyne.

Jau pavasar jant vien dien užaina pas mane Krikunėna, sako - ilgai ia tav s nelaikys, eik pas mane dirbti markiruotoju, darbas nesunkus, nuo nieko nepriklausysi, o s lygas aš tau sudarysiu. Pagalvok ir man rytoj pasakyk. Markiruotojas, kuris dirbo iki šiolei, pasiliuosuoja, vieta laisva.

Taip aš jau markiruotojas. Gal už poros dien ateina darb skirstytojas, ia vadinamas naria iku, ir pasako, kad aš paskirtas nakatiš io brigad (ia taip vadinamas miško sand lis). Po dviej dien džiovykl atiduodu kitam klipatai, o aš išėinu kit darb . Brigada, kuri aptarnauja sand l, nedidel , gal iš koki dešimties žmoni , nu- eiti darb irgi netoli, apie vien kilometr . Šiaip taip nuklipatuoju, darbe dar yra

senas markiruotojas, mane Krikunenka jam pristato kaip mokinį, ia ir pradeda naujus mokslus. Darbas nesudėtingas: specialiu kaltu, padarytu iš traktoriaus vikšro piršto, ršto gal turi iškirsti ršto diametrą, rš ir paskirti. Paskirtys yra kelios: lentiniai, pabginiai ir šacht spyriai. Visa tai iškerti rom niškais skaičiais. Pirmos kelios dienos sekasi nelengvai, trko pratimo, nusidaužiau pirštus, bet palengva pratau. Po keleto dien likau vienas, mano mokytojas Vadapalas pasiliuosavo. Pradžioje dirbti buvo gana nelengva, trko patirties ir g dži, vakare nejausdavau rankų, bet palengva pratau, kas dien reikėdavo sumarkiruoti apie šimt kubinių metrų ršt. Bet ia nereikėdavo vaikšioti - atsiklaupiant keli šliaužioji ir kali kaip genys. O mano kojos vis dar sutinusios, reikia poilsio.

Miško sandėliui daromi antstai iš upės šlaito. Šlaito viršuje eina kelias, vedantis iš kirtaviečių, ia atvežtus rštus išveria ir ritena pakalnį, ten prie upės vagos pradeda juos rikiuoti štabelius ir taip eilėmis, kol pasiekia šlaito viršų. Šlaito viršuje štabelio aukštis ne daugiau kaip vienas metras, o apačioje gali būti net iki astuoni ar net daugiau, priklausomai nuo šlaito aukščio. Saugumo technika ia jokios, saugokis pats, jeigu nori gyventi. Pavojinga yra pradėdant štabelius. Nuo viršaus paleisti rštai apačioje lekia su trenksmu, o apačioje juos reikia surikiuoti štabelį, ten žmonės irgi nedaug geresni už mane, tokie patys klipatos, bet ia tai nežiūrima. Proletariato vado kadrai dirba, kur ne kur, o ia jėgos užteks.

Kasdien didį g džių, pranta rankos, kasdien mane darbe aplanko Krikunenka, pagiria, žiūri, kad aš jodk pradėdau gauti geresnį maisto dauginį, jau man pietų, kuriuos ia atveža, yra papildoma zapekanka (toksai iš kruopų apkeptas kotletas), palengva pradėdau gyti kojas, nebe taip ir dantys kliba, nors tris valgydamas išspjoviau. Atsiranda laiko jau ir pasidėti prie laužavietės, nes su darbu susitvarkau, patenkintas ir mano Krikunenka. Kartais abu padainuojam "Riv da Stoni Dniepr široki". Kiek galima, prašau, kad palaikyt mano draugus lietuvius, kurie liko miško kirtavietėje, nes jis priima mišką iš kiekvienos kirtėj grandies atskirai ir vakare perduoda lagerio administracijai apie normų vykdymą. Suartjančių pavasariu ir aš palengva atgaunu jėgas. Dienos vėl pradėdau ilgėti, daugiau jau ir saulut palepina. Artjančių pavasariui ia prasideda ir miško plukdymo paruošiamieji darbai. Pavasariau patvinsta užliedamos vis taig. Vanduo pakyla iki penki šeši metrų aukščio. Prieš prasidedant pavasario potvyniui, o tai būna maždaug gegužės viduryje, prieš tai nutraukiami miško kirtimo darbai ir visi, kas tik gali judėti, išvaromi kalniškas. Bonai, tai tokie šeši metrų ilgio iš keturių stakaltų tiltai, sujungti vienas su kitu galais, sudaro iš abiejų upės pusių vagą, kuri vandeniui pakilus veriami rštai. Tie bonai fiksuoja upės vagą, kitaip rštai išplauktų po vis taig. Ant tų bonstovų dami kaliniai su specialiais durklais ant ilgų kotų, vadinamais bagrais, stumia tuos rštus padaryta vaga. Tam nemažai prisideda ir upės srovė. Ia darbas vyksta ir dien, ir nakt, nes pavasario potvynis nelaukia. Prasidėjus miško plukdymo darbams, atvežamas spiritas, vadinamas irgi splavnoj. Kaliniui kritus vandenį, ištraukus jam duodama išgerti šimt

gram to spirito. ia jau kaliniai saugomi gal tod l, kad patvinus taigai naujo kontingento nepristatysi, o potvynis nelauks. Gali likti miškas neišplukdytas, ia jau reikia parodyti truput neva humaniškumo. B davo atvej , kada vienas ar kitas ir ty ia ner-davo vanden , kad tik gaut šimtgram spirito ir paskui gal t džiovintis prie laužo. Bet ia nemaža rizika, vietoje šimto gram gali gauti ir kelias paras karcerio.

To spirito nešiotoju lagerio viršininkas Makar iukas paskyr mane. Ryt sand lyje gauni por gertuvi spirito, sargyb palydai, dar šimtgramin stikliuk ir vaikštai nuo ryto iki vakaro bonais, laukdamas, kas išsimaudys. Naktinei pamainai pakei ia kitas spirito nešiotojas. Labai tankiai man s pasiilgdavo ir pats Makar iukas, s d damas prie laužo su svita. Vaišindavau ir juos, žinoma, jis leisdavo ir man išgerti, bet man atsisakius, kildavo jo akyse mano autoritetas. Žinoma, mes su palyda retkariais neat-sisakydavom to malonumo. Vakare barak turi gr žti toks, kad tav s nepasteb t , kad ragavai spirito, kitaip prarasi pasitik jim ir dar gali gauti karcerio. Taip t pava-sar ir pravaikš iojau su gertuve, kol vyko miško plukdymas. B davo atvej , kada r s-t sangr dos išlauždavo bonus ir didel miško dalis išplaukdavo taig , jo ten niekas negaudydavo, o ir sugauti jau ne manoma, viskas nurašoma nuostolius.

Liko atmintyje ir vienas tragiškas atvejis. Vienas lietuvis, nuo Raseini , kuris dirbo ekspeditoriumi, pavard s jo nebeprisimenu, atvažiav s papasakojo, kad ketvirtame lagpunkte, kur buvo moterys, gri damas štabelis mirtinai sužalojo mano Dulk , nuo kurios dar taip neseniai buvau gav s gražiai išsiuvin t machorkai kiset ir piln mei-li žodži laiškut . Taip por kart aš j ir ma iau. Vien kart Vilniuj, antr - peresyl-koj. Kaip daugelis kit , taip ir jinai liko ils tis nežinomam kape.

Vien nakt tik sumigus barak pasipyl š viai, šokom iš miego, nesupratom, kas ia dedasi. Nesp j s nugri ti nuo nar nesavu balsu suriko prie man s gul j s Vytau-tas Ulinskas. Pasirodo, jam kulka per ž nugaros raumenis, kitam, tokiam arm nui, peršov rank . Visi sugriuvom ant grind , vienas ant kito, kilo s myšis, iš bokšteli tratina. Gal gale barak atl k lagerio viršininkas Makar iukas su keliais priži r-tojais, barake riksmas - ir sveik , ir sužeist , kolion s. Liepia visiems stot, kas yra sužeist ? Vargšelis Ulinskas pl sta krauju, gruzinas su peršauta ranka iškruvina Ma-kar iukui snuk . Kažkas atneša neštuvus, ir aš padedu nunešti Ulinsk ambulatorij . Skersa kulka, per jusi per nugaros raumenis, padar didžiul vag . ia Vytuk su-tvarsto, rytojaus dien išveža lagerio ligonin . Gruzin gydo vietoje, jo žaizda ma-žesn . Po šio vykio parašom kolektyvin skund lagerio prokurorui. Gal po kokios savait s atvažiuoja ponas prokuroras, visus apklausia, prižada kaltus nubausti. Tiesa, pakei ia apsaugos b rio vad - ar j nubaudžia, ar tik pakei ia; žodžiu, visus nurami-na, pažada daugiau nebešaudyti. Po šio incidento greitai baigiasi ir miško plukdymo darbai, v l visi gr žtam savo senas darbo vietas. Aš v l lieku markiruotoju. Vasar , kada kirsdavo daug miško, dirbdavo du markiruotojai, aš susp ju vienas, žodžiu, pa-sidarau populiarus, atveža net iš kit lageri pas mane pasitobulinti ir pasidalinti patirtimi, kaip pas ger specialist . Sand lio ved jas Krikunenka vis mane giria, ne-

gaili ger žodži ir lagerio viršininkas Makar iukas, pagerina man ir maisto davin, gaunu papildom zapekank per pietus. Laiškus iš nam gaunu pastoviai, ko ia daugiausia ir lauki. Gaunu mokin, kur iki rudens turiu paruošti, taip man nurodo Makar iukas. Man jis turi numat s kit darb, bet kok, dar nesako. Mokinys moldavas, pavard s nebeprisimenu, bet nieko vaikas. Iš karto nelabai sekasi, aišku, ir man taip buvo, ilgainiui pripras. Dabar jau iausi kaip mokytojas, daugiau s džiu negu dirbu, papildom maisto davin vis tiek gaunu. Matau, kad Makar iukas mane kažkam ruošia, bet kam, nesako, labai nesidomiu ir aš, ateis laikas - viskas paaišk s, kam ia iš anksto sukti galv, jinai ir taip pilna visoki min i .

Palengva art jo ruduo, naktys vis dar si ilgesn s, saulut s lankas vis kasdien labiau art jo prie horizonto. Art jant žiemai pasikeit ir mano gyvenimo s lygos. Makar iuko žad tas darbo pakeitimas vyko.

Vien vakar gr ž s iš darbo buvau iškviestas lagerio kontor pas viršinink . Labai mandagiai pri m, pasi l net atsis sti. Išklausin jo, kaip sveikata, ar gaunu iš nam laiškus, kaip jie ten gyvena. Galvoju, kas ia per tardymas, kod l jisai toksai geras, kad neišsišok iau kur bekalb damas, bet gal gale Makar iukas atskleidžia savo kort . Žmogus, kuris aptarnauja elektros stot, tuojau turi pasiliuosuoti, elektros stot reikalingas žmogus, darbštus ir s žiningas, tokiu jis numat s mane. Tam, kad gal iau dirbti elektros stotyje, reikalingas ištisos paros leidimas gyventi už zonos. Tam reikalui jis kreipsis centrinio lagerio viršinink major Zinovjev su rekomendacija, kad aš gau iau tok leidim, jis mano person pristatys kaip nepakei iam tam jo numatytam darbui. Kol pasiliuosuos tas žmogus, dabar dirbantis elektros stotyje, dar du m nesiai, apsibrasti ir susipažinti su naujom pareigom laiko pakankamai. Daug nedvejodamas sutinku - ia juk kvepia trupu iu laisv s.

Gr ž s barak papasakojau savo draugams apie savo vizit pas Makar iuk . Visi puola mane sveikinti su naujom pareigom ir su blyksniu laisv s - neberek s apstotam šun ir suremtam šautuv vamzdži eiti ir gr žti iš darbo. Tai buvo šeštadienio vakaras. Tas vakaras ir sekmadienis pra jo kaip svajoni mieste. Nejaugi atgausiu trupin l laisv s?! Pirmadien, kada visi, kaip paprastai, išsirikiavo kolona darb, man s jau neišleido, liep eiti barak . Kažkas jau skyla! Po kurio laiko at jo priži rtojas ir išsived mane lagerio pra jimo punkt, vadinam vacht . Ten jau lauk man s Makar iukas ir "kamandir vzvoda" Ivanovas, su jais buvo dar man nematytas civiliškai apsireng s pilietis, kuris mane tuojau nufotografavo. ia at jo ir dabar dirbantis elektros stotyje susipažinti su mano persona. Iš matymo aš t piliet pažinojau seniai, jis dažnai ateidavo zon, draugaudavo su mano min tu Krikunenka. Jis irgi buv s kariškis, be to, dar abu "zemiakai". Naujas mano šeimininkas truput paklausin jo, k aš suprantu elektros srityje. Dav man užduot, kol neturiu leidimo, patikrinti zonoje esam pastat elektros instaliacij, kur reikia, padaryti remont . Kelet dien knisausi barak ir kit pastat instaliacijoje, vietomis pakei iau supuvusius laidus naujais. Virtuv je vir jo prašomas taisiau rozet, už tai gavau gerus pietus, vir jas pažad jo ir toliau r pintis mano skran-

džiu. Po keleto dien at j s mano naujas viršininkas mano atliktu darbu liko patenkin-
tas, apie tai, matyt, painformavo ir Makar iuk , nes tas išsikviet s pagyr mane ir pasa-
k , kad ryt jis važiuos lagerio valdyb d l mano leidimo dirbti ir gyventi už zonos. Aš
jau ir be leidimo jau iausi pusiau laisvas, kitaip jau skait si su manim ir priži r tojai, ir
kaliniai, kurie priklaus lagerio administracijai.

Po poros ar trejeto dien buvau iškvieistas v l pas lagerio viršinink Makar iuk ,
kuris mandagiai mane pri m , kas labai retai atsitinka tarp viršininko ir kalinio, ir
teik man pažym jim , kuris vadinosi KRUGLOSUTO NYJ PROPUSK. “Eik, su-
sitvarkyk savo daiktus ir persikelk elektros stot ”.

Pirm kart iš jau už zonos vart be šun ir sargybini palydos, po tiek met lyd -
jusi mane. Pasijutau gana keistai: tu eini ir tav s niekas neseka, niekas tau nenurodi-
n ja, kur tu turi eiti, kada sustoti. Nejaugi tai ne sapnas, nejaugi tikrov ? Tas mano
“kruglosuto nyj propusk” man dav teis gyventi už zonos, bet savavališkai išvykti
kit koki gyvenviet , kuri artimiausia už trisdešimties kilometr per taig , be atskiro
leidimo negal jau. K gi, “a i ” Stalinui t veliui ir už tiek.

Prad jau sikurti naujoje vietoje. Elektros stotis buvo kartu su rankine, viename
pastate, atskirta tiktai pertvara. Patalpa, kurioje buvo stotis, dalinosi dvi. Viena, kur
stov jo agregatai, ir antra - m s gyvenimui ir poilsiui skirtas kambarys buvo maž-
daug penkiolikos kvadratin metr . ia buvo dvi lovos, iš lent sukaltas staliukas ir
spintel s daiktams, panašiai kaip ligonin je. Agregat kambaryje stov jo 180 arklio
j g dyzelinis variklis, kuris suko elektros generatori . Ant sienos sumontuota visa
reikalinga kontrolin aparat ra. Man skirtoje lovoje dar prieš por dien miegojo
motoristas, kuris už nelaiming meil su priešgaisrin s apsaugos viršininko žmona
v l, vargšelis, buvo išvarytas lagerio zon . Motoristo pareigas iš karto teko eiti man,
nors apie t dyzel n velnio nenusimaniau.

Pradžioje dirbome abu kartu. Paleisdavom varikl , jungdavom apšvietim . Vakare
mane kelet valand pamigdydavo ir apie dvylikt prikeldavo darbui, aš bud davau
iki dešimtos valandos ryto. Paruošdavau pusry ius, nes maisto davin ia gaudavom
saus ir virti valg tekdavo patiems, nors tankiai apsilankydavom ir lagerio valgykloje,
ia mus pavaišindavo visuomet ir skaniai. Mano viršininkas, kurio pareigas už gero
m nesio teks perimti man, labai nuoširdus ir draugiškas. Save liepia vadinti Jurka -
jisai yra Jurijus Sergejevas. Baig s kažkoki dail s mokykl , už klastojim dokument
gav s penkerius metus lagerio, kuriuos baigia ats d ti. Laisvu laiku užsiima tapyba.
Nutap s vis lagerio viršinink žmon portretus, už kuriuos, žinoma, gauna vaiši .
Vaišes dalinam s draugiškai, žinoma, aš jam padedu tapyboje: išverdu kleister , juo
išteploju drob , padarau por m . Prie molberto pateplioti fon jeigu ir nepavyksta,
nepyksta - žodžiu, sugyvenam gerai. Poilsis naktimis, žinoma, buvo menkas, kol pra-
tau prie agregat keliamo triukšmo. Miegu jis man s neskriausdavo, leisdavo pasile-
pinti. Rytaiš išjung stot , apži r davom ir sutepdavom varikl , pripildavom kuro ir
paruošdavom vakarui.

Pirmas dienas, pasijut s be durtuvo už nugaros, galintis vaikš ioti laisvai ir bendrauti su laisvais, nepastebimai pajunti ir savo pilnavertiškum kaip žmogaus tarp žmoni . Vakarais kortomis palošti ateina toksai pat kalinys kepyklos ved jas Trusovas su savo pad j ju Ivanu, pavard s nebeprisimenu - kažkur nuo Zaporož s ukrainietis, pilnas jumoro seniokas. Lošiam daugiau vežimo. Jeigu pralošia kep jai, mus turi vaišinti balta duona, kuri kepa laisviems, jeigu pralošiam mes, einam kepykl skaldyt malk . Už malk skaldym kep jai turi vaišinti blynais - ia praloštus vežimus ne eina. Palaipsniui susipaž stu ir su kitais už zonos gyvenan iais žmon mis. Sand lio ved jas, taip pat buv s kalinys, pavarde Ceskalovas, gyvenantis tokioje panašioje bulvi r s žemin je su savo žmona Tamara, mums nešykšti atidaryti sand lio duris, už kuri kartais atsiranda ir spirito. Iš laisv , gyvenan i už zonos yra tiktai keletas šeim : lagerio viršininkas Makar iukas su savo padykusia žmona Marija Ivanovna, kuri dirba lagerio vyriausia buhaltere, priži r tojas Merkulovas su savo Nataša, apsaugos b rio vadas su savo k dute žmonyte Vierka, darb vykdytojas Nazarenka, priešgaisrin s apsaugos viršininkas Krav iukas su savo gražuole Viera ir arkli parko viršininkas Guleninas, kuris girtas m gdavo sakyti: “Atmeskit “gu” nuo mano pavard s, ir va kas aš b siu”.

Laikas b go nepastebimai, mano Jurkai liko tik kelios dienos iki lauktos laisv s. Marijos Ivanovnos sudaryta komisija perduoda man vis elektros k. Jau vadinuosi zav. elektrostancijei, jau ne koks nors šunsnukis. Iš centro gaunu motorist , pavarde Krot - žodžiu, kurm , ver iant lietuviškai. Kaip specialistas, nusimano už mane kur kas geriau apie dyzelin varikl , kas man ir svarbiausia. Mano Jurka paskutin mis dienomis labai “pam go” Ceskalovo sand l , kuris jam stipriai papildydavo sulauktos laisv s džiaugsm . Paskutin išleistuvi vakar neapsikiauolino ir su mumis. Mano dideliame nustebeimui, apsilank ir Makar iukas. Galvojom, kad sumaišys mums išleistuves, bet klydom: kartu atsis d o už m s kuklaus vaiši stalo, išvar s stiklin spirito pasidar labai nuoširdus, prižad jo mus t viškai globoti. Globoti dar po stiklin s pris i jo mums - už paranki partemp m pas Marij Ivanovn .

Taip ir likau atsakingas už vis lagerio elektros k. Žinoma, didžiausia atsakomyb buvo zonos apšvietimas. ia padaryta klaida gal jo baigtis papildomais lagerio metais. A i Dievui, d l mano kalt s to neatsitiko, nors vienas atvejis buvo, kada d l sargybos kalt s buvo nutrauktas zonos apšvietimo kabelis, jungiantis lagerio tvoros apšvietim . Kol sutaisiau kabel , sargyba iššaud gal pusšimt raket . Gerai, kad pažeidim pasisek akivaizdžiai rodyti.

Nuobodžiausios b davo naktys, kada ištisomis valandomis reik davo pras d ti dežuruojant. Lagerio bibliotekoje buvo nemažai ir neblog knyg , tarp j ir technin s literat ros. Prad jau dom tis elektrotechnika, be to, buvo prad ta statyti nauja elektros stotis, atskiras pastatas. Gavau užduot išplanuoti vidaus patalpas. Tenai aš sau pasiskyriau atskir kambar . Pagal etat skai i naujoje stotyje tur jo dirbti trys žmon s, taip ir išdalinau: sau atskir , kitiems dviem bendr , atskirai virtuv s patalpa, re-

monto kambarys ir mašin sal , jeigu taip b t galima pavadinti penkiasdešimties kvadratinį metr kambar . Projekt nunešiau patvirtinti šefui, tas neprieštaravo, patvirtino. Jeigu man ir neteks dirbti, gal nekeiks, kas dirbs po man s. Nepamiršau ir zonoje palikt draug - tankiai aplankydavau miško kirt jus, progai pasitaikius pasukdavau iš valgyklos ko nors užvalgyti, nes labai gerai žinojau, kad j skrandžiai alkani. Visi seni mano draugai lietuviai tebedirbo miško kirtaviet se, iš darbo gr ždavo suvarg , alkani. Bendraudavome daugiausia sekmadieniais, ia pasidalindavom mintimis iš gaut laišk apie Lietuv , š bei t sužinodavom iš jos padang s. T žini jie laukdavo iš man s, nes aš gyvenau tarp laisv , daugiau gaudavau paskaityti spaudos, daugiau tekdavo susitikti su kaliniais, kurie atvažiuodavo iš centro, atveždami maisto produktus. Per juos gaudavome nelegal pašt iš kit lagpunkt .

Kažkur apie Naujuosius metus, o tai buvojau 1953-tieji, lageris gavo kino aparat - r , bet nebuvo kino mechaniko, kas su ta aparat ra dirbt . Iš centro atvažiavo specialistas ir prad jo mane mokyti šito amato. Pasidariau dar ir kino mechaniku. Iš karto abu su mokytoju sukdamom kino filmus zonoje ir laisviems už zonos, kol palengva išmokau to amato. ia jau buvo mano šalutin specialyb . Atsivežti kino film ir mano sto iai atsargini detali prad jau gauti komandiruotes centr in lager . Tam reikalui gaudavau arkl ir pasikink s per taig trisdešimt kilometr kicendavau. Žiemos metu taigoje nelabai jauku, ypa neretai pasitaiko iš žiemos miego prikelt mešk , kurios alkanos tokiu atveju b na ne visai draugiškos, ypatingai arkliams. Nuo j pabgti vargu ar pavykt . Žinoma, pirmiausia jos tvarkyt arkl . Taigoje vis t trisdešimt kilometr jokios gyvenviet s. Tiesa, prie up s Lak emos yra pora pastat , kur vasar b na arkli stacionaras nuvarytiems arkliams, bet žiem ten niekas negyvena. Smagiau b davo, jei kada su tavim važiuodavo kas nors iš kariški . Toki atvej , kad keli pastodavo gauruotoji, buvo nevienas. Man su ja asmeniškai susidurti, ai Dievui, neteko, nors taig ir žiem , ir vasar išbraidyti teko nemažai. Tiesa, negird jau atvejo, kad papjaut žmog - kol susidorodavo su arkliu, žmogui pasisekdavo pasprukti, žinoma, malonumas menkas. Arkl užmušusios nutempdavo taig , apkraudavo kelmiais arba šakomis ir palikdavo, kol atsiras kvapelis - joms, matyt, su kvapeliu b davo skaniau. Tokiose vietose kareiviai iš apsaugos darydavo pasalas, nors gauruotosios irgi nekvailos, retai pakli davo. Žiem jas iš miego prikeldavo daugiausia medkir iai, o gauruotoji, vien kart prikelta, antr kart nebesiguldavo, taip ir braidydavo iki pavasario. ia jas vadindavo BRADEŠ I MEDVED ir laikydavo labai pavojingų žv rimi. Toki mešk maurojim išgirdavai už keleto kilometr , ypa t pajusdavom arkliai.

Toki komandiruo i per m nes pasitaikydavo viena - dvi, ži rint ko ir kada prireikdavo. Prieš išvykdamas toki komandiruot , apsilankydavau zonoje. ia iš lietuvi paimdavau vien kit laišk išsi sti per laisv pašt , nors tai b davo labai griežtai draudžiama, už tai gal davai prikišti leidim gyventi ir dirbti už zonos; bet nerizikuosi - negyvensi. Nuvažiav s centr arklus palikdavau pas arklininkus, o pats iš kult ros

nam paimdavau kino film , sto iai reikalingas atsargines dalis. Pasistengdavau gauti laikraš i - visgi sužinai daugiau naujien . Jau spauda buvo prad jusi rašyti apie taut t vo sveikatos b kl , iš paskutin s spaudos sužinojau jo sveikatos nepavyd tin b k l . A i Dievui, galgi baigsis tirono gadyn . Galgi išklausys Dievas ken ian i mal dos. Sugr ž s namo aplankiau zonoje savo senus draugus, papasakojau apie TAUT T VO sveikatos b kl , pasidalinau kelion s sp džiais ir niekuomet neb iau tik j s, kad taip greitai viskas vyks. Ryt anksti, o tai buvo 1953- i kovo penktosios ryt , pažadino mane l k s Makar iukas: “Kelkis grei iau ir duok elektros srov “pasiol- kui”. UMER TOVARIŠ STALIN:” Šokau tikrai kaip iš šalto vandens, sp jau tiktai pasakyti NEUŽELI. Makar iukas v l apsisuk s tekinas iš l k . Mano motoristas dar nebuvo atsigul s. Staiga užved m varikl ir dav m gyvenviet srov . Patys nežino- jom, ar šokti, ar juoktis, ar iš džiaugsmo verkti. T dien darb nevar ir kalini , visiems gedulas, per garsiakalb sklinda tik gedulinga muzika, retkar iais prikim s Levitano balsas apreiškia “didžiul netekt”. Užeinu kepykl , tenai už j viršinink žmonos apsiašarojusios, atrodo, kad mir ne Stalinas, o j tikras t vas. Zonoje pad tis visai kita. ia susib r kr v politiniai kaliniai su džiaugsmu akyse diskutuoja apie art jan ias permainas. Vagys susib r diskutuoja savas problemas. Vakare tur jau sukti zonoje film , pasirodo, tokio gedulo metu net ir film ži r ti nevalia. Viršinin- kai vaikšto susir pinusiais veidais, j žmonel s b riuojasi apsiverkusios. Vakare dar noriu patekti zon - neleidžia, ten sustiprintas režimas, po vakarien s iš barak ne- beišleidžia. Žodžiu, pati valdžia nebežino, kaip elgtis. Vakare ateina gerai kauš s komz- vodas Ivanovas, paguodžia mus, kad labai neli d tume: “Jums blogiau nebus”. Mes patys žinome, kad blogiau jau b ti negali.

Po Stalino mirties, nors ne visai tuojau, bet poki iai vyko. Už darb prad jo mok - ti pinigais, nors kaliniai t pinig rankas negaudavo. Juos pervesdavo lagerio par- duotuv , kuri jau atsirado zonoje, ia gal davai iš savo s skaitos nusipirkti duonos, margarino, kombinžyro, r kal ir kit b tin preki . Žinoma, atlyginimai buvo tokie, kad tik užtekdavo duonai ir margariniui, na, dar machorkai. ia atskai iudavo už lageryje duodam maist , r bus, patalpas, už apsaug , kuri saugojo mus. parduotu- v nu j s, už pasiimtas prekes pasirašai algalap ir jeigu matydavai, kad dar liko ten tavo pinig , tur jai vilties dar kart nueiti. Pager jo gyvenimas ir vadinamiems klipat- oms. T , kurie gal davo pasinaudoti lagerio parduotuve, ia vadinama LARIOKU, maisto davinys likdavo valgykloje, kuris ir atitekdavo klipatoms.

Ateidavo gand , kad kituose lageriuose perži rimos bylos: vienus visai paleidžia, kitiems sumažina bausmes. Su viltimi lauk me ir mes toki permain , bet pas mus tuo atžvilgiu buvo ramu. Pavasar gavau lietuvišk film AUŠRA VIRŠ NEMUNO. Nors filmas buvo grynai tarybinis, bet savo krašto vaizdai ir lietuviški papro iai paglost šird .

Prasid jus pavasario polaidžiams (jie prasideda maždaug apie geguž s vidur), v l visi buvo išvaryti r st plukdym . Darbo elektrin je sumaž jo. Saulut vis mažiau

pasisl pđavo už horizonto, dirbdavom tik po kokias tris keturias valandas per par , bet man s nei dirbti plukdymo darbuose, nei nešioti spirit l nebevar .

Pasibaigus plukdymo sezonui m s vis lager išformavo. Kalinius išvežiojo kitus lagpunktus, išsikraust ir sargyba. Lageryje likome tik keletas kalini ir vietiniai civiliai gyventojai. Iš kalini likau ir aš. Likome aš, mano motoristas Krotas, du kepyklos žmon s ir du rankin je, iš j vienas lietuvis nuo Šiauli Antanas Saug nas, gana tvirto žemaitiško charakterio, ir trys remontin s brigados žmon s, kurie remontavo apl - žusius barakus. Buvo lik s vienas priži r tojas, kurio papraš s visuomet gaudavai komandiruot centr . Šiaip jau per dien jis tur davo tave pamatyti. Darbo man nebuvo jokio. Žodžiu, susitvarkyk savo k. Ištisas dienas žvejodavom Lak emoje, pasidarr meškeres. ia up s labai žuvingos, jeigu netingi, žuv gali prisigaudyti so iai. Sugaut žuv nešdavom parduoti Ioserio geležinkelio stot , iki kurios buvo apie trisdešimt penkis kilometrus per taig . ia gaudavom vien kit rubl , kuris pa vairindavo monotonišk gyvenim .

B damas centre, susipažinau su vienu ryšiuose dirban iu telefonistu Toliku Fadejevu. Jis mane supažindino su ryšio skyriaus viršininku, buvusiu kaliniu Janiu Kutam, jo žmona lietuvi , kažkur nuo Prien Aldona, tod l b damas centre, nepalikdavau neaplanks tos šeimos. Vaik jie netur jo, gyveno vieni du. Janis prad jo mane kalbinti, kad pereit iau dirbti pas j ryšius, betgi ne nuo man s tas priklauso, kaip tai paži r s valdžia, juk aš kalinys. Janis tuos reikalus apsi m tvarkyti pats. Gal po koki poros m nesi priži r tojas Merkulovas pasak , kad turiu prisistatyti pas lagerio viršinink Zinovjev . jau su dreban ia širdimi - pas tok viršinink šaukiamas, žinau, ne veltui: arba kas nors gerai, arba blogai, vidurio b ti negal jo. Prisista iau laiku, paklaus , kiek dar laiko liko s d ti, pasid j s, matau, varto mano byl , klausia, kuo dirbau 6-tame lagpunkte pas Makar iuk . Pasakiau, kad elektriku ir dabar dar tebedirbu. Nieko, sako, susiras kit , dabar eik atgal, susirink šmutkes, tau nuo rytdienos reik s dirbti ryšiuose telefonistu, priži r ti telefono ryšius. Jasna? Jasna, sakau, graždanin na ialnik. “ Vot vot, tave zemliakas ia pas mane išzaunijo. Visk perduok ten savo motoristui, aš paskambinsiu ten j s vyriausiai buhalterei, gali eiti”. Išl kiau kaip kamštis iš butelio, tuojau už jau pad koti Janiui už paslaug . ia aš jau b siu tarp laisv žmoni ir pa iam laisv didesn . Gr ž s radau labai susinervinusi buhalter - kaip ia be viršininko suderinimo mane paima, o viršininko n ra, komandiruot je. Bet paklusti teko, perdavim padariau, akt patvirtino, atsisveikinau su draugais, susikroviau savo mant ir paskutin nakt pernakojoj s tame lageryje ir tik saulutei pakilus, nešinas savo kuklia manta, iš jau taigos takeliais nauj nežini .

Taip aš jau naujoje aplinkoje, naujame darbe. Mano b simas bendradarbis Anatolijus sutiko mane gana draugiškai, jau žinojo ir lauk man s ateinant. Pasirodo, mes ia gyvensim pa iame ryši mazge, mums yra duotas nedidelis kambarys, dvi lovos, prie lov spintel s asmeniniams daiktams, plytut valgiui išsivirti. Gretimas kambarys - komutatorin , kur dirba telefonist s. Ryši mazgas gyvenviet s centre, ia gyvena

apie pora šimt gyventoj , neskaitant lagerio apsaugos, kuriai ia yra atskiros kareivn s. Nuo ia iki geležinkelio stoties apie pora kilometr . Pakelyje stot - darbo zona, kurioje teko dirbti tik pakliuvus lager . Pirmiausia ia tenka susipažinti su darbu. Man teks aptarnauti lauko linijas, kuri ia begal s - ir vietini , ir jungian i lageri punktus, išm tytus po vis taig . J iš viso yra septyni, vieni toliau, kiti ar iau nuo centro. Tolimiausias yra nutol s keturiasdešimt kilometr . Telefono ryšys ia labai primityvus: vienas laidas užkabintas kur ant stulpo, kur ant medžio šakos. Tik vietiniai telefonai yra dviej laid . Norint susisiekti su kuriuo nors lagerio punktu reikia sukti "šarmank ", kol kitame laido gale atsilieps. Norint išsišaukti norim lagpunkt reikia sukti tiek kart , koks lagerio numeris. Pirmiausia nor jau susipažinti su man priskirtomis linijomis, tai romantiška kelion po taig . Vienas, niekieno nelydimas, užsikabin s telefono aparat , kabliu laipioti po stulpus ar medžius, susijuos s saugos diržu, taip vienas užmirusioj taigoj vis dien . Nakvyn susirandi kitame laido gale. Ryt v l atgal per t pa i taig . Kit dien kita kryptimi. Per m nes susipažinau su ryši linijomis, kur reikia, susiremontavau, kad art jant poliarinei nak iai mažiau tekt klaidžioti po taig . Nakties metu taigoje toksai darbas ne itin malonus. Viena, kad nematai laid , reikia su kartele ieškoti pakibusio laido, jei nerandi, gr žti atgal, kol surandi nutr kimo viet , tuomet prisijung s aparat susiskambini, jeigu atsiliepia abu laido galai, tavo misija baigta, žingsniuoji namo, jeigu vienas, ieškai gedimo toliau. Ypa tai baisu žiem šaltyje. ia niekas tav s neišgelb s.

Užtektinai b davo ir laisvalaikio. M s kambar lyje stov jo radijo aparatas su stiprintuvu, per kur transliuodavom radijo laidas gyvenviet . Vien kart iš lagerio apsaugos dalies atsinešiau išmest tok sulaužyt radijo aparat RODINA - tuo laiku buv geriausi tarybiniai radijo aparatai. Prad jau aš j remontuoti: nuvyniojau sugedus transformatori , susiradau lempas ir gal po kokio m nesio, mano didžiausiam džiaugsmui, prabilo. Tai jau buvo mano nuosavyb . Su juo kartais tekdavo sugauti ir lietuvišk žod , kas pradžiugindavo siel .

Vasara pra jo be didesn sukr tim , gal por kart aplankiau ir savo buvus šešt lagpunkt , kur palikau savo senus draugus ir elektros stot . Lageryje jau buvo atvartas naujas kalini kontingentas, bet už zonos gyvenantys buvo pasilik tie patys. Tekdavo darbo reikalais apsilankyti ir ketvirtame moter lagpunkte. Tik tenai be priži - r tojo zon jau nepateksi. Ten moterys kriminalist s gana agresyvios ir vyro apsilankymas be apsaugos baigiasi išprievertavimu.

Vienas vykis, gal j s nulemti mano gyvenim , vyko visai netik tai. 1955-t met sausyje nakt buvau pakeltas sutvarkyti trukus ryš penkt lagpunkt . Lauke šaltis buvo gal netoli penkiasdešimt laipsni . Kelias t lagpunkt jo per geležinkelio stot . Pa jus gal kokius šešis kilometrus už stoties, taigoje nugriuv s medis buvo nutrauk s ryšio linij . Kol nakt išpyniau ir surišau nutrukus laid - to darbo su pirštīm nepadarysi, nepajutau, kaip nušalau rankas. Bandžiau trinti sniegu, daužyti, šal io lyg ir nebejau iau, bet nejau iau ir rank . Jau geležinkelio stotis, pame-

nu, buvo visai arti. Per jau b gius, netoli vagon lis, kur b na sniego nuo b gi valytojai, užėsiu pas juos, sušilsiu ir paži r siu, kas mano rankoms. Prisimenu, kad iki vagon lio nenu jau, atsis dau ant pab gi kr vos, labai ap m miegas. Atbudau nuo nepakeliama skausmo rankose. Gul jau tame pa iame vagon lyje, kur skub jau. Mane rado gulint ant pab gi geležinkelio darbininkai ir partemp savo vagon l. ia mane gird karšta arbata, su spiritu tryn kojas, rankos buvo sutin ir velniškai skaud jo. Ryt atvažiavo man s parvežti lagerio lignonin . Lignonin je man kelet dien nieko ir nedar . Lignonin je dirbo vienas lietuvis gydytojas kaunietis Galkus, kurio tuo metu nebuvo, buvo kažkur komandiruot je. Mano rankos pasidar baisios, sutr kin jo, iš po odos p sli prad jo sunktis vanduo, negal jau nulaikyti šaukšto. Nuo skausmo negal jau užmigti nei dien , nei nakt . Gal gale pasak , kad man darys operacij , koki - nežinau. At j s gydytojas pasak tik tiek, kad operacija bus labai sunki, o narkoz s jokios neturi, reik s gerti daug spirito. At j s sanitaras nuved kit kambar , vadinam operacin , nureng ir prad jo girdyti. Kiek išg riau, nežinau, tik prisimenu, kad atbudau v l lovoje. Prie man s s d jo gydytojas Galkus ir šypsojosi. Sako, jeigu b iau nors kiek pav lav s, tie erodai b t tau nupjov abi rankas iki rieš . “Dabar išsipagiriok ir bandysim gydyti be peili ”. Po jo žodži man net karšta pasidar - nejaugi visam gyvenimui b iau lik s invalidas be rank ? Baisu net pagalvoti.

Gydymas buvo ilgas ir skausmingas, kasdien man su pincetu lupdavo nuo rank od . Rankos sutin , kol nudrasko bintus, pridži vusius prie rank , nukarpo odas, užpila kažkoku deginan iu skys iu, nors raitykis iš skausmo. Taip globojamas Galkaus, prad jau palengva sveikti, jau gal jau sugraibyti šaukšt , nors abi rankas nešiojau parištas. Prad jo ant rank ataugti nauja oda, sumaž jo skausmai, pajutau, kad gydytojo Galkaus d ka likau su rankomis. Nežinau, ar jis dar gyvas, nežinau ir jo tolimesnio likimo, bet jam, aš nežinau, ar yra tokia kaina atsilygint. Po koki poros m nesi išraš mane iš lignonin s, nors ten tur jau lankytis kasdien. V l gr žau savo darb ir b st , nors dirbti dar neleido ir negal jau, bet nors jau nereik jo b ti uždarytam lignonin je, tuo labiau zonoje. Art jo jau ir pavasaris, saulut daugiau pašildydavo gamt . Pas mus ryši mazg prato ateiti iš kareivini meškiukas, kur kareiviai nežinau kur sugavo. Pavaišindavom j cukrum, kur labai m gdavo, kartais ir pats atsidar s spintut paieškodavo. At j s sumaurodavo už dur - atseit, leiskit sve i . leistas atsistoja ant dviej koj ir laižosi, prašo cukraus. Labai m gdavo žaisti, bet nuskriaustas tvodavo letena ir nueidavo murm damas. Nuobodžiauti jis neleisdavo. B davo, paimi cukraus gabaliuk , parodai jam ir užneši telefono stulpo virš n . Jisai s di apa ioje, ži ri ir laukia, kada nulipsi, tada pats užsiropš ia virš , pasiima cukr ir patenkintas savo sugeb jimais nušliaužia žem n. Meškinas buvo mylimiausias visos gyvenviet s padaras, nors kareivini valgykloje vir joms ir pridarydavo eibi , ta iau ant jo niekas nepykdamo, jis ia jausdavosi šeiminku ir jam viskas buvo galima.

Išlaikytiniu ir aš b ti ilgai negal jau, vienam Anatolijui susitvarkyti su visais tinklais buvo sunku. Pasikeit m rol m, kol pasveiksiu: aš likau dirbti mazge ir priži r ti vietinius tinklus, jisai pa m taigoje tur tus mano ryšio tinklus.

Telefonist s man pasiuvo šiltas pirštuotas pirštines, su kuriomis gal jau jau šiek tiek dirbti. Vidaus tinklai buvo palyginti gerai sutvarkyti, tod l ir darbo buvo mažai, be to, reikalui esant man pad davo ir pats ryši viršininkas Janis, jeigu Anatolijus b davo iš j s linijas.

Taip palengva b go laikas, mano rankos, a i Galkui, gijo, tik buvo m lynos ir labai bijojo šal io - ir vasar be pirštini dirbti negal jau.

Vienos dienos vakare sulaukiam sve io - už jo mano senas paž stamas iš šešto lag-punkto Antanas Saug nas. Perženg s slenkst su pla ia šypseną pareišk , kad j palei-do ir jis važiuoja Lietuv namo. Džiaugsmui nebuvo galo, ta proga suorganizavom išleistuves. Jau buvo gird ti, kad perži rimos bylos ir pradeda paleisti, bet pas mus buvo pirmas atvejis. Kiek leido mano rankos, parašiau namiškiams laišk , paprašiau parvežti Lietuv , bet jis prižad jo asmeniškai apsilankyti mano t višk je. A i jam, t ir padar , tik prašiau, kad nesakyt namiškiams, kokioje pad tyje šiandien mano rankos. Po kurio laiko gavau iš namiški laišk , kad buvo pas juos Antanas Saug nas. Labai apsidžiaug namiškiai daugiau sužinoj apie mane, laiškuose visko neparašysi. V liau gr žus Lietuv teko Antan Saug n susitikti Palangoje.

Vasara b go nepastebimai, gyvenau jau su viltim, kad ir man kada nors nusišyp-sos laisv . Jau, kaip anks iau, nepagalvojau, kad rasiu ia savo kap , nors iki to tr ko labai mažai ir net kelet kart , paskutinis, kad užmig iau amžinai. Rankos jau šiek tiek apgijo, jau gal jau rašyti laiškus, j padaug jo ir man. Laiko tur damas, o jo ia buvo pakankamai, braidžiau po apylinkes, išeidavau gars j Maskvos trakt , kuriuo caro laikais, kol nebuvo geležinkelio, jungian io su Vorkuta, eidavo kolonos nuteist j Int , Pe ior . Dabar šis traktas apleistas, sunkiai pravažiuojamas. Šalia kas penkiolika minu i pradunda vien ir kit gal traukiniai, pakrauti anglim ir miško medžiaga, kuri kasa Vorkutoje alkani apiplyš vergai. Geležinkelis pastaty-tas irgi ant kalini kaul , turb t n ra n vieno pab gio, po kuriuo negul t kalini kaulai. Tai komunist partijos nuopelnai. Nuo Pe ioros, per Uralo kalnus ir dabar kalini rankomis statomas geležinkelis, 515-ta statyba, kur pastoviai vežamos mirtinink kolonos.

Labai netik tai gavau iš nam siuntinuk su drabužiais, ia buvo d tas šioks toks kostium lis, marškiniai ir batukai. Kaliniai, kuriems buvo leista gyventi už zonos, gal jo vaikš ioti ir civiliais drabužiais. Poilsio dienom arba vakarais ir aš pasipuoždavau, numesdavau lagerinius r bus. kult ros namus ia ne leisdavo, ia retkar iais b da-vo šokiai, kur šokdavo mus saugojantys kareiviai, o daugiau kur nueisi. Zonoje lietu- vi liko vienas kitas, visus kažkur išvež , liko tik kriminalistai, su kuriais mažai tur jau reikalo. Nelabai suprato jie mane, o aš juos, tod l rišo tik bendra kalba. Iš nam tankiai gaudavau laiškus, jie gyveno viltimi, kad dar pasimatysim, ta viltis ruseno ir

man. Rašiau ir aš nemažai, nes rank gal jau jau neblogai valdyti, tik rankos buvo baisiai m lynos ir labai niež davo, bet k padarysi - sugis, kol ženyčiau.

Vienas vykis labai sukr t . Jau buvo rudens metas.. Vakare sutais s ryš darbo zo-
noje, jau pro šunyn , kur laikomi sargybiniai šunys. Pama iau, kad neša lavon . Už-
sisuk s už pušies steb jau, k darys. Lavon paguld ant r sto ir prad jo kirviu kapoti
- supratau, kad tai šunims. Steb jau t šiurp vaizd gal koki penkiolika minu i ,
nepasteb tas ir pasitraukiau. Supratau, kad tai ne pirmas atvejis. Par jau namo pri-
trenktas matyto vaizdo. Apie tai papasakojau Anatolijui, jisai nusijuok , - sako, k tu,
nežinojai? aš seniai t dalyk žinau. Šun maisto davinys, be abejo, nueidavo apsau-
gai, o ia nereikia nei užpajamuoti, nei nurašyti. Kaip šiurpiai pasijutau: juk ir iki
tav s tik vienas žingsnis buvo, kad šunys sugraužt kaulus. Kiek laiko pra jus, apie k
ma iau, progai pasitaikius pasakiau apsaugos viršininkui. Jisai nusijuok , sako: j vis
tiek niekas namo neparvėš ir koks gi skirtumas, ar juos užkas, ar sugrauš. Taip, jiems
skirtumo jokio, juk mes gyvuliai, tik tiek, kad kalbam. Daugiau pro t šunyn ir ne-
vaikš iojau, nenor jau dar kart tok vaizd matyti.

Taip art jo 1955-j met ruduo, su juo art jo ir viltis sugr žti Lietuv . Jau buvo
gird ti, kad kituose lageriuose atvykusios komisijos perži ri bylas ir daugel paliuo-
suoja. Pas mus dar kol kas tylu, nors ir politini kalini mažai belik - kažkur išvežti.

Gruodžio apie vidur iškvie ia ir mane pas lagerio operatyvin galiotin ir suži-
nau, kad siun iamas etap , bet kur, nepasako. Ateik ryt su daiktais, dešimt valand
d , prie lagerio praleidimo punkto. Vakare susikroviau daiktus turim lagamin l ,
savo radijo aparat pardaviau vienam iš civili ir ryt prisista iau praleidimo punkt .
ia jau buvo susirink gal dešimt mano likimo draug . Visus mus be sargybos, tik
palydovas, išvar geležinkelio stot . ia gavom atskir keleivn vagon ir iš paly-
dovo sužinojom, kad veža mus Syktyvkaro kryptim. Išlaipino stotyje žva, visai ne-
toli Syktyvkaro. Laikinai apsistojome kažkokiam apgriuvusiam lageryje, ia jau
buvo ir daugiau m s broli , suradau nemažai ir lietuvi . Rytojaus dien atvažiavo
keletas galing traktori su rogm, kur buvo pakrautos palapin s, maistas, rankiai
ir dar visokio velnio, ir lydimi vieno leitenanto ir dviej kareiv li , išvažiavom
taigos gilum . Kelion ilga, važiuodami susipažinom - pasirodo, važiavom visi poli-
tiniai kaliniai. Lietuvi m s buvo nemažiau kaip dešimt, kiti - ukrainie iai, molda-
vai, latviai, estai, iš viso kokie penkiasdešimt žmoni . Iš lietuvi ia buvo Antanas
Lozoraitis, užsienio diplomato Lozorai io brolis, ukmergiškis banko tarnautojas Kos-
tas aplinskas, nuo Rumšiški Kazys Uloza, keletas alytiški , žodžiu, lietuvi buvo
nemažai.

Kelion s tiksl pasiek m gal po koki dešimties valand per taig be jokio kelio.
Važiuodami išsikalb jome su mus lydin iu karininku, tarp kitko, labai draugišku, kad
mes važiuojame statyti naujo lagerio, kad esam kaip laisvi, be jokio konvojaus, jisai ia
paskirtas kaip viršininkas d l bendros tvarkos. Iš m s pa i reik s išsirinkti vis ad-
ministracij ir prad ti kurtis.

Pradžia sik rimo buvo nelengva. Atvažiav pirmiausia susik r me laužus, kad šiek tiek apšiltume - nors šaltis buvo ne per didelė, bet sušalome užtektinai. Naktis pra jo statant palapines, atsikasant snieg , nors, tiesa, tam pad jo mus atvež buldozeriai. Palapin se pasistat m atsivežtas buržuikas, susirinkom gultus, jie buvo, kaip ir lageryje, dviaukš iai. Viršutinius už m daugiau pagyven žmon s, nes k renant buržuik šiluma daugiau kyla virš . Labai buvo domu susipažinti ir su aplinka, kuri pakliuovom. Pasirodo, ia jau ne mes pirmieji, buvo jau pastatytas sand lis. Stov jo jau keletas palapini , buvojau atvesta elektros linija, tik dar nebuvo užbaigtas montuoti transformatorius. Buvo prad tas statyti ir vienas gyvenamasis namas. Vieta graži - išlakus pušynas, kažkur netoli, sak , yra ežeras, kurio taip ir neteko matyti. Po poilsio išsikrov m mant , maisto produktus sand l, ia pat buvo paskirtas ir sand lininkas, kuris išdav po saus maisto davin . Atsirado ir užimantis vir jo pareigas - juo tapo ukrainietis. Gydytojo, lagerio žargonu vadinamo lyplos, pareigas už m moldavas - sak si baig s medicinos institut , visi j vadinome lipyła Vania. Jo palapin stov jo gretam s , vakarais tankiai ateidavo m s palapin sulošti kortomis arba šachmatais. Palapin se kol kas deginom žibalines lempas, bet jau buvo baigiamas rengti transformatorius. Gal po koki poros savai i gavome ir elektros švies . Kiek m s ia buvo lietuvi , visi pasirinkome statybinink brigad . Tik Antanas Lozoraitis liko kepyklos šefu. Nors kepyklos dar ir nebuvo, bet jau buvo baigiamas ruošti pastatas.

Naujoje vietoje, nors ir izoliuoti nuo visuomen s, pasijutom žmon mis. ia niekas ant tav s ner kdavo, daiktus, kuriuos tur jai, gal jai palikti atvirai, nesigird jo, kad kas nors kam dingt , nes ia buvo visi politiniai kaliniai. Administracija taip pat labai mažai kišosi m s gyvenim , nors tos administracijos buvo tiktai trys žmon s, o kartais likdavo ir vienas, kiti kažkur dingdavo. Darbams vadovavo laisvas inžinierius Smirnovas, kuris ryt paskirst s darbus nesirodydavo arba jeigu ir pasirodydavo, tai jau daugiausia "linksmas". Pravedus elektros linij , prad jom montuoti gater , m s brigada išsiskyr dvi dalis. Vieni pasilikom prie statybos, kiti nu jo montuoti gaterio, kuris buvo už gero puskilometro nuo m s stovyklos. Maistu sk stis ia netekdavo, prisidurdavom iš ežero žuvies, nors aš žvejoti nebuvau iš j s n karto. Prad jom gauti ir pinigų grynais, po kiek met teko pamatyti, kaip atrodo rublis. Gaudavom rankas ne daugiau kaip du šimtus rubli , kitus pervesdavo einam s skait . Už gautus pinigų ia maisto sand lyje gal jai nusipirkti maisto produkt , badauti nereik jo. Nors darbas buvo nelengvas, bet visi jau jaut me, kad kiekvien dien art ja laisv , to nesl p ir administracija.

Art jo 1956-t met pavasaris, baig me statyti pirm pastat , liko uždengti tiktai stog . Tam pasidar me rankom sukam technik skiedroms pjauti. Vieni pjov m skiedras, kiti deng m stog . Antanas Lozoraitis jau tur jo kepykl ir mums kepavo duon , neberek davo valgyti atvežtos sušalusios. Niekas nebeži r davo ir norm , valgydavai kiek nori. Nors maistas buvo tas pats lagerinis, kruopos, žuvis s dyta, kartais gaudavom arklienos. Iš riebal - margarinas, aliejus ir kombinžiras. Art jant pavasa-

rio polaidžiui, likome atkirsti nuo pasaulio. Patvinusi taiga nutrauk ryšius su Syktyvkaru, kur laik negavom nei laišk , nei laikraš i . Gyvenom tuo, k tur jom. Susisiekimas atgijo apie birželio vidur . Pirmasis džiaugsmas buvo tai kr vos laišk , kurie buvo užsigul j cenz roje. Kelet laišk gavau ir aš, raš namiškiai, skund si, kad seniai negauna nuo man s laišk , namuose visi gyvi, sveiki, laukia man s, kit naujien rašyti negali, žino - laiškai be kontrol s neapsieis. Laisvalaikiu pasipyl laišk rašymas, visi skub jo pasipasakoti apie save, pasiguosti.

Nepastebimai art jo ir Antanin s. Antan tur jom m s kep j Lozorait . Dvylikta birželio ia pat, o m s Antan lis susirgo. Brašk padaryta, viskas suruošta, net ir šampano nupirkta, o varduvininkas guli lovoje ir inkš ia. K daryti? Reikia bali atid ti neribotam laikui. Delegacija nueina tik pasveikinti. Kostas aplinkas išr žia kalb , prižadam bali suruošti, kada pasveiks.

Laukti prisieina netrumpai, jau art ja ir birželio 24-oji, sekmadienis, m s Antanas'jau vaikšto, visk reguliuoja sekmadieniui, aš nuo sav s laisvalaikiu išdrožin ju d žut su tautiniais simboliais Antanui dovan , visi ruošiam s baliui. Penktadien , birželio 22-os dienos ryt atbudus, kažko baisiai nesinori eiti darb . Turb t neisiu, gausiu iš LIPYLOS atleidim . Visi išsinešdina darb , aš nueinu gretim palapin pas LIPYL , pasiskundžiu tinginiu, tas sutinka, tik paprašo iki piet nesitrainioti, nors pusdien pagul ti palapin je. Taip ir padariau. Tik atsigul s girdžiu - priži r tojas šaukia mano pavard , užaina gretim palapin pas LIPYL , kažk kalbasi, bet suprasti negaliu. Staiga abu eina mano palapin su pla iom šypsenom.

- Simuliantė, kelkis, važiuoji namo, tu jau laisvas - at jo dokumentai pasiliuosavimui.

Šokau, negaliu ištarti žodžio, nežinau kod l, bet prad jau verkti, tie juokiasi: "Ti ne pla , a pliaši, sevodnia posle abieda vychodim, ja tibia budu pravažat." Iš palapin s išl kiau nesavom kojom, iki gaterio, kur dirbo lietuviai, l kiau kaip vaikas versdamasis per galv , nežinau, kas manyje d josi. Akyse stov jo t vas, motina, broliai, Lietuva. Nejaugi tai ne sapnas, nejaugi tai tikrov . Matyt, iš tolo pamat mano elges supra to, kad kažkas vyko nepaprasta. Žinau tiktai, kad surikau: vyrai, aš laisvas, šiandien išvažiuoju Lietuv .

Tai buvo pirmieji žingsniai laisv , kuri man s lauk tuos ilgus septynerius metus, daugel kart nustojus vilties j pamatyti. ia, vietoje, buvo nutarta padaryti mano išleistuves ir Antano vardadien atšv sti. Visi lietuviai meta darb ir su daina BALNO-KIM, BROLIAI, ŽIRGUS pareina palapin . Aš skubu susiruošti kelionei, metu šalin lagerinius r bus, k turiau, apsiirengiu, LIPYLA padovanoja gana geras kelnes, kurios man pagal g gana gerai tinka, kit aprang turiu savo, sukrauna emodan l, nors n ra ko ten krauti. Vien savo d žut atiduodu Antanui, kit pasiimu su savimi namo. J dar ir šiandien tebeturiu. Išleistuv s vyksta, tuo pa iu ir Antano varduv s. Atidaromas nedonas su braške, iššauna šampano kamš iai, nuo dain linguoja palapin . Iki iš jimo dar keturios valandos, laiko dar yra, kiti skuba parašyti laiškus, kad parvež iau Lietuv .

Pasiliuosojam trise - kiti du ukrainie iai, j palapin je taip pat šurmuly s. Po piet atsibu uojam, jie man palinki geros kelion s, aš jiems greitos laisv s. Kelias netrum pas, bet atrodo, kad ir šimt kilometr nueitum nepavarg s. Syktyvkar pasiek m jau nakt, nors ia tik taip vadina. Poils susiradau pas vien lietuvi šeim, kuri neseniai atsik l iš Vorkutos. Tos šeimos irgi tragiškas likimas. Vyras 1941 metais buvo areštuotas iš kalintas Vorkutoje, žmona su vaikais ištremta Norilsk. 1954-tais metais žmona gavo leidim važiuoti pas vyr Vorkut, o praeitais metais vyrui pasiliuosavus abu su šeima atvažiavo Syktyvkar. Kil jie nuo Klaip dos, pavarde, berods, Pernaravi ius, jis Lietuvos kariuomen s karininkas. Naktis taip ir pra jo pokalbyje apie Lietuv. Labai maloni šeima, vaikai irgi kalba lietuviškai, nesurus j. Prieš ryt šiek tiek numiegu, devint turiu b ti komendant roje. Komendant roje jau randu su manim atvykusius belaukiant, su jais buvo ir mus atlyd j s palydovas. Laukti ilgai netenka, iškvie ia ir mane. S di majoro antpe iais kariškis, gana mandagus, paklausia, kur noriu važiuoti, atsakau, kad Lietuv. Kalbina, kad pasilik iau, duos ia ger darb ir atlyginim. Nieks, atseit, tav s ten su saldainiais nelaukia, užsidirbsi pinig ir tuomet parvažiuosi. Gal jis ir teisus, nežinau, bet ia man s turb t nesulaikyt ir milijonai, kad kiekviena p da primint iškent tas kan ias. A i už pasi lym, bet aš važiuoju t vyn, ia man žem svetima. Majoras pasiži ri mane - sako, "ja vas poniai, kakaja pasledniaja stancija bud t?", sakau, Vilnius. Išrašo man biliet iki Vilniaus, sako, Maskvoje reik s komposteruoti, išduoda dokument SPRAVKA O OSVOBOŽDENIJI, dar išduoda pažym kas, kur turiu gauti dar du šimtus šešiasdešimt rubli, tai maistpinigiai kelionei ir mano per septynerius metus uždirbti pinigai. Atsisveikindamas paduoda rank, palinki laimingos kelion s. Iš j s iš kabineto susirandu kas, pasiimu man priklausan ius pinigus ir laukiu savo kelion s draug. Po kurio laiko pasirodo ir jie, visi laimingi, iki Maskvos važiuosim visi kartu, tas man labai naudinga, nes Maskvos visai nepaž stu, o ia su manim net du maskvie iai.

Laiko iki traukinio iš jimo liko dar gana daug, išeina tik vakare, visi badziojam s po Syktyvkar, mindami jo medinius šaligatvius. Apskur mediniai namai, vienas kitas m rinis, žmon s išvarg, parduotuv s pustušt s, tiktai degtin s ir spirito so iai. Po septyneri met gyvenimo narve pajut s laisv savotiškai pasijunti, niekas tav s negainioja, gali eiti kur nori, daryti k nori. Sunku patik ti, kad tai tikrov, rodosi, pabusi iš sapno ir v l pasijusi kas buv s. Pietus nutar m pažym ti. Nusiperkam dvi bonkas VOLAGODSKOS, kelet d žu i konserv ir susirad graži pievut padar me pirmus laisv ištr kusi pietus. Po piet vaikštom po miest, ieškau ko nors namiškiam s lauktuvi, buvau suman s duoti telegram, bet paskui apsigalvojau, tegu bus siurprizas, nes pranešus iš anksto namuose padarysi r pes i, kelion je vis tiek užtruksi koki savait, tegu bus netik tumas.

Ištinka ia dar vienas netik tumas - pasirodo, ia gali gauti ir pasus. Visi nusigr dam pas skyri, nuotraukas turim, paveiksluotis nereik s. Pas stale mus sutinka gana žmoniškai, gal už koki poros valand gaunam ir pasus, jau visai laisvi pilie iai.

Vakare traukin pakli ti, pasirodo, ne taip paprasta, prisieina kreiptis net stoties viršinink ir budint milicijos pareig n . Gal gale mes jau traukinyje, susirandu atokesn vietai kietame vagone, norisi nuo vis atsipalaiduoti ir likti vienam su savo mintimis.

T vyne, v l gr žtu aš tavo gl b, kaip tu sutiksi mane? Ar rasiu k nors iš sen savo draug ? Tokios ir panašios mintys skrieja galvoje. Žinojau tik viena - kad namuose laukia man s ir jiems bus didel staigmena. Pro langus skrieja šiaur s taiga su mažesn m ir didesn m stotel m. Pirmoji naktis traukinyje praeina be miego - miegas neima. Traukiniui sustojus išlipu peron , pavaikštau, par kau ir v l artyr Lietuvos. Jau tre ia para bemieg , bet užmigt negaliu, nors jau iu, kad nors valand numigti reikia, bet akys negali užsimerkti, galvoje min i maišalyn . Traukinys ilgai stovi Konušo stotyje, pagaliau pajudam, iš keleivi žvilgsni supratau, kad jie supranta, koks aš Keleivis, gal išduoda mane mano elgesys? Nors nesijau iu, kad elg iausi kitaip kaip visi, gal mano medinis emodan lis, su kuriuo tampausi nepalikdamas? O gal jau mano kaktuje rašytas tas politinio kalinio vardas? Nežinau. Nakt vis d lto prisiver iu truput numigti, po galv pasid j s savo numyl t emodan . Atbundu v l nuo to paties rat tak-tak-tak, su kiekvienu tak vis ar iau Lietuvos. Kažin, ar sapnuoja mane namuose, gal tik motinos širdis nujau ia, jinai daugiausia iškent jo s naus netekt .

Vologda pasitinka ne visai svetingai - tikrinami dokumentai. Pirm kart turiu garb s parodyti tarybiniam pareig nui savo pas . Paži r j s gr žina nieko nepasak s, reiškia, tikras. Art jant prie Maskvos skamba tarybin s patriotin s dainos ir muzika, kas kokius penkiolika minu i per garsiakalb kartoja "Padjezzajem k stolice našei rodini Maskvie;" Maskv atvažiuom apie pietus, padedamas savo kelion s draug , susirandu Baltarusijos geležinkelio stot , atsisveikinu su kelion s draugais, palinkim vieni kitiems kloties, kad daugiau nebetekt susitikti su kalinio "munduru".

T vyne, ar lauki man s?

Vilni traukinys išeina nakt . Bastausi po stot , pabandau pasibastyti po miest , toli nenuklysdamas nuo stoties. Vakare snaudžiu stotyje, nors ia miegoti neduoda nuolat zujantys milicininkai, snaudžiant tuojau žadina, matyt, nemažai atsiranda "apšvarint ". Toki , kaip aš, matosi nemažai, girdžiu prakalbant ir lietuviškai, prisistatau, pasirodo, mes jau šeši tokio rango esam, visi važiuojam Vilni . Vienas iš j sako "Aš Ukmerg ". Dieve, juk tai Viganto brolis, abu apsikabin bu iuojam s. Taip jau ir nebesiskiriam iki Ukmerg s. Nakt išriedam Vilni , v l naktis bemieg , kuo ar iau nam , tuo daugiau neima miegas. Kelion je jau šešta para, o miegoti gal miegojau kelet valand . Vis nakt išsikalbam, iš jo sužinau, kad Vigantas žuv s, partizaninis jud jimas Lietuvoje jau užgesintas, nors apie tai žinojau slaptom užuominom ir iš namiški laišk , nors apie Viganto ž t neraš . Taip praeina ir paskutin kelion s naktis. Ryt pasveikina visus lietuviška muzika ir lietuviška palydov s kalba. Traukinys sustoja pirmoje lietuviškoje stotel je Turmante, išlipam abu peron , negaliu sulai-

kyti ašar , atsiklaupiu ir pabu iuoju Lietuvos žem , t pat padaro ir jis. Pri jusi mo-
iut klausia:

- Vaikeliai, j s, matau, labai pasiilgot Lietuvos, gal iš kal jimo?

- Taip, mo iut, po septyneri nelaisv s met .

Vilni pasiek m tos pa ios dienos pavakare. Po Vilni pasidairyti laiko buvo ma-
žai, skub jom grei iau pasiekti Ukmerg . Autobus stotyje autobuso gauti nepavyko,
skubam Ukmerg s gatv , gal gausim kok nors pravažiuojant sunkvežim . Ten ran-
dam laukian i su maišais keliolika žmoni Širvintas. Laukti tenka ger valand , kol
gal gale sustoja sunkvežimis, važiuojantis iki Širvint . siropš iam t sunkvežim ,
vis ar iau nam . Gal Širvintose gausim kit , važiuojant iki Ukmerg s, jeigu ne - eisim
p sti, naktis žada b ti graži, nebus sunki kelion .

Širvintas pasiekiam jau sutemus, laukti, kad gausim mašin , vil i mažai. Einam
p sti, mano kelion s draugas pagyven s žmogus, greitai pavargsta, paimu aš jo ry-
šul , vis žmogui bus lengviau. Bet kuo ar iau Ukmerg s, tuo mano kelion s draugui
labiau reikia poilsio. Susitar m, kad nueinam tris telefono stulp tarpus ir darom
trump poils , taip ir vykdom sipareigojim . Gal gale pasiekiam Ukmerg , tiltas
per Švent j pasitinka su tekan ia saule ir su penktadieniu. Jau savait , kaip kelio-
n je. Bet ir gražus sutapimas: penktadien areštavo, penktadien išvež Lukiškes,
penktadien išvež iš Lietuvos, penktadien pasiluosavau ir penktadien gr žtu
namus. Gražus sutapimas! Gedimino gatv s gale atsiveikinam, jis pasuka savo na-
m link, man dar dvidešimt kilometr iki nam . Jau iu ir aš stipr nuovarg kojose,
bet namai ir susitikimo akimirka nustelbia nuovarg . Prie Re ioni susitinku Uk-
merg arkliu važiuojan i savo pusseser Maryt , kuri mane areštuojant r k “Sta-
sy, neb k, nušaus”. Sustoja, iššoka iš rat , apsikabina, apsikabinam abu, pasako,
kad mano namuose visi sveiki, atsibu iuojam, ji nuvažiuoja sau, o aš p dinu toliau.
Pusiaukel je pasiveja sunkvežimis, stabdomas sustoja ir iki Tauj n galiu šiek tiek
atsikv pti. Pasisakau vairuotojui, iš kur keliauju, atsisako iš man s paimti ir už
kelion .

Tauj nai - mano vaikyst s miestas - taip aš j sivaizdavau vaikyst je. Tie patys
pastatai, kuriuos palikau prieš septynerius metus, toji pati aikšt , kur buvo m tomi
partizan lavonai, tik dabar j jau neb ra, nebesim to, nebesimato valkiojantis ir
strib , gal ir j jau neb ra. Einu paž stamais laukais, pilnais skaudži ir linksm pri-
siminim . K rasiu namuose, juk namiškiai nežino, kad aš nuo j taip arti. Sutinku
paž stamus veidus, vieni puola pasisveikinti, kiti atsigr ždami palydi akimis. Ir tie, ir
kiti nežinau, k galvoja, ar džiaugiasi, ar abejingi, o gal ir nelaukia niekas ia man s.
Bet dabar man nusispjaut j nuomon , aš jau namuose.

Matyti jau ir namai, ir sodas, einu per Baron kiem , išb ga Baronien , ta pati,
kuri išgelb jo mus, t nan ius po jos kl ties grindimis, apsikabina, bu iuoja, verkia,
kad jos s nus Donatas, mano jaunyst s draugas, nusišov .

- Tu sugr žai, o jisai jau nebesugr š!

Verkia moteris, atsisveikinu, skubu namus, jau už ger šimto žingsni ir namai. Matau, kaip brolis Antanas, pasikink s arkl, leidžiasi nuo kalniuko mano pus n, staiga sustoja, numeta vadeles vežiman ir dideliais žingsniais, vos ne tekinas, skuo- džia pas mane.

- Dieve, ar aš sapnuoju, ar tai tu, Staseli?

- Aš, Antanai, aš.

Abu apsikabinam ir ilgai nepaleidžiam vienas kito. Trumpai pasako, kad visi dar gyvi, tik t vuko sveikata labai pakrypus, jis ir buvo silpnos sveikatos, mama išverkusi akis belaukdama, apibara, kod l nedaviau telegramos. K gi, gal ir negerai padariau, bet tiek to, jau viskas praicityje. Prieangyje Antanas prašo man s pasilikti. Viduje gird - ti garsus pokalbis, taip ir nesuprantu, barasi ar juokiasi, tik girdžiu Antano bals :

- Nutilkit! Eikit, ži r kit, kas at jo.

Pirmoji išl k mama. “Stasiuk! - puola man ant kaklo ir balsu pravirksta, - Nebesi- tik jau aš tav s gyvo sulaukti”. ia ir t tis, ir brolis Anicetas su žmona Jule, visi sveikinam s, ir verkiame, ir juokiam s, visi tokie laimingi. Pasisakau, kad p s ias iš Širvint , mama tuojau suruošia didel bli d vandens kojoms atsigauti, paskui nusi- prausiu, apipilamas begale klausim , nepamatau, kaip paruoš ir sutiktuvi stal . Vieni ir kiti pilni džiaugsmo ir sp dži .

T vakar taip ir netenka su visais pakalb ti, tuojau pasirodo tai vienas, tai kitas kaimynas, visi nori pamatyti ir išgirsti mano klajoni sp džius, taip ir ateina gili naktis. Kai kurie kaimynai išsiskirsto jau sunkiai paeidami, mama ir man pakloja lov ir dar ilgai s di prie man s, kalbam s, kol mano akys užsimerkia.

Kiek miegojau, nežinau, tik pajutau, kad motina s di prie man s ir kalbina. Visk girdžiu, bet atsibusti negaliu. Gal gale atsimerkiu ir girdžiu, motina sako:

- Vaikeli, tu vis par miegojai, mes man m, kad ir nebeatsibusi.

Tikrai, jau buvo šeštadienio pavakarys, tai bent miegojau. T vakar v l at jo An- tanas su savo žmona Irena, kuri pažinojau dar prieš arešt ir draugavau su jos artima drauge Danute Petrikaite, kuri gr ž s radau jau ištek jusi . Anicetas supažindino su savo s numis, kuri b iau nepažin s: palikau “pacaniukais”, o dabar išaug vyrai. Siaurame šeimos ratelyje sužinojau ir aš daug k , kad iš mano buvusi draug parti- zan gyv neb ra n vieno, visi žuv . Paskutiniai žuvo 1953- iais metais, su jais ir mano buv s artimas draugas ir bendražygis Simonas Mesonis ŽALVIRIS. Sužinau, kad areštuotas Edvardas Budnikas ŠAR NAS ir kiti buv bendražygiai. K gi, gal man taip buvo lemta, iškent ti, bet likti gyvam, kad gal iau papasakoti kitiems apie j kruvin auk T vynei.

Dienos nam aplinkoje b go greitai, kiekvien dien apsilankydavo tai vienas, tai kitas iš kaimyn ir šiaip buvusi paž stam . Su j apsilankymu b davo ir šio kios to- kios vais s, kurios jau man prad jo atsibosti. Nor josi jau prad ti galvoti apie sava- rankišk gyvenim , juk neb si vis laik išlaikomas t v . Kaime visur jau buvo susik - r kol kiai, žmon s nuskurd jo kol kin laž , už tai nieko negaudami. Broliai abu

dirbo prie statybos darb . Buvusioje brolio Aniceto dirbtuv je dirbo fermoms langus bei duris ir kitus stali gaminius, netolimame Taujank kaimelyje buvo taisytas gateris, kuriuo pjov lentas. Prie vis min t darb nemažai tur jo ir priva i užsakym , už kuriuos gaudavo vien kit rubl . Laikinai ir aš neoficialiai sidarbinau pas juos, visgi mažesn našta b siu t vams. T vas kaip invalidas darb neidavo, motina retkar iais išeidavo, žinoma, ne savo noru. Vien kart kol kio pirmininkas ir man pasi l darb - likti statybos brigadininku. Mandägiai atsakiau sakydamas, kad dar pagalvosiu, nesinor jo likti tame kol ki košmare. Matydavau, kaip vakarais sutevus lauke, prie šiaud stirtos, susirinkdavo kaimie iai, tyl s, be žodži , vieni kit tarsi nepažindami, krov si nešulius kaip vagys, puikiai žinodami, kad jeigu bus sugauti, neišvengs kal jimo. Bet žmon ms gyventi reik jo. Tokiose vagyst se ir man teko dalyvauti, nes nors kiek reik jo pad ti t vams, kurie dar tur jo karvut ir tvarte kriuk sint parš , kurie buvo vieninteliai maitintojai. Duonos tekdavo važiuoti Panev ž ir ten iš vakaro už mus eil stov ti iki ryto, kol atveš duon ir gausi nusipirkti por kepaliuk . Tose išvykose teko ir man pabuvoti. Važiuoti paprastai tekdavo dviese arba trise, nuvažiavus tekdavo susirasti kur nors netoli parduotuv s kambar , kur gal tum sušilti, pails ti ir pasikei iant laukti ryto, kol parduotuv atveš duon .

Reik jo ir man apsispr sti, kaip gyventi toliau. Mano amžiaus jaunimas buvojau daugumoje suk r s šeimas, kuriuos palikau vaikais, šiandien jau buvo jaunimas. Jiems buvo sunku suprasti mane, man juos. Mano laimei, iš lageri ir tremties prad jo gr žti mano met jaunimas, nors daugelis gr žo jau suk r savas šeimas, bet nemaža dalis buvo ir nevedusi , tiek vaikin , tiek ir mergin . Pirmiausia sutikau iš mergin Val , kuri apsilank , sugr žusi iš tremties, pas mano pusseser Maryt . Nežinau, gal tai buvo ir pretekstas susitikti mane, juk vis d lto buvo meil ir ne bet kokia. Šio susitiki mo laukiau ir aš. Stov jom abu vienas prieš kit ilgai netardami žodžio, kol gal gale jos akyse pama iau ašaras. Greitai prab go ta diena ir vakaras, sklaidant prisimini mus ir žvelgiant ateit , kuri buvo neaiški visiems, o tuo labiau mums. Maitinom s ne savo rankomis uždirbta duona, ateities perspektyvos abiems buvo miglotos, neaišku, k pasakys rytdiena. O rytdiena padiktavo tai, kad m s keliai išsiskyr , kas d l to kaltas buvo, nežinau. Gal ne visai supratom vienas kit , o gal gyvenimo buvo taip lemta, kad sutikau žmog , kuris daugiau suprato mane, o aš j - Žmog , kuris per jo ir lager , ir tremt , didel duokl atidavus rezistencijai, nors savo grožiu ir pad tim atrod man nepasiekiamas.

Dienos b go vienodai ir nuobodžiai, uždirbdavau darbadienius motinai, dirbdamas su broliais užsdirbdavau ir sau vien kit rubl , bet reik jo ieškoti kelio, kuriuo savarankiškai reik s pasukti gyvenim . Gal žmogus gimdamas atsineši jau nubr žt savo gyvenimo ateit , iš kurios tau jau nevalia pasukti. Šiandien tankiai pagalvoju, kiek kart teko susitikti akis ak su mirtimi ir ia pat prasilenkti su ja, taip išsvajoti, atrodo, ranka pasiekiami tikslai nuplaukdavo kaip pavasario debesys, o nelaukti, nesvajoti atsistodavo tavo gyvenimo kelyje kaip realyb .

Buvo šeštadienio popiet . Atb gusi ta nelemta mano pusseser Maryt pasak , kad pas j yra at jusi buvusios mano ryšinink s sesuo, tik k gr žusi iš tremties Juz Dirsyt . J buvau mat s gal por kart ir dabar sivaizdavau t pa i savo grožiui atitinkan i išdidumu mergin . Taip, tai buvo ta pati, tik jau vargo ir gyvenimo v j paliestu veidu. Netruko prab gti ruden jan ios vasaros naktis, s dint mažo kambar - lio užstal je, sklaidant prab gusio gyvenimo puslapius, atradus ten daug bendr paž stam ir draug , kuri jau daugelis yra žuv arba išblaškyti po Rusijos platybes. Tas vakaras ir liko bendru kelrodžiu m s gyvenime, nors apie tai nebuvo kalb ta.

Kasdieniniame gyvenime joki permain nebuvo, nebent tai, kad, kaip rašiau, gavau pasi lym vadovauti kol kio statybai, ko, žinoma, atsisakiau. Namiškiai mano apsisprendimui nelabai pritar . Jiems atrod , kad mieste pragyvenimas dar sunkenis, be to, neaišku, ar mane ten priregistruos. Bandyti reikia, o kaip bus, pamatysim. Apie tai susitik s papasakojau Juzei, kad man pasi lytas darbas kol kyje. Tarp kitko, jau br ž m bendro gyvenimo žem lap , nors gin ytin viet dar buvo, tarp j ir man pasi lytas darbas kol kyje. Jos irgi kaimo gyvenimas neviliojo, bet sikurti mieste buvo taip pat nelengva. Visur tave lyd jo rašas pase, kad tu esi antrar šis pilietis.

Tuo laiku Ukmerg je dirbo pirties direktoriumi tolimas m s giminaitis, taip pat Žižys, senas partietis, bet nepiktybinis žmogus. Žižys mane band ištraukt iš saugumo, ta iau jam pasak , kad jeigu b iau kaltinamas kriminaliniu nusikaltimu, tai b t paprastas dalykas, bet kaip politinio niekas nesiryš.

Ryžausi laim bandyti per j . Atvažiav s Ukmerg susiradau pirties direktori , prie piet stalo, jo bute (tarp kitko, jisai gyveno visai vienas senis), išsipasakojau jam savo norus ir paprašiau, jeigu gali, pad ti susirasti darb ir prisiregistruoti. Išklaus s mane sako:

- Nepad jau tada, pabandysiu dabar. Atvažiuok už keleto dien .

Parvažiavau su viltimi, gal net t pat vakar nskuodžiau pas savo Juzyt su gera naujiena, kad Ukmerg je sikurti vil i atsiranda. Sunku ir jai - gyvena prie brolio šeimos, darbo niekur negauna, o brolio išlaikomai gyventi nelabai malonu, viešniai irgi laikas ribotas. Laikinai sidarbina greta esan ioje Užugirio sanatorijoje paprasta lauko darbininke, bet koki moralin traum reikia pergyventi, kai vienas kitas tave ži ri su panieka, o gal taip tik pati galvoji: buvai mokytoja, buvai vis pagarboje, dabar vaikštai su šluota, apsimuturiavus, niekam nereikalinga ir namuose ne viešnia. Be to, brolio jau buvo didel šeima. Jo žmonos t vas Juozas Staškevi ius irgi buvo k tik gr ž s iš lagerio ir gyveno pas juos su žmona, o vietos tik kambar lis. Nuosavi namai buvo nugriauti ir išvežti Anykš i rajono Pienini kaim .

Kitas kartas apsilankius pas pirties direktori rezultatus dav . Abu nu jom pas tuometin keli statybos viršinink Ibatulin , prie konjako butelio piet metu aptar m mano sidarbinimo reikalus. Žodžiu, darb priimtas - prie statomo administracinio pastato Vytauto gatv je dailide. Tas pastatas ir dabar tebestovi Vytauto gatv je su ten sik rusia keli tarnyba. D l prisiregistravimo prižad jo pasir pinti taip pat,

man liko susirasti but . But nesunkiai gavau Vilniaus gatv je, pas tokius senokus Rimavi ius, nors, žinoma, laikinai. Rytojaus dien per Žižio protekcij buvau priregistruotas ir jau tre i dien prisista iau darb , pas darb vykdytoj Bubin . Šeštadienio vakar gr ž s iš Ukmerg s namus v l skuodžiau p s ias per mišk pas Juzyt su geriausiom naujienom, kad aš jau dirbu ir turiu but . Tas vakaras m s gyvenime buvo lemtingas, satar m likus gyvenimo keli nueiti kartu.

Pary iais par j s namo pasakiau, kad vedu ir kas ta mano busimoji žmona. Namiški ai jos nepažinojo, nors apie j gird jo ir nuomon tur jo ger . Nors motina vyl si Val s, nes ta daugiau sukiojosi apie motin negu apie mane. Namiški kalbos nukrypo apie vestuves, kuri aš kategoriškai atsisakiau, taip buvom nutar abu. Aš nuogas plikas, prieš k mes pasirodysim ir kam to reikia. T visk padarysim tyliai, tik mes abu.

Kit šeštadien , gr ž s iš Ukmerg s, su piršlybine nuotaika kišen je p stute dvylika kilometr per mišk nutreps jau brolio paprašyti sesers rankos. Mano pasipiršimas tiek jos brolio Vytauto, tiek jo žmonos Danut s buvo sutiktas palankiai, tik v liau, jau žmona b dama, pasak , kad man iš jus Vytautas pasak : ne už ko eini, bet ne k ir ia turi. Tai labai teisingi buvo ištarti žodžiai. Gyvenim prad jom netur dami ne tik savo kampo, kur prisiglausti, bet nei savo lovos, nei stalo, nei k d s, nekalbant jau apie kitus buitinius dalykus.

Kuomet gr ž s Ukmerg pasakiau savo šeimininkams, kad vedu ir atvažiuos žmona, jie pareišk , kad ieško iau kito buto, kadangi su žmona gyventi jie priimti negali. Dabar jau buto ieškojome abu. Susiradome Baranausko gatv je, pas sen paž stam Alfons Imbras , kur pasaul išvydo ir m s mylima dukrel Dalia. Taip 1957-t met sausio 6-t dien , tai buvo irgi penktadienis, padedant, arba liudijant, tam pa iam pirties direktoriui Žižiui, buvo registruota Stasio Žižio ir Juz s Dirsyt s santuoka. Rytøjaus dien Tauj nuose buvo Trij karali atlaidai. Žižys, pa m s savo tarnybin sunkvežim , nuvež mus mano t višk po vis juridini ir religini akt pristatyti mano t - vams. ia jaukioje aplinkoje supažindinau t vus ir broli šeimas su savo žmona Juzyte.

Gyvenimas negailestingas, reikalaujantis ištverm s ir ryžto, kad nugal tum jame sutiktas kli tis. Taip ir mes, kaip bit s kor lipd me gyvenim , tankiai pusiau alkani, bet abu užgr dinti gyvenimo verpetuose, kartais, atrodo, pamesdami ir vilt , bet jausdami vienas kito pet yr m s per gyvenim .

Gyvenimas neglost ir jos. 1945-t met ruden be teismo išvežta Vorkutos lagerius iškal jusi pusantr met buvo paleista, kaip neradus kal i . Gr žus ir prad jus v l mokytojauti, 1949-t met kovo m nes abi su motina buvo ištremtos Irkutsko srit Šitkino rajon , kur motina ir liko gul ti amžinam poilsui. Tur dama poetin gyslė , daug paraš eil raš i iš t dien , praleist toli nuo t vyn s, nuo gimt nam , kuriuos, brangus skaitytojau, paliekam jums, rasti juose t li des jaunyst s palaidot dien , toli tarp svetim t vyn s ilges ir meil jai. Skaitykit juos, jaunime, ir supraskit gerai, kad nieko brangesnio n ra už laisv , kad j vertinti ir aukotis už j privalome kiekvienas.

Partizanai, veik Ukmerg s apskrityje

Pateikiu skaitytojams s raš partizan , veikusi tuometin je Ukmerg s apskrityje. D l žini stokos s rašas nepilnas. ia minimi partizanai yra "Vilties" ir Didžiosios kovos apygard . Žinios apie žuvusius buvo renkamos remiantis dokumentais ir juos pažinojusi žmoni pasakojimais.

- Adomonis Vaclovas - Lokys.** Gim s 1920 m. Ukmerg s aps. Juodži n kaime. Žuvo 1926 m. geguž s 8 d. K r j kaime pas Didrik .
- Adomonyt - Bareikien .** Žuvo 1951 m.
- Aiva Vytautas - Audronis.** Bitin kaimas, Pagiri vals . Paimtas gyvas, mir lageryje.
- Aiva** (vardas nežinomas) - **Šnekutis.** Bitin kaimas Pagiri vals . Žuvo Aukštuo-li kaime Siesik apyl.
- Ališauskas Abraziejus - Kardas.** Gim s 1915 m. Juknoni kaime. Žuvo 1949 m.
- Ališauskas Kazys - Spartakas.** Gim s 1909 m. Lyduoki vals . Juknoni kaime. Žuvo 1949 m. Šešuoli vals . Užup n kaime pas Skuod bunkeryje.
- Ališauskas Vladas - Puškinas.** Gim s 1917 m. Lyduoki vals . Žuvo 1949 m. gruodžio 31 d. Juknoni kaime.
- Apalinskas Vytautas.** Ukmerg s aps. Lai i kaimas. Žuvo 1948 m. Lai i kaime kartu su Tankistu.
- Atko i nas Antanas.** Gim s 1914 m. Ukmerg s aps. Vepri vals . Pakaln s kaime. Žuvo 1949 m. Pakaln s miške prie ežer lio bunkeryje, kur atsitiktinai aptiko sribai.
- Atko i nas Julius.** Gim s 1916 m. Ukmerg s aps. Vepri vals . Pakaln s kaime. Žuvo 1948 m. Antakalnio kaime, netoli Gelvon .

- Atko i nas Stasys.** Gim s 1917 m. Ukmerg s aps. Vepri vals . Pakaln s kaime. Žuvo 1946 m. Šventosios up je prie Aukštadvario.
- Auglys Aleksas - Ridikas.** Gim s 1914 m. Ukmerg s aps., Tauj n vals . Šaln kaime. Žuvo 1950 m. vasario m n. Laiteli kaime - bunkeryje susisprogdino.
- Auglys Antanas - Klaj nas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime. Žuvo 1947 08 Radiški kaime pas Braz Vij n . Pa m sužeist , Vidiškiuose sribai užkankino.
- Auglys Juozas - Papartis.** Gim s 1925 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime. Žuvo 1947 08 Radiški kaime pas Braz Vij n . Išgird s šaudym , b go pagelb ti draugams. Tose kautyn se žuvo šeši partizanai.
- Auglys Nikodemas - Varna.** Gim s 1913 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime. Paimtas gyvas sužeistas bunkeryje Šaln kaime. Teistas, gr ž s gyveno Kaune. Sp jama - išdav Bieris-Narsutis.
- Augustinas Stasys - K kštas.** Gim s 1925 m. Žuvimo vieta ir aplinkyb s nežinomos.
- Aukštuolis Alfonsas - Erelis.** Gim s 1927 m. Žuvo 1950 m. spalio 25 d.
- Aukštuolis Juozas - Jurginas.** Gim s 1926 m. Žuvo 1947 m. rugpj io 9 d.
- Aukštuolis Viktoras - Smauglys.** Gim s 1924 m. Žuvo 1946 m. geguž s m n. Berzgaini kaime.
- Aukštuolis Vladas.** Gim s 1924 m. Dovidiški kaime. Žuvo 1946 m. rugpj io 6 d. Razin kaime.
- Ba ianskas Marijonas - Šernas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Želvos vals . Berzgaini kaime. Paimtas gyvas 1950 m. sausio 18 d. Teistas 25 m. ir penkerius tremties, kal jo Taišeto lageriuose.

- Baltr nas Alfonsas.** Gim s 1924 m. Ukmerg je. Žuvo 1945 m. geguž s 3 d. Varž kaime.
- Baltruška Bronius.** Gim s 1931 m. Ukmerg s aps. Valt n kaime. Ž ties aplinkyb s ir data nežinoma.
- Banelis Pranas - žuolas.** Gim s Gruželi kaime Siesik vals . Žuvi mo data ir aplinkyb s nežinomos.
- Baniulis Juozas.** Gim s 1910 m. Butk n kaime Ukmerg s aps. Žuvo Virkš i miške. Žuvimo data nežinoma.
- Baravykas Edvardas - Eršk tis.** Gim s 1924 m. Tauj n vals . Šaln kaime. Žuvo 1947 m. sausio 23 d. Vareiki kaime Ukmerg s aps.
- Baravykas Jonas - Vigantas (b rio vadas).** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Bieri kaime. Žuvimo data nežinoma, taip pat ir aplinkyb s.
- Baravykas Juozas - Dagilis.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Bieri kaime. Žuvo Varž kaime. Data nežinoma.
- Barzda (vardas ir slapyvardis nežinomi).** Gim s Ukmerg s aps. Bartk n kaime. Žuvo 1948 m. geguž s m n. Krikšt n apylink se.
- Baublys Mykolas.** Gim s 1916 m. Ukmerg s aps. Lai i kaime. Žuvo (data nežinoma) už j s ant pasalos Obeli kaime.
- Belickas Julius - Klevas.** Gim s 1923 m. Žuvo 1947 m. rugs jo 20 d. Dirži kaime Ukmerg s raj.
- Bernatavi ius Jonas - Rasputinas.** Tauj n vals . Žuvimo vieta ir aplinkyb s nežinomos.
- Bisturys Bronius - Gir nas.** Val kaime Ukmerg s aps. Žuvo 1950 m. kovo 17 d. Žemaitkiemio dvare sl ptuv je pas Stas Saldži nien .

Bradulskas Nikodemas.	Gim s 1927 m. Ukmerg s aps. Juodžiun kaime. Ž ties data ir aplinkyb s nežinomos.
Blauzdys (vardas nežinomas) - Dobilas.	Gimimo data nežinoma. Žuvo Ukmerg s aps. Gaiveni kaime.
Budnikas Edvardas - Šar nas.	Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Baravyk kaime. Sužeistas, nutraukta koja. Kal jo Mordovijoje.
Budnikas Floras.	Gim s 1906 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Paužuoli kaime. Žuvo 1945 m. liepos 26 d. Užul nio miške.
Budnikas Kazys.	Gim s Tauj n vals . Taujank kaime. Žuvo 1947 m. liepos m n. atsitiktinai garnizono užtiktas nuosavam klojime.
Budnikas Modestas.	Gim s Tauj n vals . Taujank kaime. Žuvo 1947 m. liepos m n. atsitiktinai užtiktas nuosavam klojime.
Buinys Vytautas.	Gim s Tauj n vals . Žuvimo data ir aplinkyb s nežinomos.
Bujokas Antanas.	Gim s 1930 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Miškini kaime. Žuvo 1951 m. ties Juodgirio mišku kininko sodyboje.
Bujokas Jonas.	Gim s L no kaime Tauj n vals . Žuvo 1945 m. sausio 3 d. kap. Juozo Krikštaponio bunkeryje.
Bujokas Simonas.	Gim s 1911 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . L no kaime. Žuvo 1945 m. geguž s 2 d. Užul nio kaime - sunkiai sužeist kareiviai užbaudurtuvais.
Bujokas (vardas nežinomas) - Aras.	Gim s Pagiri vals . Žuvo 1948 m. lapkri io 19 d. Šaln kaimo palauk je.

- Bunys Vytautas.** Gim s Tauj n vals . Žuvimo data ir aplinkyb s nežinomos.
- Buteikis Vaclovas - Aras.** Gim s 1917 m. Ukmerg s aps. Obeli kaime. Žuvo 1946 m. Obeli kaime, prie savo nam .
- Butkus Stasys - Vaidila.** Gim s 1908 m. Butkiški kaime Ukmerg s aps. Žuvo 1945 m. Butkiški kaime Ukmerg s aps.
- Butkus Valerijus.** Gim s Butkiški kaime Ukmerg s aps. Žuvo 1945 m. Pimpi kaime Ukmerg s aps.
- Cimblas Petras.** Gim s 1921 m. Ukmerg s aps. Paškoni kaime. Žuvo 1946 m. Ukmerg s aps. Jukni kaime.
- ekauskas Dominas - Kirvis.** Gim s 1911 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime. Kalbama, kad išliko gyvas, gyvenamoji vieta nežinoma.
- eponis Jonas.** 1923 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Mažeiki kaime. Žuvo 1945 m. sausio 3 d. kap. Juozo Krikštaponio bunkeryje.
- epuk nas Vaclovas.** Žuvo 1945 m. spalio 6 d. Ukmerg s aps. Sa veiki miške.
- epuk nas Vladas - Beržas.** Gim s 1929 m., gimimo vieta nežinoma. Žuvo 1950 m. lapkri io m n. Ukmerg s aps. Sie sik vals . Šink n kaimo apylink se.
- erniauskas Pranas.** Gim s 1925 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime. Žuvo 1945 m. geguž s 3 d. Var ž kaime.
- erniauskas Vladas - Balandis.** Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime. Žuvo 1948 m. lapkri io 18 d. Šaln kaimo palauk je.

- sna Vytautas.** Gim s 1929 m. Ukmerg s aps. Pageleži kaime. Apie ž t duomen n ra.
- etkauskas (vardas nežinomas) - Romelis.** Gimimo metai nežinomi. Desantininkas, Plechavi iaus rinktin s karys. Žuvo 1948 m. Tautaj n vals . Puni kaime pas Edvard Verdziv kevi i .
- Dalinkevi ius Alfonsas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Tautaj n vals . Baravyk kaime. Žuvo 1945 m. geguž s 3 d. Ukmerg s aps. Varž kaime.
- Dalinkevi ius Stasys.** Gim s Ukmerg s aps. Tautaj n vals . Baravyk kaime. Žuvo 1945 m. geguž s 3 d. Ukmerg s aps. Baravyk kaime.
- Danielius (vardas nežinomas) - Pivoras.** Gim s Ukmerg s aps. Obeli kaime. Žuvo 1947 m. rugs jo 20 d. Ukmerg s aps. Dirži kaime.
- Dapkus Leonas.** Gim s 1922 m. Ukmerg s aps. Mateikiški kaime. Ž ties data ir aplinkyb s nežinomos.
- Dargužis Antanas - Karvelis.** Gim s Ukmerg s aps. Siesik vals . Aukštuo-li kaime. Žuvo Žilioni kaime, data ir aplinkyb s nežinomos.
- Dargužis Vladas.** Gim s Ukmerg s aps. Siesik vals . Aukštuo-li kaime. Paimtas gyvas 1952 m.
- Darulis Alfonsas - Leopardas.** Gim s 1920 m. Ukmerg s aps. Paželv s kaime. Žuvo 1949 m. Ukmerg s aps. Žirnik kaime.
- Darulis Bronius - Tigras.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Paželv s kaime. Žuvo 1946 m. gruodžio 4 d. Kavarsko vals . Skapiški kaime.
- Darulis Viktoras - Šernas.** Gim s 1925 m. Ukmerg s aps. Juodži n kaime. Žuvo 1948 m. vasario 16 d. Ukmerg s aps. Paškoni kaime.

- Di petris Stasys.** Gim s 1927 m. Ukmerg s aps. Januši kaime. Žuvo 1945 m. geguž s 3 d. Ukmerg s aps. Varž kaime.
- Dili nas Viktoras - Vanagas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Puceliški kaime. Ž ties data ir aplinkyb s nežinomos.
- Dirš Mykolas - Algis.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Miškini kaime. Paimtas gyvas, nuteistas 25 m., atkal j s gr žo Lietuv .
- D da Bronius - Narutis.** Gim s Ukmerg s aps. Žemaitkiemio vals . Kiezi kaime. Žuvo 1949 m. gruodžio 31 d.
- D da Vytautas - Kardas.** Gim s 1925 m. Ukmerg s aps. Žemaitkiemio vals . Kiezi kaime. Žuvo 1948 m. vasario m n., aplinkyb s nežinomos.
- Džiautas Albinas - K stutis.** Gim s 1922 m. Ukmerg s aps. Žemaitkiemio miestelyje. Žuvo 1945 m. birželio 29 d. Ukmerg s aps. Berzgaini kaime.
- Džiautas Jonas - Vanagas.** Gim s 1927 m., vieta nežinoma. Žuvo 1946 m. geguž s m n. Ukmerg s aps. Berzgaini kaime.
- Džiovalas Jonas - Karosas.** Gim s 1919 m. Ukmerg s aps. Nuotek kaime. Žuvo 1947 m. Ukmerg s aps. Kadr n kaime.
- Eglinkas Balys - Saulius.** Gim s 1925 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Stiepr kaime. Žuvo 1946 m. liepos 30 d. tarp Šil ir L no.
- Eimontas Antanas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Baravyk kaime. Žuvo 1945 m. geguž s 3 d. Varž kaime.

- Eimontas Vladas.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n vals . Baravyk kaime. Žuvo 1945 m. Baravyk kaime ant savo tvarto.
- Gaižauskas Juozas.** Gim s 1929 m. Vilkijos vals . Gud n kaime. Paimtas gyvas, kal jo Magadane.
- Gaižutis Antanas - Puriena.** Gim s 1927 m. Ukmerg s aps. Šeiminiški kaime. Žuvo 1949 m. rugs jo 12 d. Lazdoni kaime Ukmerg s aps.
- Gaižutis Karolis - Briedis.** Gim s 1919 m. Ukmerg s aps. Želvos vals . Paškoni kaime. Žuvo 1945 m. birželio 1 d. Ja i n kaime pas Bradulskius kieme.
- Garliauskas Jonas - Darius.** Gim s 1915 m. Ukmerg s aps. Buz kaime. Žuvo 1952 m. Ukmerg s aps. Barsukyn s miške.
- Garnys Bronius.** Ukmerg s aps. Tauj n vals . Sibirkos vienk. Žuvo (data nežinoma) - užmuštas Sibirkos vienkiemyje.
- Garnys Povilas.** Gim s 1922 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Sibirkos vienkiemyje. Žuvo 1944 m. Ukmerg s aps. Svaroni miške.
- Gav nas Juozas - Šturmas.** Gim s 1913 m. Ukmerg s aps. Jakutiški kaime. Žuvo 1949 m. lapkri io 29 d. Ukmerg s aps. Rakau iznos kaime.
- Ge iauskas Vytautas - Garvežys.** Gim s Ukmerg s aps. Vepriuose. Žuvo 1950 m. sausio 30 d. peršautas apie 4 km nuo Gelvon , mir nuo žaizd Savidoni vienkiemyje pas J. Dik i .
- Gipas Vytautas - Li tas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Nepraus i kaime. Žuvo 1949 m. geguž s 8 d. Ukmerg s aps. Keru i dvare.

- Girnys Modestas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Piltek kaime. Žuvo 1945 m. geguž s 3 d. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Varž kaime.
- Girnys Romas - Nežinia.** Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime. Žuvo 1945 m., aplinkyb s nežinomos.
- Gleiznys Valentas - Šar nas.** Gimimo vieta ir data nežinomi. Žuvo 1948 m. Ukmerg s aps. Nuotek kaime.
- Grabauskait Kazimiera.** Gimusi 1930 m. Kamaj vals . Sal kaime. Žuvimo data ir aplinkyb s nežinomos.
- Grašys Albinas - Pipiras.** Gim s 1915 m. Ukmerg s aps. Medin kai-me. Žuvo 1947 m. Ukmerg s aps. Butkiški kaime.
- Gribauskas Juozas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Stanislavkos kaime. Žuvo 1949 m. Ukmerg s aps. Petraši n kaime.
- Gribauskas Liudas.** Gim s Ukmerg s aps. Stanislaviški kaime. Ž ties vieta ir aplinkyb s nežinomos.
- Gricius Vytautas - Lak nas.** Gim s 1926 m. Ukmerg s aps. Keturv j kai-me. Žuvo 1947 m. Ukmerg s aps. Kur n ežere.
- Grigalavi ius Laurinsas.** Gim s 1914 m. Ukmerg s aps. Žemaitkiemyje. Žuvo 1945 m. Ukmerg s aps. Plaštakos kaime.
- Grigali nas Bronius.** Gim s Ukmerg s aps. Varž kaime. Žuvo 1945 m. geguž s 3 d. Ukmerg s aps. Varž kaime.
- Grigali nas Juozas.** Gim s Ukmerg s aps. Varž kaime. Žuvo 1945 m. geguž s 3 d. Ukmerg s aps. Varž kaime.

- Grigali nas Kazys.** Gim s Ukmerg s aps. Varž kaime. Žuvo 1945 m. geguž s 3 d. Varž kaime.
- Grigas Jonas - Pavasaris.** Gim s Ukmerg s aps. Mažeikiški kaime. Žuvo 1948 m. Pabaisko vals . Savidoni kai-me Kazio Rinkevi iaus sodyboje.
- Grigas Pranas - Geniukas.** Gimimo data ir vieta nežinomi. Žuvo 1949 m. gruodžio 31 d.
- Grigas Albinas**
(slapyvardis nežinomas). Gim s 1922 m. Ukmerg s aps. Paobelio kai-me. Žuvo 1945 m. sausio 10 d. Gruž miške.
- Grigonis Alfonsas.** Gim s Ukmerg s aps. esoni kaime. Žuvo Ukmerg s aps. esoni kaime, data nežino-ma.
- Grigonis Vaclovas - Šermukšnis.** Gim s Ukmerg s aps. Varž kaime. Žuvo (data nežinoma) Ukmerg s aps. esoni kai-me.
- Griškevi ius Karolis - Putinas.** Gim s 1910 m., vieta nežinoma. Žuvo 1947 m. (gyvas sudegintas Brazgi kaimo partyje).
- Gudas Bronius.** Gim s Ukmerg s aps. Siesik vals . Medu-i kaime. Ž ties data ir aplinkyb s nežino-mos.
- Gudas Pranas.** Gim s Ukmerg s aps. Medu i kaime. Ž - ties data ir aplinkyb s nežinomos.
- Guogis Petras,**
slapyvardžio netur jo. Gim s 1915 m. Ukmerg s aps. Jurgin kai-me. Žuvo 1944 m. spalio m n. Salie i kai-me prie Druje io Jurgio sodybos.
- Gumbaragis Mykolas - Žiburys.** Gim s 1927 m. Ukmerg s aps. Romantiški kaime. Žuvo 1949 m., aplinkyb s nežinomos.
- Hofmanas Pranas - Vij nas.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n vals . Gruž kaime. Žuvo Gruž miške 1946 m.

- Ignatavi ius Jonas - Saugiukas.** Gim s 1928 m. Ukmerg s aps. Lai i kaime. Žuvo 1948 m. lapkri io 14 d. Ukmerg s aps. Kauš kaime.
- Ignatavi ius Petras - Saugis.** Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Lai i kaime. Žuvo 1948 m. žiem Ukmerg s aps. Vareiki kaime.
- Imbrasien Vanda.** Gimimo vieta ir data nežinomi. Žuvo 1950 m. Ukmerg s aps. Valt n kaime.
- Imbrasas Antanas - T vas.** Gimimo vieta ir data nežinomi. Žuvo 1950 m. Ukmerg s aps. Valt n kaime.
- Ivaškevi ius Ipolitas - Riekus.** Gim s 1919 m. Ukmerg s aps. Siesik vals . Karpi kaime. Žuvo 1947 m. pavasar Ukmerg s aps. Radiški kaime.
- Jakubonis Bronius - Stiklas**
(b rio vadas). Gim s 1921 m. Ukmerg s aps. Kur n kaime. Žuvo 1949 m. spalio 9 d. Skabeiki kaime Ukmerg s aps.
- Jakubonis Vladas - Vermachtas.** Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Žuvo 1949 m. gruodžio m n. Traupio vals . Laiteli kaime.
- Jakimavi ius Stasys - Bežincas.** Gimimo data ir vieta nežinoma. Žuvo 1949 m. liepos 31 d. Šil miške (buv s “Vienuo-lio” b rio raštvedys).
- Jalinskas Petras.** Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Kur n kaime. Žuvo 1948 m., vieta ir aplinkyb s nežinomos.
- Janonis Kazimieras - Perlas.** Gimimo data ir vieta nežinoma. Žuvo 1949 m. liepos 31d. Šil miške.
- Jasikonis Jonas - An kas.** Gim s 1922 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . L no kaime. Žuvo 1947 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Pal nio kaime.

- Jo ys Karolis - Perk nas.** Gim s 1916 m. Ukmerg s aps. Siesik vals . Kriauni kaime (broliai dvyniai). Žuvo 1945 m. gruodžio 9 d., vieta nežinoma.
- Jo ys Stasys - Plaktukas.** Gim s 1916 m. Ukmerg s aps. Siesik vals . Kriauni kaime. Žuvo 1946 m. vasario m n. Želvos valse. Pusn s kaime pas Šeduik so- dyboje.
- Jo ys Vladas - Ugnis.** Gim s Širvint aps. Kriauk kaime. Paimtas gyvas, kal jo Norilsko lageriuose.
- Jovaiša Alfonsas.** Gim s 1928 m. Ukmerg s aps. Driži kaime. Žuvo 1947 m. spalio m n. Ukmerg s aps. Vi- liuku miške.
- Juozok nas Antanas - Li tas**
(b rio vadas). Gim s 1914 m. Anykš i aps. Kavarsko vals . J siški kaime. Žuvo 1949 m. geguž s 3 d. Ukmerg s aps. Sudeiki kaime.
- Juzok nien Anel .** Gimusi 1918 m. Kavarsko vals . J siški kai- me. Žuvo 1949 m. gruodžio m n. Ukmerg s aps. Sudeiki kaime.
- Kamarauskas Antanas.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n vals . Varž kaime. Žuvimo data ir vieta nežinoma.
- Kamarauskas Vaclovas - Lazdynas.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n vals . Varž kaime. Žuvo (data nežinoma) Varžose, Gri- gonio kieme.
- Kap inskas Povilas - Alijošius.** Gim s 1926 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Mažeiki kaime. Žuvo 1951 m. kovo 2 d. Tau- j n vals . Garb n kaime.
- Kaselis Feliksas.** Gim s 1925 m. Šešuoli vals . žuolin s kai- me. Žuvo 1949 m. Šešuoli miške.
- Kaselis Jonas - Šauklys.** Gim s 1920 m. Deltuvoje. Žuvo 1945 m. Uk- merg s aps. Tauj n vals . Varž kaime.

- Kavaliauskas Albinas - M nulis.** Gim s 1928 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Mik n kaime. Paimtas sužeistas gyvas.
- Katlioris Apolinaras - Mindaugas.** Gim s 1920 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Aukštuoli kaime. Žuvo 1946 m. gruodžio 27 d. Ukmerg s aps. Gruž kaime.
- Katlioris Everistas.** Gim s 1927 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Aukštuoli kaime. Žuvo 1944 m. Ukmerg s aps. Varž kaime.
- Katlioris Nikodemias.** Gim s 1913 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Aukštuoli kaime. Žuvo 1947 m. Ukmerg s aps. Varž kaime.
- Katlioris Saturnas - Girgaudas.** Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Aukštuoli kaime. Žuvo 1944 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Baravyk kaime.
- Katlioris Valentinas - Montvila.** Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Aukštuoli kaime. Žuvo 1948 m. Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Jurgelioniu kaime.
- Kerbelys Antanas - Robinzonas.** Gim s 1909 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime. Žuvo 1948 m. lapkri io 13 d. Ukmerg s aps. Kauš kaime.
- Ketvirtis Pranas.** Gim s 1927 m. Ukmerg s aps. Gelvon vals . Pakalniški kaime. Žuvo 1952 m. spalio 27 d., vieta nežinoma.
- Kinertas Bronius - Arminas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Želvos vals . Ratkau iznos kaime. Areštuotas 1949 m. va-sario 15 d. Kaune teistas.
- Kiškis Antanas.** Gim s 1910 m. Ramygalos vals . An iški kaime. Žuvo 1946 m. - mir nuo žaizd miš-ke prie L no ežero.
- Klimavi ius Jonas.** Gim s 1923 m. K daini aps. Pagiri vals . Jokni kaime. Žuvo 1946 m. gruodžio 14 d. Pagiri vals . Dargužiu kaime.

- Kolinis Povilas.** Gim s 1922 m. Ukmerg s aps. Bieri kaime. Žuvo 1945 m. Ukmerg s aps. Siesik vals . Mik n kaime.
- Krikštaponis Antanas.** Gim s 1900 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Užul nio kaime. Žuvo 1945 m. sausio 3 d. L no miške.
- Krikštaponis Bronius - Brakonierius.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime. Žuvo 1948 m. lapkri io 19 d. Šaln kaimo palauk je.
- Krikštaponis Jonas - Baublys.** Gim s 1917 m. Ukmerg s aps. Siesik vals . Madardiški kaime. 1947 m. geguž s 13 d. paimtas gyvas, nubaustas mirties bausme, v - liau pakeista 25 met bausm . Kal jo Vorkutos lageriuose.
- Kap. Krikštaponis Juozas** (“Vyties” apygardos vadas). Gim s 1912 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Užul nio kaime. Žuvo 1945 m. sausio 3 d. L no miške, kartu žuvo 17-ka partizan .
- Krikštaponis Petras - J ra.** Gim s 1918 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime. Žuvo 1947 m. Šaln kaime.
- Krikšt nas eslovas - Gintautas.** Gim s 1931 m., vieta nežinoma. Žuvo 1950 m. lapkri io 25 d., vieta nežinoma.
- Krogertas Juozas.** Gim s Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Lai i kaime. Paimtas gyvas, nukankintas Ukmerg s saugume.
- Krogertas Marijonas - Uosis.** Gim s 1927 m. Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Lai i kaime. Žuvo 1948 m. lapkri io 13 d. Deltuvos vals . Kauš kaime.
- Kuodis Stasys - Fricas.** Gim s 1925 m. K daini aps. Pagiri vals . Bitin kaime. Paimtas gyvas 1946 m. lapkri io 6 d. Kal jo Solikardo ir Taišeto lageriuose.

- Kuliavas Jonas.** Gim s 1921 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Užul nio kaime. Žuvo 1945 m. sausio 12 d. L no miške.
- Kuliavas Simonas.** Gim s 1926 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Užul nio kaime. Žuvo 1947 m. balandžio m n. Užul nio kaime savo namuose.
- Laska Feliksas.** Gim s 1930 m. Ukmerg s aps. Žemaitkiemio vals . Val kaime. Ž ties vieta ir data nežinomi.
- Leknavi ius Pranas.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n vals . Baravyk kaime. Žuvo Bieri miške bunkeryje, data nežinoma.
- Leknavi ius Stasys.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n vals . Baravyk kaime. Žuvo Bieri miške, data nežinoma.
- Lengertas Antanas - Jokeris.** Gimimo vieta ir data nežinomi. Žuvo 1948 m. kažkur netoli Vidiški .
- Liškauskas Nikodemus - Beržas.** Gim s 1914 m. Balninkuose. Žuvo 1947 m. sausio 10 d. Ž ties vieta nežinoma.
- Lukoševi ius Edvardas.** Gim s 1915 m. Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Obeli kaime. Paimtas gyvas, teistas 25 metams, žuvo autoavarijoje..
- Lukšys Jonas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Varž kaime. Žuvo 1945 geguž s 3 d. Varž kaime.
- Lunys Albinas.** Gim s Ukmerg s aps. Kur n kaime. Žuvo 1949 m. geguž s m n. 8 d. Keru i dvare.
- Macelis Dominikas.** Gim s 1920 m. Panev žio aps. Raguvos vals . Imbraglio kaime. Žuvo 1946 m. Panev žio aps. Raguvos vals . Dulel n kaime.

- Mackela Alfonsas - Katinas.** Gim s Ukmerg s aps. Kur n kaime. Žuvo Alioni miške, dengdamas atsitraukian ius draugus.
- Mackela Jonas - T zas.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n vals . Varžgali kaime. Žuvo 1951 m. sausio 27 d. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime.
- Mackela Vytautas - Septintas.** Gim s 1927 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime. Žuvo 1947 m. Ukmerg s aps. Vareiki kaime.
- Mackevi ius Antanas.** Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Ž ruoli kaime. Žuvo (data nežinoma) Varž kaime.
- Manaika Edvardas.** Gim s 1910 m. Ukmerg s aps. Tauj n miestelyje. Žuvo 1947 m. Tauj n vals . Užupuši kaime.
- Manaika Viktoras.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Tauj n miestelyje. Žuvo 1946 m. lapkri io m n. Užugurio miške.
- Maselis Jok bas.** Gim s 1923 m. Panev žio aps. Ramygalos vals . Imbraglio kaime. Žuvo 1945 m. ties Tauj nais.
- Maskoli nas Vaclovas - Vienuolis.** Gimimo data ir vieta nežinoma. Žuvo Ukmerg s aps. Varž kaime.
- Mikoli nas Povilas.** Gim s 1918 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Gaiveni kaime. Žuvo 1947 m. Val kaime.
- Miliukas Edvardas - Bij nas.** Gim s 1910 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Nepraus i kaime. Žuvo 1948 m. lapkri io 13 d. Ukmerg je Bažny ios gatv je.
- Mimas Motiejus - žuoliukas.** Gim s 1931 m. Ukmerg s aps. Valt n kaime. Žuvimo data ir vieta nežinoma.

- Misevi ius Bronius.** Gim s 1924 m. K daini aps. Peiksvos kaime. Žuvo 1948 m. geguž s 13 d. Pagilup s kaimo laukuose.
- Misi nas Pranas - Vytenis.** Gim s 1931 m. Ukmerg s aps. Šešuoli miestelyje. Žuvo 1952 m. geguž s 11d. Ukmerg s aps. Stanislaviški kaime.
- Misonis Simonas - Žalviris.** Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šveikautiški kaime. Žuvo 1952 m. Ukmerg s aps. prie Laiteli kaimo.
- Miškinis Boleslovas - Šar nas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Deltuvos miestelyje. Areštuotas 1956 m., teistas 25 metus lagerio.
- Miškinis Bronius - Kardas.** Gim s 1926 m. Kurkli vals . Kališk kaime. Žuvo 1947 m. sausio 10 d. Žemaitkiemio vals . Rudži kaime.
- Miškinis Ignas.** Gim s 1934 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . L no kaime. Žuvo (data nežinoma) Laukagalio kaime kininko sodyboje.
- Mork nas Karolis - Klevas.** Gim s 1920 m. Ukmerg s aps. Juodži n kaime. Žuvo 1948 m. vasario 10 d. Ukmerg s aps. Juodži n kaime.
- Mork nas Kostas - Perk nas.** Gimimo data ir vieta nežinoma. Žuvo 1952 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Gaiveni kaime.
- Mulevi ius Jeronimas - Aitvaras.** Gimimo vieta ir metai nežinomi. Žuvo Ukmerg s aps. Vidiški vals . Laiteli kaime.
- Narkevi ius Pranas.** Gim s 1911 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Unguri kaime. Žuvo 1946 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime.

- Našl nas Alfonsas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Skabeiki kaime. Žuvo 1945 m. geguž s 3 d. Tauj n vals . Varž kaime.
- Našl nas Stasys - Sakalas.** Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Skabeiki kai-me. Žuvo 1948 m. lapkri io m n. Ukmerg - je, Bažny ios gatv je.
- Našl nas Tomas - Radvila.** Gim s 1915 m. Ukmerg s aps. Re ioni kai-me. Žuvo 1948 m. lapkri io 13 d. Ukmerg - je, Bažny ios gatv je.
- Pabedinskas Vytautas.** Gim s 1926 m. Ukmerg s aps. Vepri mies-telyje. Žuvo 1948 m. vasario 8 d. Vepri vals . Labanosi kaime V. Razumo sodyboje.
- Pak nas Jonas.** Gim s 1913 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Paužuoli kaime. Žuvo 1944 m. gruodžio 26 d. L no miške.
- Papas Vaclovas - Piršlys.** Gim s 1915 m. Ukmerg s aps. Valt n kai-me. Žuvo 1952 m. Ukmerg s aps. Medin miške.
- Paškevi i t Pranut - Dilgyn l .** Gimusi 1924 m. Ukmerg s aps. Avižieni kaime. Ž ties vieta ir aplinkyb s nežinomos.
- Paškonis Matas - Donkichotas.** Gim s 1919 m. Duset vals . Davaini kai-me. Paimtas gyvas, teistas 25 metams, mir s, palaidotas Dukstynos kapin se.
- Paulikonis Petras - dra.** Gim s 1914 m. Ukmerg s aps. Vaitkuškio vienkiemyje. Žuvo 1946 m. Ukmerg s aps. Tauj n Pam šio kaime.
- Paulikonis Vaclovas - Gir nas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Vareiki kaime. Žuvo 1952 m. liepos m n. Barsukyn s miške.

- Pauliukonis Alfonsas - Pažaislis.** Gim s 1912 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Mažeiki kaime. Žuvo 1948 m. gruodžio m n. Tauj n vals . Užupuši kaime Pranio sodyboje.
- Penkevi ius Vytautas - Povoras.** Gim s Ukmerg s aps. Ka eniški kaime. Žuvo 1947 m. Ukmerg s aps. Dirži kaime.
- Periokas Stasys - Plechavi ius.** Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Pabaisko vals . Bakšioni kaime. Žuvo 1948 m. lapkri io 13 d. Ukmerg je Bažny ios gatv je.
- Petraška Juozas - Kietis.** Gim s 1912 m., vieta nežinoma. Žuvo 1947 m., vieta nežinoma.
- Petrikas Alfonsas - Laimutis.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Baubli kaime. Ž ties data ir vieta nežinoma.
- Petrikas Laimutis - Švitrys.** Gim s 1925 m. Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Baubli kaime. Ž ties data ir vieta nežinoma.
- Petronis Juozas - Mokytojas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Vaitk n kaime. Žuvo 1946 m. gruodžio m n. Kanciški g-jos Girel s miške.
- Piliponis Jonas.** Gim s 1928 m. Ukmerg s aps. Daug liškiu kaime. Žuvo 1947 m. Gelvon krašte. Buvo per kautynes nukirstos iš kulkosvaidžio kijos, susisprogdino granata.
- Poci nas Marijonas - Erdv .** Gim s Šil bažnytkaimyje. Žuvo 1949 m. geguž s 9 d. Juodgirio miške.
- Poci nas Petras - Rimantas.** Gim s 1926 m. Ukmerg s aps. Vepri vals . Labanosi kaime. Žuvo 1948 m. pradžioje Vepri apylinki miške prie Bernotiškio kaimo.

- Povilavi ius Albinas - Griausmas.** Gim s 1928 m. Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Vareiki kaime. Žuvo 1951 m. sausio 27 d. Ukmerg s aps. Šili n kaime.
- Pranys Antanas.** Gim s 1921 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Užugirio kaime. Žuvo 1946 m., vieta nežinoma.
- Pronsk nas Marijonas - Putinas.** Gim s 1924 m. Panev žio aps. Vadokli vals . Kartan kaime. Žuvo 1946 m. rugs jo 29 d. Ramygalos miestelyje.
- Pu inskas Valentinas - Gegužis.** Gim s Panev žio aps. Šil vals . Zalag n kaime. Žuvo 1945 m. liepos 19 d. Tauj n vals . Garb n miške.
- P kas Albertas - Alba.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Pramislavos vienk. Paimtas gyvas, teistas.
- P kas Jonas - Šl ga.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n vals . Radži n kaime. Žuvo (data nežinoma) Juodgirio miške, palaidotas Šil kapin se.
- P kas Vilius - Vilija.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n vals . Puni kaime. Žuvo 1953 m. Tauj n vals . Vi i n kaime. Palaidotas Radži n kapin se.
- Pupelis Kostas - Parolis.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n vals . Baleli kaime. Žuvo 1945 m. žiem Tauj n vals . Juodgirio miške.
- Pusvaškis Alfonsas - Robinzonas.** Gim s 1921 m. Ukmerg s aps. Kur n kai-me. Žuvo 1948 m. rugpj io 24 d. Ukmerg s aps. Pijor kaime.
- Raila Vladas.** Gim s 1925 m. Pagiri vals . Vivoni kaime. Žuvo 1946 m. gruodžio m n. Girel s miške.
- Rakutis Izidorius.** Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Kurmeli kai-me. Žuvo 1946 m. rugpj io 6 d. Ukmerg s aps. Razi n kaime.

- Ramanauskas Meislovas.** Gimęs 1915 m. Ukmergės aps. Janušiai kaime. Žuvo 1945 m. Ukmergės aps. Laičiai kaime.
- Raugalas Stasys - Kmynas.** Gimęs 1925 m. Ukmergės aps. Vyliaudžiai kaime. Žuvo 1948 m. balandžio 11 d. Ukmergės aps. Butkiškiai kaime.
- Raugalas Vladas - Žilvitis.** Gimęs 1927 m., vieta nežinoma. Žuvo 1947 m. sausio 10 d., vieta nežinoma.
- Riauba (vardas nežinomas) - Vajelis.** Gimęs Ukmergės aps. Budriai kaime. Žuvo Ukmergės aps. Tautiški vals. Tautiški kaime.
- Riklickas Povilas - Vytenis.** Gimęs Ukmergės aps. Jakutiškiai kaime. Žuvimo data ir aplinkybės nežinomi.
- Riklickas Vytautas - Lučys.** Gimęs Ukmergės aps. Jakutiškiai kaime. Žuvo 1947 m. rugsėjo 20 d. Ukmergės aps. Diržiai kaime.
- Rimavičius Kostas - Kvietkas.** Gimęs Tautiški vals. Radžiai kaime. Žuvo 1945 m. birželio 13 d. Juodgirio miške, eiguolio sodyboje (pirmas žuvis "Žaibo" buriu partizanas).
- Rinkevičius Kazys - Beržas.** Gimęs 1917 m. Ukmergės aps. Savidoniai kaime. Žuvo 1949 m. liepos 31 d. Savidoniai kaime. Partizanų ryšininkas nuo 1945 metų.
- Rokas Stasys - Beržas.** Gimęs Ukmergės aps. Želvos vals. Paimtas gyvas, kur nužudytas, nežinoma.
- Rudokas Jonas - Šaulys.** Gimęs 1915 m. Ukmergės aps. Vepriai vals. Mankiai kaime. Žūtis data ir vieta nežinoma.
- Rukša Algirdas - Zubrys.** Gimimo vieta nežinoma. Žuvo 1948 m. gegužės mėn. Ukmergės aps. Krikštėnai apylinkėse.

Sakalauskas Juozas.	Gim s 1916 m. Ukmerg s aps. Vepri vals . Knyzlaukio kaime. Žuvo 1945 m. kovo 2 d. netoli Upnink .
Sarulis Mykolas - Kop stas.	Gim s Ukmerg s aps. Butk n kaime. Žuvo 1945 m. prie Šešuoli .
Sauli nas Antanas - Bruno.	Gim s Ukmerg s aps. Tauj n miestelyje. Žuvo (data nežinoma) prie Vadokli .
Sauli nas Antanas - Saul gr ža.	Gim s Ukmerg s aps. Tauj n miestelyje. Žuvo 1947 m. prie Traupio kapini .
Sauli nas Bronius - Atpildas.	Gim s Ukmerg s aps. Tauj n miestelyje. Žuvo (data nežinoma) Klaib n kaime.
Sauli nas Juozas - Saturnas.	Gim s Ukmerg s aps. Tauj n miestelyje. Žuvo (data neaiški) Traupio vals . Šapi kai-me.
Sauli nas Vytautas - Vyras.	Gim s Ukmerg s aps. Tauj n miestelyje. Žuvo 1953 m. Vi i n kaime.
Sej nas Bronius.	Gim s Ukmerg s aps. Val kaime. Ž ties da-ta ir aplinkyb s nežinomos.
Sej nas Jonas - Kerštas.	Gim s Ukmerg s aps. Val kaime. Žuvo 1950 m., vieta nežinoma.
Sej nas Stasys - Biz nas.	Gim s Ukmerg s aps. Medin kaime. Ž ties data ir aplinkyb s nežinomos.
Simonavi ius Aleksandras - Lydeka.	Gim s 1925 m. Ukmerg s aps. Kavarsko vals . Svirn kaime. Paimtas gyvas, sušaudytas nežinia kur.
Simonavi ius Jonas - Viesulas.	Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Kavarsko vals . Svirn kaime. Žuvo 1947 m. Juodgirio miške.

- Sinkevi ius Jonas - Šermukšnis.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n miestelyje. Žuvo 1951 m. kovo 3 d. Tauj n vals , prie Garb n kaimo.
- Sinkevi ius Petras - žuoliukas.** Gim s 1929 m. Ukmerg s aps. Tauj n mies- telyje. Žuvo 1951 m. kovo 3 d. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Garb n kaime.
- Skistymas Antanas - Leknietis.** Gim s 1918 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Gaiveni kaime. Žuvo 1948 m. lapkri io 19 d. Tauj n vals . Šaln kaimo palauk je.
- Skonimas Aleksas - Vienuolis.** Gim s 1912 m. Ukmerg s aps. Skomin li kaime. Žuvo 1948 m. kovo m n. Šešuoli vals . Kertuš s miške.
- Smas iukas Povilas.** Gim s 1919 m. Ukmerg s aps. Želvos vals . Paškoni kaime. 1954 m. sausio 25 d. paim- tas gyvas. Kal jo Mordovijos ir Perm s lage- riuose.
- Smas iukas Juozas.** Gim s 1921 m., vieta nežinoma. Žuvo 1948 m. vasario 10 d.
- Smetona Antanas.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n vals . L no kaime. Žuvo 1945 m. sausio 3 d. L no miš- ke.
- Smetona Marijonas - Komendantas.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n vals . Užul - nio kaime. Žuvo Ukmerg s aps. Medin kai- me.
- Stank nas Antanas - Vaiduoklis.** Gim s 1932 m. Ukmerg s aps. Grežioni kai- me. Žuvo 1952 m. Ukmerg s aps. Val kai- me.
- Stašelis Vladas - V jas.** Gim s Ukmerg s aps. Gruž kaime. Ž ties data ir aplinkyb s nežinomos.

- Stimburys Algirdas - Tankistukas.** Gim s Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Žei-
mi kaime. Žuvimo data ir aplinkyb s neži-
nomos.
- Stimburys Antanas - Tankistas**
(b rio vadas). Gim s 1919 m. Ukmerg s aps. Deltuvos vals .
Žeimi kaime. Žuvo 1948 m. lapkri io
14 d. Kauš kaime Ukmerg s aps. Deltuvos
valse.
- Stimburys Julius.** Gim s 1926 m. Ukmerg s aps. Dovidiški
kaime. Žuvo (data nežinoma) Raži n kai-
me Ukmerg s aps.
- Strazdas Viktoras - Finas.** Gim s 1924 m. Rokiškio aps. Obeli kaime.
Žuvo 1945 m. rugpj io 24 d. Ukmerg s aps.
Žemaitkiemio vals . Rund i kaime.
- Strazdas Vytautas - Bebras.** Gim s 1928 m. Giedrai iuose. Žuvo 1949 m.
lapkri io m n. Ukmerg s aps. Jogvil kaime.
- Survila Juozas - Šar nas**
(b rio vadas). Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Siesik vals .
Gruž kaime. Žuvo 1947 m. Ukmerg s aps.
Deltuvos vals . Obeli kaime.
- Šatkauskas Vladas - Lazdynas.** Gim s 1922 m. Ukmerg s aps. Vepri vals .
Knyzlauki kaime. Žuvo 1952 m., vieta neži-
noma.
- Šemeškevi ius Edvardas.** Gim s Ukmerg s aps. Paliminkos kaime. Žu-
vo 1945 m. geguž s 3 d. Ukmerg s aps. Var-
ž kaime.
- Šemeškevi ius Jonas.** Gim s Ukmerg s aps. Paliminkos kaime. Žu-
vo 1945 m. geguž s 3 d. Ukmerg s aps. Var-
ž kaime.
- Šerelis Adolfas - Žydr nas.** Gim s 1927 m. Ukmerg s aps. Romainiški
kaime. Žuvo 1950 m. spalio 25 d., vieta neži-
noma.

- Šerelis Alfonsas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Romainiški kaime. Apie ž t žini n ra.
- Šerdis Karolis - Aviatorius.** Gim s 1910 m. Ukmerg s aps. Juknioni kai-me. Žuvo 1950 m. kovo 17 d. Žemaitkiemio dvare Stas s Saldži nien s sodyboje.
- Šerelis Mykolas.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Romainiški kaime. Apie ž t žini n ra.
- Šerelis Jonas.** Gim s 1919 m. Ukmerg s aps. Romainiški kaime. Apie ž t žini n ra.
- Šimka Petras - Trenksmas.** Gim s Kavarsko apylink se. Žuvo 1949 m. geguž s 9 d. Juodgirio miške ties Gieldaukos vienkiemi.
- Šink nas Stasys - K stutis.** Gim s Ukmerg s aps. Alioni kaime. Apie ž t žini n ra.
- Šlaitas Laurynas.** Gim s 1914 m. Ukmerg s aps. Žemaitkiemio miestelyje. Žuvo 1945 m. vasario 13 d. Balnink vals . Kop st li vienkiemyje.
- Šmo iukas Juozas - rka.** Gim s 1921 m. Ukmerg s aps. Želvos vals . Paškoni kaime. Žuvo 1948 m. vasario 10 d. Ukmerg s aps. Juodži n kaime.
- Šnyras Feliksas - Tir nas.** Gim s 1915 m. Ukmerg s aps. Antatil i kai-me. Žuvo 1952 m. Ukmerg s aps. Val kai-me.
- Špokas Juozas - Plienas.** Gim s 1926 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Namiki kaime. Žuvo 1948 m. liepos 10 d. Tauj n vals . Baleli miške, netoli Nugar sodybos Menturi kaime.
- Švežikas Vaclovas - Šaulys.** Gim s 1908 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Užupuši kaime. Žuvo 1952 m. liepos m n., sp jama, prie Siesik .

- Tamoši nas Julius - Kardas.** Gim s 1902 m. Ukmerg s aps. Vepri vals . Pakaln s kaime. Žuvo 1947 m.
- Tamoši nas Julius - T vukas.** Gim s 1895 m. Ukmerg s aps. Vepri vals . Pakaln s kaime. Žuvo (data nežinoma) prie Dainavos kaimo Vepri vals .
- Tamoši nas Stasys.** Gim s Ukmerg s aps. Vepri vals . Pakaln s kaime. Žuvo 1947 m. Ukmerg s aps. miške prie Jakutiški kaimo.
- Timinskas Kleopas - Marius.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Viškoni kaime. Žuvo 1947 m. liepos m n. prie Traupio kapini .
- Tulušis Nikodemus - Viesulas.** Gim s 1922 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Tuluši kaime. Žuvo 1948 m. geguž s 3 d. Kavarsko vals . J siški kaime.
- Tušas Alfonsas - Papuošalas.** Gim s 1923 m. Ukmerg s aps. Kadr n kaimė. Žuvo 1948 m. vasario 26 d. Ukmerg s aps. Kurklintiški kaime pas Matuškevi i bunkeryje. J ž t Ed. Semiota aprašo savo knygoje “Granatos sprogsta vidunakt ”.
- Tušas Kazimieras - Nemunas.** Gim s 1918 m. Ukmerg s aps. Kadr n kaimė. Žuvo 1948 m. vasario 26 d. Ukmerg s aps. Kurklintiški kaime pas Matuškevi i bunkeryje.
- Tvaska Kostas - Rugelis.** Gim s Traupio vals . Šapi kaime. Žuvo 1949 m. liepos 31 d. Šil miške Sviriškio vienkiemyje.
- Usonis Kazys - Liepa.** Gim s 1917 m. Ukmerg s aps. Šaukuvos kaimė. 1949 m. geguž s m n. paimtas gyvas Latvijos pasienyje, kal jo Kazachstano lageriuose.
- Usonis Petras.** Gim s Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Jasiuliški kaime. Žuvo (data nežinoma) Janiūši miške.

- Usonis Romas - Darius.** Gim s Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Bieri kaime. Žuvo 1952 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Gaiveni kaime.
- Usonis Vytautas - Sakalas.** Gim s 1928 m. Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Bieri kaime. Žuvo 1952 m. liepos m n. Ukmerg s aps. Barsukyn s miške.
- Vagonis Bronius - Bij nas.** Gimimo vieta ir data nežinoma. Žuvo 1952 m. birželio 16 d. Ž ties vieta nežinoma.
- Vai i nas Antanas - Rugelis.** Gim s 1927 m. Ukmerg s aps. Siesik vals . Mili n kaime. Žuvo 1951 m. rugpj io m n. Siesik vals , prie Šink n ežero.
- Vai i nas Antanas - Skirmantas.** Gim s 1919 m. Ukmerg s aps. Juodži n kaime. Žuvo 1950 m. Ukmerg s aps. Paško ni kaime.
- Vai i nas Bronius - Lubinas.** Gim s 1923 m. Panoteri vals . Kanciški kaime. 1946 m. spalio 15 d. kautyn se sužeist pa m gyv , mir Kauno ligonin je.
- Vai i nas Vincas - Dagys.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Juodži n kaime. Žuvo 1946 m. Ukmerg s aps. Butk n kaime.
- Vai i nas Vladas - Žilvitis.** Gim s 1932 m. Ukmerg s aps. Siesik miestelyje. Žuvo 1950 m., vieta nežinoma.
- Vaišutis Petras.** Gim s Ukmerg s aps. Želvos vals . Rasališki kaime. Žuvo 1950 m. gruodžio 25 d.
- Vaitelis Danielius - Briedis**
(“Vyties” apygardos vadas). Gim s K daini aps. Pagiri miestelyje. Žuvo 1948 m. vasar Ukmerg s aps. Tauj n vals . Liudvisyn s palauk je poilsio metu.
- Valusis Alfonsas - Jokeris.** Gim s 1921 m. Ukmerg s aps. Nuotek kai me. Žuvo 1947 m. Ukmerg s aps. Nuotek kaime.

- Valušis Bronius.** Gim s 1929 m. Ukmerg s aps. Nuotek kaimė. Žuvo 1950 m. Ukmerg s aps. Nuotek kaimė.
- Valušis Jonas.** Gim s 1918 m. Ukmerg s aps. Nuotek kaimė. Žuvo 1945 m. Ukmerg s aps. Butkiški kaimė.
- Vanagas Antanas - Papartis.** Gim s Ukmerg s aps. Sodeliški kaimė. Žuvo 1946 m. sausio 18 d. prie Šil miestelio.
- Vanagas Leonas - K kštas.** Gim s 1922 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Menturi kaimė. Žuvo (data nežinoma) Ukmerg s aps. Tauj n vals . Varl n kaimė.
- Vanagas Leonas - Vampyras.** Gim s Ukmerg s aps. Tauj n vals . Menturi kaimė. Žuvo 1947 m. birželio 3 d. prie Šil ežero.
- Vanagas Steponas - igonas.** Gim s 1924 m. Panev žio aps. Vadokli vals . Kartan kaimė. 1946 m. legalizavosi, 1947 m. buvo suimtas už ryš su partizanais, teistas 10 met lagerio.
- Vanagas Vincas - Ilgis.** Gim s 1922 m. Panev žio aps. Vadokli vals . Kartan kaimė. Žuvo 1948 m. geguž s 1 d. Panev žio aps. Vadokli vals . Briedžvalki kaimė.
- Vareikis Edvardas - Medinis.** Gim s Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Bim n kaimė. Žuvo 1945 m. geguž s 3 d. Varž kaimė.
- Varnas Vaclovas - Jokeris.** Gim s 1920 m. Ukmerg s aps. Vareiki kaimė. Žuvo 1948 m. Ukmerg s aps. prie Užugirio, kelyje Užugiris - Siesikai.
- Venckus Bronius - Biržys.** Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Bardišk li kaimė. Žuvo 1947 m. pavasar Ukmerg s aps. Bardiški kaimė.

- Vencus Stasys - Kanadietis.** Gim s 1920 m. Ukmerg s aps. Atko i kaime. Žuvo 1947 m. spalio m n. Ukmerg s aps. Viliuk miške.
- Vingrys Antanas.** Gim s 1917 m. Ukmerg s aps. Nuotek kaime. Žuvo 1945 m. Ukmerg s aps. Nuotek kaime.
- Vingrys Edvardas - Kuoka.** Gimimo data ir vieta nežinomos. Žuvo 1949 m. liepos 31 d. Juodgirio miške Sviriški vienkemyje.
- Zabarauskas Bronius - Lapas.** Gim s 1923 m. Utenos aps. Vyžuon kaime. Žuvo 1945 m. birželio 29 d. Ukmerg s aps. Vepri apylink se.
- Zalag nas Steponas - Ripka.** Gim s 1914 m. Panev žio aps. Vadokli vals . Kunigiški kaime. Žuvo 1948 m. vasario 26 d. Ukmerg s aps. Kurklintiški kaime pas Matuškevi i .
- Zelionka Ignas - Ram nas.** Gim s 1925 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Šaln kaime. Žuvo 1947 m. Ukmerg s aps. Pam š s kaime.
- Žemaitis Vladas- Ladziukas.** Gim s Traupio vals . Mick n kaime. Ž ties vieta ir data nežinomos.
- Ž ruolis Petras.** Gim s Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Bim n kaime. Ž ties aplinkyb s ir data nežinomos.
- Ž ruolis Stasys - žuolas.** Gim s 1919 m. Ukmerg s aps. Baubli kaime. Žuvo 1945 m. geguž s 3 d. Ukmerg s aps. Varž kaime.
- Ž ruolis Vaclovas.** Gim s Ukmerg s aps. Obeli kaime. Ž ties data ir vieta nežinomos.
- Žilys Antanas - Žaibas**
(b rio vadas). Gim s 1917 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Jurgelioniu kaime. Žuvo 1949 m. geguž s m n. neaiškiomis aplinkyb mis.

Žiupka Jonas - Šar nas.

Gim s 1900 m. Ukmerg s aps. Graužie i kaime. Žuvo 1950 m., vieta ir aplinkyb s nežinomos.

Žiupka Kostas - Kovas.

Gim s Ukmerg s aps. Graužie i kaime. Žuvo 1950 m., vieta ir aplinkyb s nežinomos.

Žižmaila (vardas nežinomas).

Gim s Ukmerg s aps. Deltuvos miestelyje. Ž ties data ir aplinkyb s nežinomos.

Žižminskas Stasys.

Gim s 1925 m. Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Atko i kaime. Žuvo 1947 m. ruden Ukmerg s aps. Viliuku miške.

Žižys Karolis - Giraitis.

Gim s 1907 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . Gaiveni kaime. Žuvo 1946 m. rugs jo 24 d. Tauj n vals . Pam š s kaime.

Žižys Stasys - Klaj nas
(“Vyties” apygardos štabo ryšininkas).

Gim s 1928 m. Ukmerg s aps. Tauj n vals . II Namiki kaime. Areštuotas 1949 m. spalio 14 d., teistas 10 met , kal jo Komi ASSR lageriuose.

Žlioba Alfonsas.

Gim s 1921 m. Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Kreivi kaime. Žuvo 1946 m. sausio m n.

Žlioba Petras - K kštas.

Gim s 1919 m. Ukmerg s aps. Deltuvos vals . Kreivi kaime. Žuvo Varž miške Ukmerg s aps. Tauj n vals ., data nežinoma.

Žukauskas Mykolas - Meška.

Gim s 1922 m. Ukmerg s aps. Sarg n kaime. Žuvo 1947 m. sausio 10 d., aplinkyb s nežinomos.

Žukauskas Zigmas - Plaktukas.

Gim s 1924 m. Ukmerg s aps. Sarg n kaime. Žuvo 1953 m., aplinkyb s nežinomos.

Žvirblis Juozas.

Gim s 1928 m. Ukmerg s aps. Kunigiški kaime. Žuvo 1947 m. Ukmerg s aps. Obeli kaime.

Žvirblis Pranas - Šliavas.

Gim s Ukmerg s aps. Kunigiški kaime. Žu-
vo 1947 m. Ukmerg s aps. Obeli kaime.

Brangus skaitytojau, žinios apie ia išvardintus žuvusius ir paimtus gyvus partizanus rinktos remiantis archyviniais dokumentais ir juos pažinojusi žmoni pasakojimais. Jeigu pasteb site netikslum , prašau pranešti man - autoriui.

Kapitonas Juozas Krikštaponis. Gim. 1912 metais Ukmergės apskrityje Taujėnų valsčiuje Užulėnio kaime. 1939 metais baigė Marijampolės karo mokyklą, vėliau karo mokslus studijavo Vokietijoje. 1943 metais stojo LLA organizacijai. 1944 metais Ukmergės ir Panevėžio apskrityse organizavo partizaninius, karo VYKIO apygardas. Žuvo 1945 metų sausio 13 dieną Užulėnio miške, kartu su savo štabo septyniolika vyrų. Šiandien jo vardu pavadinta aikštė prie Ukmergės miesto savivaldybės ir jam pastatytas paminklinis akmuo su jo bareljefu.

Antanas Stimburys - Tankistas, b rio, veikusio Deltuvos, Ukmerg s apylink se, vadas. Žuvo 1948 met lapkri io 14 dien Kauš kaime.

Vaclovas Švežikas, slapyvardis Šaulys, VYTIES apygardos Žaibo b rio partizanas. Kil s iš Tauj n vals iaus Užupuši kaimo. Žuvo 1952 metais liepos m nes , sp jama, prie Siesik .

Alfonsas Mackela, slapyvardis Katinas. Plieno b rio partizanas, kil s iš Kur n kaimo. Žuvo Alioni miške dengdamas atsitraukian ius draugas. Pats buvo sunkiai sužeistas ir kulkosvaidžio ugnim, kiek leido j gos, deng draugas, baig s šovinius susisprogdino.

Laimutis Petrikas, slapyvardis Švitrys. Vygantobrio partizanas. Žuvo Petroni kaime, kartu su partizanais Vaiiniais (slapyvardžiai Rugelis ir Jaunutis).

VYTIES apygardos brio partizanai po vad pasitarimo L no miške. S di iš kair s: pirmas Albinas Burbulis, slapyvardis Žilvinas, antras VYTIES apygardos vadas Alfonsas Smetona (slapyvardis Žigaudas), tre ias brio vadas Jonas Baravykas, slapyvardis Vigantas. Stovi štabo apsaugos vyrai.

Antanas Maselis, VYTIES apygardos "Žaibo" brio partizanas. Kil s iš Panev žio aps. Raguvos vals iaus Imbragalio kaimo. Žuvo 1946 metais pasaloje abu su broliu Mykolu.

Mykolas Maselis, VYTIES apygardos "Žaibo" brio partizanas. Kil s iš Panev žio aps. Raguvos vals iaus Imbragalio kaimo. Žuvo 1946 metais pasaloje abu su broliu.

Alfonsas Špokas, slapyvardis Plienai. "Žaibo" brio partizanas. Brio veikimo zona buvo Taujėnė, Šilė, Traupio apylinkės. Kilęs iš Taujėnė valsčiaus Namiki kaimo. Žuvo 1948 metų liepos 10 dieną Balelių miške, netoli Nugarų sodybos. Išeidamas mišką Taujėnuose dienos metu važiuodamas pakely pasigautu sunkvežimiu nušovė strėle Karvelį. Po to buvo sukurta daina:

***"Skrido Špokas per miestel
ir nusineš Karvelį."***

VYTIES apygardos ryšinink
Stas Dirsyt , slapyvardis
Žibut . Areštuota 1948
met ruden , teista 25
metams lagerio ir
penkeriems tremties, kal jo
Magadano lageriuose.
Dabar Stas Dirsyt -
Pilsudskien gyvena
Siesikuose.

Petras Sinkevi ius,
slapyvardis žuoliukas.

Kil s iš Tauj n
miestelio. Žuvo 1951
metais kovo 3 dien
Garb n kaime kartu
su broliu Jonu
Sinkevi ium
(slapyvardis
Šermukšnis).

VYTIES apygardos partizanai. Stovi iš kairės: Vaclovas Paulikonis (Girnas), antras brio vadas Jonas Baravykas (Vigantas), treias Jonas Mackela (Tzas).
Sutęs Grigonis (Nykštukas) ir Vytautas Usonis (Aidas)

VYTIES apygardos Šar no b rio partizanai, žuv vairiu laikotarpiu.

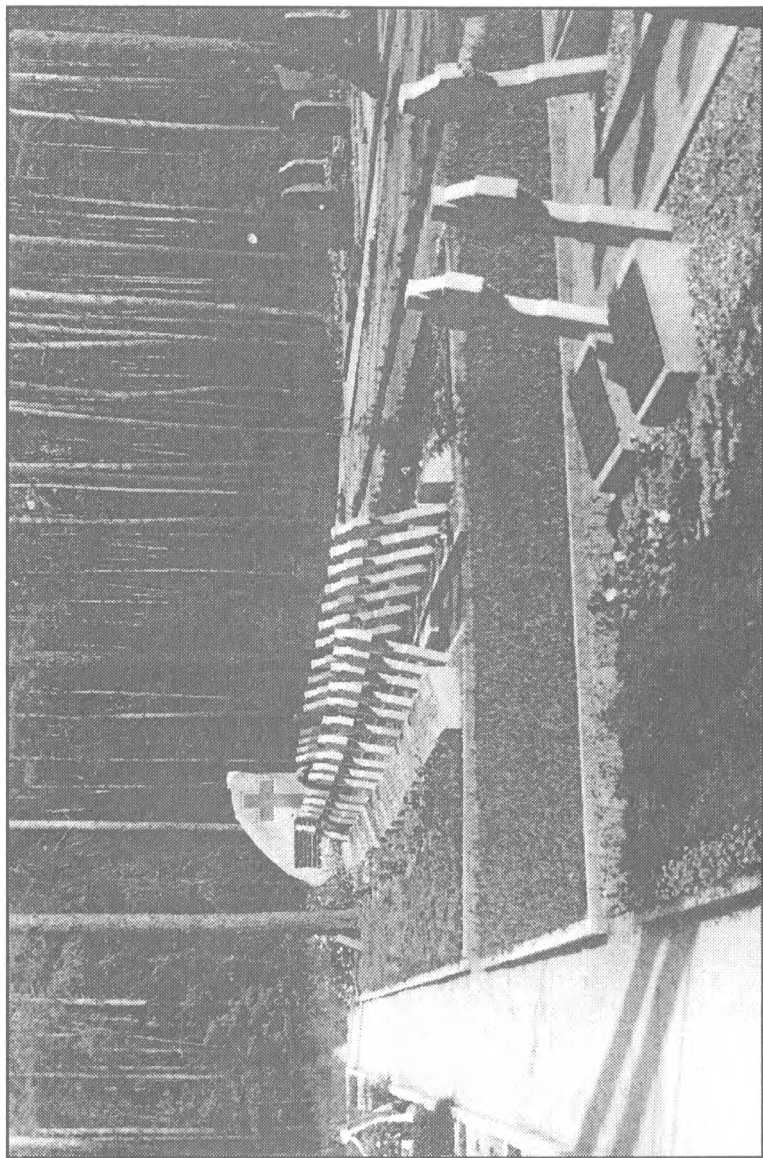
Leonas Vanagas (slapyvardis K kštas), "Žaibo" b rio partizanas, kil s nuo Tauj n vals iaus Minturi kaimo. Žuvo Tauj n apylink se, Varl n kaime. Su garnizonu kov si septyniесе, K kštas dengdamas su kulkosvaidžiu atsitraukian ius žuvo, partizan Lapel pa m gyv , penki pasitrauk .

Knygos autorius
1955 metais
lageryje.

Knygos
autorius su
žmona Juze
Lietuvoje 1957
metais.

Ukmergė s apskr. 1944-1954 m. kovose už Lietuvos laisvą žuvusių partizanų kapai. Dukstynos kapinai. Šie darbai buvo atlikti 1988-1990 metais, man vadovaujant. Ukmergė s politiniai kaliniai - tremtiniai s jungos tarybai.

Juz Dirsyt -Žižien

Iš mano prisiminim

Poezija

Gimiau Užulninkų valsčiuje, Ukmergės apskrityje. Šeimoje buvome trys vaikai: vyresnioji sesuo Stasė, aš ir brolis Vytautas. Tėvai turėjo apie 30 ha žemės. Tėvelis mirė gana anksti, kadangi jam prieš tai teko sunki kareivio dalia, rusų caro armijoje ištarnavo net devynerius metus, dalyvavo 1914 metų kare, buvo paimtas vokiečių nelaisvės, namus grąžo jau beveik sveikatos, bet gana apsišvietęs žmogus, pamatęs daug pasaulio, gijęs veterinarijos gydytojo patirties. Kaime be jo pagalbos, sunegalavus bet kokiam gyvuliui, niekas neapsieidavo. Nors jokių mokslų jis nebuvo baigęs, bet kaimo apylinkių žmonėms gyvulius gydyti kuo puikiausiai ir žmonės už tai jį labai gerbė.

Motina buvo kilusi nuo Siesikų iš esonių kaimo gana pasiturintios šeimos. Mamos tėvai turėjo daug žemės, bet buvo didelis ir šeima.

Nors mano tėvai ir mes dirbome sunkiai, bet buvome laimingi ir patenkinti gyvenimu. Dar prieš ateinant rusams iki 1940 m. aš mokiausi Ukmergės gimnazijoje pirmoje klasėje, svajojau pasiekti aukštesnius mokslus, tapti mokytoja. Prieš tai jau buvau baigusi Užugirio mokyklos šešis skyrius. Mokiausi Ukmergėje, gyvenau motinos sesers namuose. Namus parvažiudavau tik per mokinį atostogas.

Kada 1940 m. Lietuvos užėmė rusų armija, dideli jū kariuomenės daliniai apsisėjo ir Ukmergėje. Ši armija mums, jauniems žmonėms, paliko labai slogų spėdį, ypač moterims. Buvo apsirengusios kažkokiais keistais rūbais, galvas apsidenkusios didžiulėmis skaromis, gatvėmis vaikščiavo garsiai kalbėdamos, tiesiog šėlavo mums nesuprantama svetima kalba. Kada aš iš kaimo atvažiavau Ukmergę, tas miestukas man atrodė gana kultūringas, žmonės mandagūs, gražiai apsirengę, o kai to kultūringo miestuko gatvės užplūdo atėjusiai, viskas tarsi nublankė, smarkiai pasikeitė. Rusų karininkai iš atsikraustė su žmonėmis, su vaikais ir net šitam name, kuriame aš gyvenau, jie iškart užėmė visą pirmą aukštą, mums teko kraustytis palėpę.

Prieš tai čia gyveno Lietuvos kariuomenės karininkas Stasys Zakarka, mandagus, kultūringas žmogus. Jis rusams atėjus su motina kažkur pasitraukė, jį ir kitus kambarius užėmė rusai su savo "mašomis".

Netrukus prasidėjo mūsų inteligentijos tremimai Sibire. Iš mano pažįstamų tada ištrėmė Smetonaitė Julijon, prezidento seseris, tuo metu ji gyveno Užugiryje ir mokytojavo pradžios mokykloje, dar buvo mano mokytoja. Iš Ukmergės ištrėmė Antanin Škadauskienė, kuri tada pažinojau, iš Taujėnų mokytoja Juliaus Petkevičiaus šeimoje, ypač daug inteligentų ištrėmė iš Ukmergės. Žodžiu, baimėjau tada rusai mums varė labai didelį... O kada jie grąžo jau po karo 1944 m., mes visi, ir senas, ir jaunas, juos jau labai gerai žinojome ir iš jų jau nieko gero nebesitikėjome. Mūsų žmonės vaikščiavo persigandę ir laukė tarsi pasaulio pabaigos. Aš tuo metu buvau bebaigianti mokytojų seminarijos paskutinį kursą.

Baigus seminariją, mane paskyrė dirbti gimtąjį Užugirį. Tuomet Užugirio mokykla buvo šeši skyriai. Iš atvažiavusių dirbti susipažinau su mokytoja Vale Budnikiene, kuri ir gyveno tos pačios mokyklos pastate su savo trimis sūneliais - jauniausiam, Ge-

diminui, tebuvo dar tik dveji metukai, jis v liau tapo garsiu Lietuvos “Žalgirio” krepšininku. Jos vyras Florijonas Budnikas jau tuo metu partizanavo ir buvo kap. Juozo Krikštaponio b ryje. Kadangi m s namai per kar buvo sudeg ir namuose nebuvo kur gyventi, apsigyvenau, jam pakvietus, pas girinink RUDAVI I , kuris gyveno šalia mokyklos, tod l bendrauti mums buvo labai patogiu, be to, mus rišo ne tiek bendras darbas, kiek bendros id jos. Jos vyras tankiai lankydavosi šeimoje, mokyklos pastato pal p je partizanai buvo sireng sl ptuv , kurioje pavojaus metu dažnai sl p davo si ir pats BUDNIKAS su savo kovos draugais. Tuo laikotarpiu Užugiris buvo vadinamas atskira respublika, nes, be tiesioginio miško valymo, vietiniai Tauj n stribai retai kada užklysdavo, miškai buvo pilni partizan . Mokytojų darbas buvo labai sunkus. Rusai ir stribai tarin jo, kad mokytojai turi ryš su partizana is, o partizanai priešingai. Gal d l to, kad Užugirio mokykla buvo tarp mišk . Labai tankiai partizanai ne tik naktimis, bet ir dienomis apsistodavo mokykloje. Dabar kai prisimenu, tai šiurpas. Jaunyst je baisu nebuvo...

Gavome žini iš ryšinink , kad bus miško valymas. Sužinojome vakare. Reikia eiti pranešti vyrams. Mes su Valentina Budnikiene iš jome. Bunkeris, kuris buvo Tauj n pus je (vadinamoje Pupelio girininkijoje), buvo beveik tuš ias. Radome du ar tris pagyvenusius vyrus, kiti buvo iš j pirt , kiti su užduotimi. Jau temo: mums vyrai patar negr žti Užugir , nes jau vakaras, pavojinga. Mes paklaus me. Pagal susitarim vos prad jus aušti iš kito bunkerio at jo vienas partizanas Alfonsas Dalinkevi ius ir palyd jo mus per mišk Aukštuoli pus , iš kur per Gružas, Juodvisin pasiek me Užugirio mokykl . Baigiant išeiti iš miško pasigirdo š viai. Mus lyd j s partizanas Alfonsas Dalinkevi ius met si atgal, b go gilyn mišk . Mes su Valentina iš jome iš miško laimingai, dar už jome pas Katliorius (kuri penki s n s buvo partizanai) pasiteirauti, ar n ra Gružose rus . Pasirodo, j ten nebuvo. Žinios buvo teisingos. Mišk prad jo supti nuo Tauj n pus s. Mes laimingai gr žom mokykl .

Didžiul netektis partizaniniame jud jime buvo 1945 met pradžia, kada buvo sunaikintas kap. Juozo Krikštaponio bunkeris. T dien at jusi mokykl radau pilna rus kareivi . Vaikus mums liep paleisti namus. Miške šaudymas jau buvo aptil s. Kariuomen s viršininkai mums liep eiti pasiži r ti mišk , kiek jie priašaud “bandit t”. Val papraš man s pasinaudoti rus leidimu ir pad ti jai nueiti kautyni viet paži r ti, ar nežuvo tenai ir jos vyras.

Mes su mokytoja Vale Budnikiene nu jome kautyni viet . Tai buvo nuo mokyklos apie du kilometrus. Ma iau tok vaizd , kur atsimenu vis gyvenim . Kautyni vietos ieškoti nereik jo. Radome daug ginkluot rus kareivi . Miškas buvo paskend s d muose. Deg medži kelmai, bunkeris ir nukaut partizan r bai. jome pagrioviu. Prie griovio buvo sutraukti partizan lavonai iš viso kautyni lauko, tempiant su virv mis, kurios lavonams buvo užrištos už koj , rank , galvos ir t. t. Visi vyrai gul jo vienoje kr voje vairiomis pozomis, nuogi, basi, apdeg ir t. t. Pažvelg m tyl damos, Val labai tyliai tepasak tik žod : jo n ra... Tarp nukaut j ji ieškojo savo

vyro. Po kautynei iš miško atsitrauk rusai lavonus paliko miške, tik kap. Juozo Krikštaponio lavon, sužeist jo brol Antan ir dar vien gyv paimt partizan išsivež. Paliktus lavonus partizanai ir vietiniai žmonės palaidojo L no kapin se, kur šiandien stovi jiems pastatytas paminklas.

Su partizanais palaikiau ryšį nuo pat pradžios partizaninio judėjimo su krašte, kada tik aplinkini kaimai jaunimas iš jo miškus kariauti su okupantais. Mūsų šeima visada palaikė partizanus ir rėmė juos kuo galėjom: maistu, drabužiais, apavu, man pačiai teko įrašyti ryšininkų dalia, be to, pagrindinį ryšininką buvo mano sesuo Stas, kuri 1948 m. rudenį areštavo ir nuteisė 25 metams lagerio.

Netoli L no kapinių pas eigulį P. Belevičių 1945 m. vasarą vyko partizanų susitikimas. Tada dar buvo gyva a. a. V. Budnikienė. Mes su ja, kaip ryšininkais, ten turėjome nunešti paketą ir perduoti partizanams. Buvo sekmdienis, šilta, graži diena, iš jom abi neva pasivaikšioti jom keliu iki ežero, per jom L no kaimą, dar užsukome kapines, ir nenujaut širdis, kad ši kelionė man praėjus keliems mėnesiams bus lemtinga. Belevičių namas - eiguva buvo dešinėje kelio L no - Šilai pusėje, o kapinys kairėje. Iš kapinių pasukome link miško eiguvos pusės. Tik pradėjusios eiti keliuku ir pamatėm, kad eigulio kiemas pilnas partizanų. Prie jom priejau, atidavėm paketą ir grįžom net nepasikalbėjusios su jais. Grįžom atgal rinkdamos žemuoges, negalvodamos, kad taip greitai likimas mums abiems paruošė žiaurį spąstus. 1945 metų liepos 25 dienos popietį Val už jusi pas mane pakvietė pasimaudyti L no ežere. Diena buvo šilta ir labai graži, abi iš jom, ežero vanduo buvo šiltas, išsimaudėm, Val man pradėjo pasakoti, kad šiandien vakare ji turės bėgti nueiti mišką susitikti su savo vyru Floru, nes tai buvo prižadėjusi vakar, bet nuėjusi iki miško grįžo atgal, nes kažkoks baimės jausmas užvaldė ją ir toliau eiti nesiryžo. Šiandien vakare nueiti bėgti, nes jį lauks. Dar ilgai pavaikejojome ežero pakrante, dalindamosi liūdais ir linksmais prisiminimais, nežinodamos abi, kad tai buvo paskutinis mūsų susitikimas. Rytą atėjusi mokyklą sužinojau, kad Val su tarp gyvųjų jau nebėra. Juos abu su vyru miške nušovė rusų kareiviai miško valymo metu. Man pasprašė partizanai, kad nueičiau pas jos seserį, kuri gyveno už Taujūnų Neprausio kaime, ir paklausiau, ar jie laidos patys, ar paliks palaidoti partizanams (tuo laiku lavonų gatvėse dar neguldydavo). Viena per mišką eiti pabijojau, todėl paprašiau mokyklos valytojų, kad jinai man padėtų. Abi per mišką pasiekėm Neprausius, o tai buvo apie dvidešimt kilometrų. Namuose radom Val su seserį, kuri mane pamačiusi pažvelgė mane išsigandusiu žvilgsniu, suprato, kad veltui aš neatėjau, tik paklausė: "Floras?" "Ne, - atsakiau, - abu, atėjau tik paklausti, ar laidosit patys?". "Tegu laidoja partizanai..." Aš pati tai puikiai supratau, nes pamaniau, kad jos sesuo buvo gal paskutiniam nštumo mėnesį... Grįžę atgal Užugirėjau radome atvežtus du baltus karstus, kuriuose jau buvo pašarvoti Val su ir Floro kaulai. Karstai buvo pastatyti prie mokyklos, netrukus sutemus atvažiavo du vežimai, pakinkyti arkliais, juos sudarė vyrai karstus ir be giesmių, tyliai pajudėjom

L no kapini link. Neprivaziavus L no kaimo, nuo Tauj n pus s pamat me su šviesomis atvažiuojan ias mašinas. Kas tai? Gal rus kareiviai ir kur jie pasuks? K daryti? Bet jie nuvažiavo Vadokli link, mes kirt Tauj n - L no keli laimingai pasiek m kapines. Lyd jau Val su jos vyru Flor tik aš viena, išvargusi, suvaikš iojusi t dien apie keturiasdešimt kilometr , moraliai prisl gta artimos draug s netekties, net ir verkt nebegal jau. Kapin se radome iškastas duobes ne tik jiems, bet ir iš kitur atvežtiems žuvusiems partizanams. Kapin se buvo ne tik partizan , bet ir civili žmoni . Leidžiant duobes Budnik karstus, nebeišlaik širdis, pravirkau balsu, gird jau, kaip kažkas pasak : šiandien netik jom, kad kas nors ašar pralies, klydom. Iš kapini iš jom tyliai, partizanai sau, aš sau namus, palikusi gul ti amžinam poilsiui savo artim ir ištikim draug . Mažame ius vaikus priglaud Val s sesuo. Pra jus daugeliui met , kada Gediminas jau žaid krepšin “Žalgirio” komandoje, per televizori steb dama, kreipdavaus j žodžiais, prašydama: mesk, Geduti, juk aš tave ne veltui mažyt ant sav rank nešiojau. Šiandien L no kapin - se jo t vams yra pastatytas paminklas ir kiekviena proga atvažiuoja parymoti s n s prie t v kapo ir pad ti g li .

Artimos draug s netektis ir kasdieniniai r pes iai dar savo, bet gyventi reik jo. Taip art jo ruduo. Apie spalio m nes A. Smetonos dvar atsik l rus kariuomen s garnizonas. R m r siuose sireng arešto kameras ir prad jo “šluoti” aplinkinius kaimus. Tai vien , tai kit areštuoja, palaiko tose kamerose, v l paleidžia, kai k ir gerokai pamuša pa m , pakankina.

Vien vakar gr žtu iš mokyklos (tai buvo 1945 met ruden ; jau buvo prasid j mokslo metai). Ateina du kariškiai ir mane išsiveda. Nusiveda t areštin , gr da kamer ir uždaro. Anksti ryt iššaukia tardyt, nusiveda kabinet , o ten jau laukia du “gražuoliai” antpe uoti. Vien iš j aš tankiai matydavau jodin jant ant arkljo po kaim . Tardymo metu daug klausin jo bendrai apie visk , bet apie Belevi i net neužsimin . Kiek patard v l nuved atgal kamer . Kit dien v l išved tardyti ir v l kalbina, klausia, ar nežinau, kur partizanai slepiasi, ar kartais kur nors j nema iau, ar neteko su jais susitikti ir panašiai. Aš vis dar išsisukin ju, ginuosi, bet matau, kad jie jau rimtai mane remia prie sienos, reikalauja griežtai šnek t ties ir tas, kuris jodin davo ant arkljo po kaim , stov jo kiek tol liau rankoje sitv r s šmaikš i vy tin . Tik kaip suriks jis ant man s ir ta vy tine per stal kaip trenk , o virš n ir man gerokai per skruost užkabino. Aš tik susi miau už veido rankomis, tarsi karšta gele žim nudeginta. Ilgai dar t š rim primin randas veide. O kitas šalia stov j s ekistas “gili užuojaut man pareišk ” pajutus tok skausming kolegos sm g. Bet daugiau nebetard , liep sargybiniui mane išvesti. Tre i kart jau užsimin ir apie mano apsilankym pas Belevi i prieš tris m nesius, reikalavo paaiškinti, ko ten buvau, apie k kalb jausi su partizanais ir t.t. Kai pasakiau, kad jokio Belevi iaus nepaž stu, liep palaukti ir netrukus atved pat Belevi i , nors tikrumoje aš jo ir nepažinau, tod l gal man buvo lengva ir gintis. Pastat j prieš mane ir liep sakyt: ta ar ne ta.

Jis mane pažirėjo ir sako:

- Lyg ta, lyg ne ta...

- Tai k?! Tu nori būti ir baltas, ir raudonas! - kaip suriks ant jo tardytojas. Kaip man kapoti j su ta paia vytine, kuria man per veidkirčio, ir taip bekapodamas išstam per duris. O namus man s neišleidžia. Kit dieną, einant tualetu, mes susitikome vienas priešais kitą koridoriuje su Belevium. Jis kažkaip susimūžė kratinis ir parodė gestais tokį skausmingą veidą, aš supratau, kad jis smarkiai buvo sumuštas, jo tiesiog susirietė ir labai suvargę atrodė.

Po to sužinojau, kad jam po akistatos su manimi išvedė labai smarkiai sumušė už tai, kad jis man s išsigynė. Nors mane tas išgelbėjo, bet už poros dienų ir mane išvežė Ukmergė. Jis išlaikė apie du mėnesius, tardė, tarp po kabinetus ir kameras, bandė prikibti, bet niekaip nerado tvirtesnių kalbų, kuriais remiantis galėtų sudaryti bylą. Iš Ukmergės kalbėjo nuvežė Lukiškių kalbą Vilniuje be jokio teismo. Lukiškių kalbą jime išdėdė dar por mėnesių. Patikrinimui metu prisistatydavau kaip tardomasis, kai daugelis tuo tarpu prisistatydavo nuteistaisiais. Iš Vilniaus etapu nuvežė Vorkutą. Ten buvo šiaurės naktis, šalta, o aš apsirengusi vasariškais drabužiais. Keliai užpustyti, tik prakasa kaliniai, ir vis užpusto sniegas. Patekau PRIEDŠACHTNIJ lagerį, sugrėdo barakus, jokios patalynės nedavė, tik vis liau pripylė užžinius drėgną pjuveną. Barako viduje stovėjo du metaliniai peiliukai: vienas viename gale barako, kitas kitame. Narai dviejų aukštų, užkloti medinimis lentomis, o po narais pripilta anglis. Prieš miegą pasitiesi sijoną arba, jei turi, švarką, skarelį ir atsiguli.

Kiek tik atvažiuosdavai karštos balandos. Ir taip daugumoje tas maistas buvo vienas: sriuba, kruopų košė, arba vadinamoji "zapekanka" - tirtiškai išvirtos kruopos ir supjaustytos mažais gabaliukais. Barake buvome apie 50 moterų, tarp jų mėsos, lietuvių, buvo apie 10 moterų ir merginų, dalis teistos, dalis neteistos. Iš pat pirmos dienos varė darbą. Kol pėga baigėsi, valė geležinkelinius medinius kastuvais. Tik nuvalė keletą metrų, o už nugaros ir vis krūvos sniego, ir taip be galo ir be pabaigos. Mėsos brigadoje valytojų buvo 15 moterų. Apsiautėdavai tokius išskudrusius susitūsusius "burkas", daugumoje mirusių arba fronte žuvusių kareivių aprangos likučius, sulipė kraujais. Ir taip Vorkutoje išlaikė pusantros metus lageryje be jokio teismo.

Po pusantros metų iš tokių mėsos neteistų moterų ir merginų surinko pilną vagoną apie 25 žmones ir grėžino atgal Lietuvai. Vežė gana ilgai, valgyti beveik nieko nebeturėjome, tiesiog badavome, nes maisto davinį iš lagerio buvome gavę tik keletui dienų, o kad mes važiuojome vis mėnesį, to, matyt, niekas nenumatė...

Grėžė namus, atidavė visus mano dokumentus, kuriuos ekistai buvo paėmę, gavau teisę ir toliau dirbti mokytoja ir vis pradėjau mokytojauti. Pirmą paskyrimą gavau Šešuolių mokyklai, ten nesudarius reikiamos mokinių grupės, buvau perkelta

Panoterių valsčiaus Bukonių pradinę mokyklą. Ten dirbau su mokytoja Brimeriene, kurios vyras, aršus partietis komunistas, dirbo švietimo skyriaus vedėju. Ten pradir-

bau vienerius metus, v liau buvau perkelta Ukmerg s rajono Gudeli pradžios mokykl , kurioje pradirbau iki 1949 met kovo m nesio.

Mokykloje vaikai buvo paleisti pavasario atostog . Brolis Vytautas atvažiavo ir man s parsivežti namus atostog . Nenujaut širdis, kad mokykl gr žti nebeteks. Kalbos sklido apie art jant tr mim , važiuodami geru arkluku ir geru žiemos keliu, kalb jom apie tai, brolis pasakojo, kad namuose tam ruoš si, dauguma r b , ind ir kit daikt buvo išnešta pas kaimynus, kuri , man , tr mimas nelies. M s šeima tremties tik jom s, nes sesuo Stas buvo 1948 met ruden areštuota už ryš su partizanais ir jau buvo nuteista 25 metams lagerio ir penkeriems tremties. Malon s iš ekist laukti nebuvo jokios vilties. Gr ž namo, vakare dar kartu pavakarieniavom, ryt atsik lus, bevalgant pusry ius, man iškrito šaukštas iš rank : sakau, kažkas atsiskubina. Tik staiga pažvelgus per lang pama iau per lauk ateinant b r rus kareivi . Supratome, kad ateina m s ištremti. Brolis Vytautas met s valgyti užsimet švarkel , kepur ant galvos ir tekinas, prisidengdamas trobesi , nub go A. Smetonos dvaro link. Šoko pagauta ir aš pasinešiau paskui j , bet atsisukusi pama iau motin , kuri susi musi už galvos rankas balsu verk . Aš dar sp jau surikti: “Vytuk, sudie, mes išvažiuojam”, gr žau pas motin . Kareiviai pamat b gant brol , prad jo šaudyti, bet jis jau buvo nub g s toli ir, matyt, burliok netaikl s š viai jo nepasiek . Namuose mus prad jo tardyti, kas pab go, gal banditai, kol gal gale atsipeik jusi motina pasak : “ne banditai - s nus pab go. Ir aš b iau b gus, jeigu gal jus, juk išvežti atsibast t.” Tuomet ir jie aprimo, tik prisispyr klausin jo, iš kur mes žinom, kad jie atvažiavo išvežti. Po pusvalandžio gr žo ir brol nusivij kareiviai, tik atsitiktinai iš j nugirdau: “ drai, svola , nu ni evo, vsio ravno ubjom.” Mamai tyliai pasakiau, kad Vytautui pasisek pab gti. Motina truput pralinksm jo. Mums liep krautis daiktus ir paskelb , kad esam ištremiamos Taryb S - jungos gilum . Mamytei tuo metu buvo 60 met , sunkaus fizinio darbo ir moralini pergyvenim palaužta, nesikrov nieko kelion n, aš jau buvau paragavusi to gyvenimo, kroviau k nutverdama ir maisto produkt , nes labai gerai žinojau bado skon .

Nuvež mus Irkutsko srit Šitkino rajon , gyvenviet Nižniaja Zaimka. ia iškrov ant Birusos kranto ir lauk m, kol verg pirkliai išsidalino mus. Iš karto teko dirbti miško kirtaviet se, v liau perk l iunos rajon Oktiaberskij gyvenviet . Kadangi jau neblogai mok jau rus kalb , tod l darb gavau lengvesn , dirbau buhaltere, s - skaitininke vairose kontorose, nors pradžioje teko ir prie sunkesni darb padirbti kolchozuose, kur už darb nieko nemok jo. Užmokest paskai iuodavo tik gale met , jeigu kas už “darbadien ” išeidavo. Vietiniai rusai nuo bado gelb davosi tuo, kad tur jo karves, o lietuviai nuvažiav nieko netur jo, maisto atsargos, atsivežtos iš Lietuvos, išsibaig , ir mirk badu. Kolchoze be galo buvo sunku.

Tremtyje išbuvau daugiau kaip septynerius metus. Metai buvo li dni, nors kartais pasitaikydavo ir šviesesni valand li . Nors mes ten buvome nuvežti kaip vergai, bet tur jome kuo apsirengti, o vietiniai rusai ne tik netur jo ko valgyti, bet ir apsirengti netur jo kuo.

Pati sunkiausia valanda Sibire buvo, kada laidojau motin . Tada, rodos, pati nor -
jau mirti. Ži r jau duob ir galvojau: o, kad ir aš dabar užsimerk iau ir kartu su
mama užmig iau amžinu miegu šitam kankini krašte ir man tada vargai užsibaigt ...
Šeima išblaškyta, vienas šen, kitas ten. Jau žinojau, kad m s trobas svetimieji išdras-
k , kad ir gr žusi nieko neberasiu, brolis Vytautas miške, tiesiog nors skradžiai žem
prasmegtum, be jokios vilties, be joki šviesesni vil i atei iai. Bet T vyn s ilgesys
buvo labai didelis, ir kai tik paleido, l kiau j tarsi ant sparn . Tai tokia buvo mano
dalia, mano gražiausi jaunyst s metai.

Rašyti ir kurti eiles prad jau dar pokario metais. Kada siel užguldavo ilgesys,
tada rašydavau. Rašiau, k riau eiles b dama Vorkutos lageriuose, tremtyje li desio
valand l mis, tai buvo mano visas nusiramimas. Didžioji dalis mano sukurt eili
tremtyje Sibire. Nors periodin je spaudoje savo k ryb mažai publikavau, kai k teko
paskaityti didesnei auditorijai vairi susib rim metu, ypa prasid jus Atgimimui.
Kai savo k rybos kritik netur jau, pats didžiausias kritikas buvo mano vyras Stasys,
nors jis irgi smulkiai nekommentavo, tik paskait s sakydavo, gražus ar negražus tas
eil raštis. Mano k ryboje n ra smagi , linksm eili , beveik vientisai nostalgiški,
li dni motyvai, kuriuose tarsi atsispindi ir mano sunkios, li dnos ir tragiškos praei-
ties skundas.

Kartais pabandau ir dabar š t parašyti, jau iu intuityviai, kad rašymo kokyb kur
kas geresn ; mano didžiausias “kritikas” vyras t irgi pripaž sta, nors aš tuo per daug
pasigirti negaliu. Norisi kiekvien kart vis geriau, gražiau parašyti, tod l vis dar
nepadedu plunksnos, nes rašydama jau iu nusiramim ir poils , sielos ramyb , po
kiekvieno sukurto posmo tarsi iš naujo atgimstu.

1998 09 30

Duokit žem s savo

*Toks rytas kanotas,
Paniurus Jonava.
Li dnai palydi brolius
šal svetim .*

*Tik rankom pamosavom...
Seneli klegesys:
- O duokit žem s savo!
Kuo mums užbers akis?*

*Giruž s šimtamet s,
J s priglaud t vaikus.
Toli mus mirti veža,
svetimus kraštus.*

*Vaikutis gailiai klykia
Ir klausia vis mamos:
- Kod l t velis liko?!
- Jis gint eis Lietuvos...*

*Mergait nusiminus
Kartoja vard jo,
O Jonavos pušynas
Jau liko tolumoj.*

*Palydi senas Vilnius
Tikrus vaikus tautos:
Naktis vagonus supa,
Jau mums nebus dienos...*

*O ne! Sena mo iute,
T veli, ne, brolau!
Paliaus tie v jai p t ,
Sugr šime tuojuau...*

1949

Kem inas

Post scriptum

*Deja, iš m s sugr žo
Nedaug, oi ne visi...
Daug k mirtis sutiko
Sibire - ar traukiny...*

1957

Ukmerg

Už k ?

*Sukauk šaltas Sibiro v jas,
Baltutis sniegas krito tyliai.
Lange parimus vakar v l
Kukli lietuv verk gailiai.*

*Už k , Aukš iausias, mane atskyrei
Nuo savo žem s, gimt nam ,
Ar nemok jau myl t t vyn s,
Ar aukštam kalne rauti lin ?*

*S jau daržely r tas, lelijas,
Puošiau sm tkel tarp jazmin .
Ant brolio kapo, kurs laisv gyn ,
D jau vainik tarp saman .*

*Išpuošiau dailiai t vo sekly i
Gražiausiaiis raštais, margai margai.
Ten gera b t bernelio laukti,
O Dieve brangus, kur tie namai?..*

*Už k , Aukš iausias, mane atskyrei
Nuo savo žem s, gimt nam ?
Lange parimus vakar tyl
Verk lietuv tarp svetim .*

1949 10 30
Irkutskas-Kem inas

Kal jime

(Skiriu sesei)

*Po koj sava žem ,
Lietuviškas dangus.
Už k , T vyne brangi,
Man namas šis klaikus?*

*Baltai pražydo sodai,
Nelaukia ten brangus...
Langus man dengia grotai,
Sargybinis žiaurus...*

*Pasaulis man atskyr ,
Dav gyvai kapus,
T vyne, tave myliu!
Išk siu ir vargus...*

1949 05 10
Irkutskas - Nižniaja Zaimka

Kelion tremtin

*Tiek daug pilk dien
Ir nemigo nakt pra jo,
Aš j neskai iavau, ir kam?
Juk nežad jo gr žinti atgalios
Tie budeliai, kurie mus tr m .*

*“Na ve no” šauk priešai mums.
Ural pravažiat , vis vagone s d jom.
Iš vagon daug m t negyv ,
O mes tolyn ried jom...
Ir vis sugr žt tik jom...*

*Iš traukinio išlip , važiavome ledu,
Ant kranto išlaipinti nakvojom prie lauž .
K renom angl juod ir meld m s balsu.
Savait pras d jom ant Birusos krant .
Valg m.jei k tur jom, o buvo ir alkan ...*

Kad sparnus turėčiau

*Nors dainas dainuoju,
Širdis nerami.
Nameliai gimtieji
Taip toli, toli.*

*Žalias krantas, up
Tyvuliuoja vis.
Graži, bet nemielia
Svetima šalis.*

*Kad sparnus turėčiau,
Lėkčiau per naktis,
Kol namie gimtųjų
Pabelsčiau duris.*

*Ten nepasitikt
Brolis nei mama.
Už lėkčiau...
Man ir to gana.*

*Dar kart praėčiau
Tais pačiais takais,
Kur bernelis mielas
Lauk vakarais.*

*Bet man ten negrįžti,
Jam nebelankyt.
Galiu tik svajoti
Ir save ramint.*

*Skrisk nors tu, dainuže,
Mylimon šalin.
Aš ia pasiliksiu
Li din ia širdim.*

1949 10 12
Irkutskas-Nižniaja Zaimka

Didvyri takais!

*Kam plauna akis ašar l gaili,
Ko verki, jauna lietuvaite?
Nelauk, nepaguos naktuž l tamsi,
Neklaus nieks “ko verkia mergait ”.*

*ia verk rekr tas, narsus knygnešys.
Nuo ašar akmens ištirpo.
Dejon ms pripratus Sibiro šalis,
Nurimki, sesut - ko pravirkai?*

*Išmokim šiandien mes mirt su daina
Kal jimuos, po žuolu girioj.
Nurimki, sesute, dejoni gana,
Kent ki ir tu kaip didvyr .*

1949 10 30
Irkutskas - Kem inas

Nebelauk man s

*Kur, palink s berže,
Tu šiandien esi?
Gal taip pat si buoji?
Tik aš li desy.*

*Kraštas tas nesavas...
Ne gimtin , ne!
Li dna išvažiavus,
Sapnuojas sapne.*

*Žalias krantas, up -
Ten vargti vargai...
Baltas beržas supas -
Lankiau j dažnai.*

*Šiandien - kitas kraštas
Pla iam Sibire.
Ošk, palink s berže,
Nebelauk man s!..*

1949 10 24
Irkutskas - Kem inas

Laukimas

*Tokios li dnos, tokios ilgos
Naktys Sibire.
Aplankyk, likimo drauge,
Laukiu paslap ia.*

*Daug nor t s pasakyti,
Pasisk st dalia...
Laim s nerandu jaunyst j,
Lydi tik kan ia.*

*Tu taip pat kažko ilgiesi
V liam vakare.
Laukiamas likimo drauge,
Aplankyk mane!!!*

1949 11 19
Irkutskas - Kem inas

Atsisveikinimas

*Kaip lengvai tau sudie pasakiau,
Kas širdy, nesakysiu to tau.
L tai, tyliai viena nu jau,
O akyse tave vis ma iau.*

*Ma iau - li dnas stov jai tyliai,
Dar li dnesn mane gal matei,
Aš juokiaus, bet kr tin j giliai
Sl p s skausmas, nes skyr s keliai.*

*Eršk iuotas man siauras takelis,
Abu eiti kartu mes negalim...
Tu plasnok lyg padange erelis,
Aš li desiu kaip egl prie kelio.*

*Amžinai tau sudie pasakiau,
Juk tikrai nematysiu daugiau,
Tik berželis si buos, kaip seniau,
Man pritars “ ia sudie pasakiau”!!!*

1949 10 4

Irkutskas - Nižniaja Zaimka

Skrisk, paš l s žirge

*K tos pušys šnara
Po r bais baltais?
Gal ir joms ia gera
V liais vakarais.*

*M nuo glamon ja,
Bu iuoja slaptai...
Žirgas, tartum v jas,
Jau toli namai.*

*Tu sakei, pab gti
Nori nuo sav s?
Gal laim s šal
Žirgas mus nuneš.*

*Jaunas mano drauge,
Likimas žiaurus.
Ryt v l vargas laukia,
Bet šiandien ramu.*

*Skrisk, žirge paš l s,
Sibiro mišku.
Nors naktis, jau v lu,
Su tau nebaisu.*

1949 11 7
Irkutskas - Kem inas

Tremtiniui

*Naktis graži, naktis auksin ,
Paskendus žvaigždži blizgesy.
Sunkiai kilnojasi kr tin ...
Nurimk, vargingas tremtyny!*

*Kenti dienas, nemigdo naktys,
Vaidenas t višk , namai.
Nurimk, lietuvi, mok k juoktis!
Pab gs kan ia, pranyks vargai.*

*Tu nusijuok, kai noris verkti.
Vietoj dejoni uždainuok.
Daina pad s vargus išvargti,
Vargingas tremtyny, kovok!*

*Daug jau kentei, k sk ir toliau...
Už šal , kraujuos pl stan i .
Išauš diena, gal ir tuojau.
Tik k ir lauki paslap ia.*

1949 08 16
Irkutskas - Nižniaja Zaimka

Gr žim

*Dienos slenka pilkos,
Juodi vakarai.
Viltimi gyvenom -
Gr šim juk tikrai.*

*Gr šim, pasiilgom
Lakštu i dainos,
Kvepian i pušyn ,
Gražios Lietuvos.*

*Lauk, T vyne, gr šim,
Kai žaliuos lanka,
Kai si buos palang j
Obelis balta.*

*V l sienas kaišysim
Obel žiedais,
Verks bernelio smuikas
V liais vakarais.*

*Ned lios rytel
V l varpai skamb s,
Praeit audring
Li dnai pamin s.*

Nors vien kart...

*Dar noriu kart nusijuokt,
Nors kart iš širdies.
Beržai prad s T vyn j sprogt,
Ar juokas ten skamb s?*

*Kas atsakys nors vien kart
šimtus klausim ?
Kažko tai laukt, gyvent ar verta ?
Blaškytis be nam ?*

*Jei rytdiena tamsi, kaip šioji,
Jei džiaugsmo nesulaukt -
Kam, žeme, tu mane nešioji:
Numirt, nebevergaut!..*

*Prieš mirt tik nor iau kart ,
Tik kart iš širdies
Sušukt T vynei žod švent :
- Aš mirštu d l tav s!..*

1950 04 18
Irkutskas - Kem inas

Vakar v jelis

*Po langu v jelis verkia,
Beldžiasi li dnai, li dnai.
Gal ir jam jau kyr jo
Plat s Sibiro laukai?*

*Gal par po paži r ti
Pro langel tremtini ?
Žvelk. Vaikutis klausia t t ,
Ar toli iki nam ?*

*Mama pasakoja s nui
Apie Nemun , Trakus.
Sako, ten nestaugia v jas
Toks, kaip ia žvarbus, žvarbus.*

*V jas klausos ir nutyla,
Nebeverkia po langu.
Mažas tremtinys lietuvis
Kalbasi su v jeliu.*

*Pavargai gal tu, v jeli,
Beklajodamas miškais?
Baltas sniegas kloja žem ,
Kam tu purtini, taršai?!!*

*Geriau b k, žvarbus v jeli,
žemel prot vi ,
Pasakyk, kad aš j myliu
Ir pamiršti negaliu.*

*V jas švilpdamas nub ga
Sibiro plaiais laukais.
Mažas tremtinys per mieg
Vaikšto Nemuno krantais.*

1951 02 21
Irkutskas - Šitkinas

Kur T vyn ?

*Kur T vyn , kur namai?
Mielas kur, brangus?..
Vargas svetimoj šaly
Toks sunkus, sunkus.*

*Kur lelijos, ajerai,
Ežeras gražus?
Kur Užugirio miškai,
Kraštas tas garsus?!*

*Jis šiandien taip toli,
Dar toli ir ryt.
Dien apgaub naktis -
Kelio nematyt...*

1951 06 10
Irkutskas-Šitkinas

Išklausyki maldos

*Širdis nenustojo virp jus kratinėj
Ir ašaros plovė akis.
Palik man ramybę, kančia begaline!
Aplinkui tik juoda naktis...*

*Pakniubus prieš kryžį sena motinėlė
Be paliovos šaukia maldos.
Tur jo sėnel, vienturti mylėj -
Iš jo jis gint Lietuvos...*

*Ji prašo Aukščiau siausio globoti takus,
Kur žengia sėnus mylimiausias.
Kovoja narsiai jos vienturtis puikus,
Jai Sibiro kraštas toliausias.*

*Palik man ramybę, kančia begaline,
Grežink nors numirt Lietuvos.
Sėnus gal takelį jau laisvėn pramynė.
Juk Tu išklausysi maldos?..*

1951 03 21
Kemėnas

Ir v l nuogi beržai

*Ir v l nuogi beržai
Paskendo žalumynuos,
Apsideng laukai
Juodais juodais arimais.*

*V l srauni Biriūs a
Senais keliais vingiuoja,
Gegut krantuose
Gailiai gailiai kukuoja.*

*Lyg nuotaka balta
Po langu rymo ieva,
Pavasaris v l ia.
Kur tu, T vyne miela ?*

1952 05 30
Irkutskas-Šitkinas

Už k ž sta Sibire jaunyst

*Už k ž sta Sibire jaunyst ,
Ko paklaust ir kas gi atsakys?
Už k Azijos pla ioj taigoje
Jaun šird slegia li desys?*

*Ar už r tas, darželius sesu i ,
Ar už kryži li dn pakely,
Ar už tyliai plaukian i Dubys
Mylimos Pabaltijos šaly?*

*Gal už sodus, baltas baltas vyšnias,
Už lakštut s dain jazminuos,
Gal už gailiai klykian i žuv dr
Ramaus L no ežero krantuos.*

*Gal už kekes m lyn alyv ,
Smuiko raud liepos vakare?
Gal už šlames tyli beržyn
Iš T vyn s išvež nak ia?*

*Gal už sav , sen Vilniaus miest ,
Gedimino kaln , už Trakus,
Gal už šventus senus žuolynus,
Už didvyri li din ius kapus.*

*Už k ž sta Sibire jaunyst ,
Už k ses verkia paslap ia,
Už k Azijon pla i šal
Iš t vyn s išvež nak ia?!*

1952 03 15
Irkutskas - Sitkinas

Kad b tum ia

*Kad b tum ia,
Tiek daug aš pasaky iau -
Apie žvaigždes nak ia
Klajojan ias, mažytes...*

*Apie kalnus ir miškus,
Pakrantes, lygias pievas,
Kaip Biruson nak ia
M nulis žvelgia mielas.*

*Kad b tum ia,
Dainuo iau daug dain -
Apie lakštut s raud
Sakose jazmin ...*

*Apie krantus Šventosios,
Laivel tarp bang ,
Kaip žadina mo iut
S nel iš kap ...*

*Be galo ir be krašto
Daug pasak , dain
Saky iau kaip iš rašto,
Kad b tumei ia tu...*

1952 06 07 v
Irkutskas - Sitkinas

Penkt kart

*Kraujuota žemel pražydo melsvai -
Žibut s t vyn jau puošia.
Ko rymai, mo iute, prie vart ilgai?
Klausai gal, ar v tros dar ošia ?*

*Plaukai lyg ramun s pražyd baltai,
Veidai taip giliai išvagoti.
mišk kažko akys krypta l tai,
Širdis nenustoja vaitoti.*

*Išeidami s n s juk sak - sugr š
Su paukš iais pavasar tyl .
Žibut m melsvom penkt kart džiaugias jis,
O v tros dar vis nenutyla.*

*Ko rymai, mo iute, prie vart ilgai?
Tyl ki nutils pikti v jai.
Kraujuota žemel pražys dar baltai,
Su vyšniom gr š s n s iš j .*

*Žibut s ir vyšnios daug kart žyd jo,
Slap ia miškuose kaubur li daug jo, daug jo.
tremt vagonai ried jo, ried jo.
Taip laukiami s n s namo nepar jo.*

1953 12 10
Šitkinas - Irkutskas

Tremtis

*Tai buvo ankstyvas pavasario rytas,
Dar saul kalnuos netek jo...
Iš jo mama, žiauraus priešo išvyta,
Taku, palei kryžį iš jo.*

*Ir jo senut keliu tremtin s -
Krantais Birusos, taiga jo.
Ilg josi sod mažos Lietuvos,
Ji duso nuo Sibiro v j .*

*Taip keletas met su v jais nuskriejo.
Mo iut vis lauk aušros.
Bet saul daugiau jau d l jos netek jo,
Parklupo krantuos Birusos...*

*Prieš mirt lyg kas taip tyliai dar šnabžd jo,
Gal v jas šalies vakar -
Jai rod s - s nus j meiliai glamon ja,
O dukros kartoja balsu:*

*Netiesa, mamyte, tu nemirsi tr mime,
Tu gr ši gimt j žem .
Juk mirti nor jai tik savo T vyn j,
Ils tis po egle kalnely...*

*Tai buvo ankstyv vasaros ryt :
Mintim dar aplank namus...
Užmigo mama, taigon priešo atvyta,
Niekad nesulauks jos s nus.*

1954 04 08

Irkutskas - Šitkinas

L k vakarus

*Ko tu plauki, Birus le,
Vis šiaur , rytus?
Plauk vakarus, visuomet
Mano mintys kartu bus...*

*Kartu mintys, mano viltys
Plauks ir duš kaip ta banga.
Kai prie lango aš s d siu
Lig nakties tyli, li dna.*

*L ks svajon s Atlant ,
Prie Baltijos vanden .
Plauk vakarus, Birusa,
Mano dainos l ks kartu.*

*Daina bus apie Dubys ,
Toki srauni , kaip ir tu.
Mano laim , džiaugsmas visas
L ks vakarus kartu.*

*Kan ia, skausmas, juodos mintys
ia gl d s su man kartu.
Nesisk siu aš t vynei,
Kad man Sibire sunku.*

1954 04 05
Irkutskas - Šitkinas

Ko tos akys vis žiuri tol ?

*Ko tos akys vis žiuri tol ,
Ko skausmai nenurimsta širdy?
Kaip atspėti, kamums žada rytojus,
Ar skambės dainos rytu šaly?..*

*Pražiūrėję akis motinėlė ,
Seno tavo pabalo galva.
Dieną naktį liūdną mergužėlę -
Kur bernelis, o kur Lietuva?*

*Bent prieš mirtį dar leiskit sugrąžti,
Paklaustyti sesučių dainas :
Apie Nemunę, senąjį Vilnių ,
Parymot po smelkeliu tyliu.*

1954 07 18
Irkutskas - Šitkinas

Po met dešimties

*Po met dešimties kal jimo ir tremties
Išeinant pro vartus toks šnabždesys saldus:
“Tau žem ir dangus, saul leidis švelnus,
Tau vyturio daina, rugiaug l melsva.*

*Tau prieblanda tyli, armonika skardi,
Tau šlamesys berž , nemirštantis “myliu”,
Tau klykianti žuv dra, tau tyluma ir v tra.
Keliauki su daina, tu pagaliau laisva. ”*

*J s laisv sugr žinot, o metai ar sugr š?
Kalb k, šviesi žvaigždute, berželi, pasakyk,
Ar viesulai siut jaunyst sugr žins?!*

*Ta iau balti plaukai, veiduos kan ios takai
Šypojojosi skaudžiai ir man kalb jo aiškiai
Jaunyst mirdama, tau šnibžda - Tu laisva!*

1956 03 21

Irkutskas - iunskas

Aš neabejoju

*Aš neabejoju, bus dar kart rytas,
Kruvina žemel nusipraus rasa.
Gr š ne dr siai t vas, iš nam išvytas,
Mindžios gimt žem suvargus mama.*

*Ses doбилuose v l baidys bitut ,
Klaus ramun balt - myli jis ar ne?
Brolis jaunesnysis ar supras mo iut ,
Ko dažnai ji verkia, kr p ioja sapne?*

*Jis žinos, kad buvo jo vyresnis brolis -
Iškeliavo nakt vingiuotu taku.
Ar supras, kad buvo T vyn pavojuj?
Kam paliko t vus, mir po beržu...*

*Aš neabejoju - rytas jau netoli,
Praeities bedugn n grius juoda tamsa.
Tik aš abejoju, ar supras m s brol
Žiauriai sužalota jaunoji karta.*

1956 03 21
Irkutskas - iunskas

Tu pasiklausk

Tu pasiklausk senos pušies

V lyvam vakare -

Su v tromis ryt šalies

L kiau jos virš ne.

O tu manei, bijau audros.

J dievini tik tu.

Gal ir nem gsti šitokios -

Nenuorama esu.

Raudonus si lomus žiedus

Po kojomis metu -

Spygliuotas virš nes puš

Sunku pasiekt - myliu...

1956 05 25

Oktiabrskas

Laiškas Monikai

*Jeigu bus sunku kratin j taip labai labai,
Jei žib s rasa akyse, nemigdys sapnai,
Kai jausiesi viena viena, žmon s nesupras,
Prisimink, tarp šit sien taip ken iu ir aš.*

*Jei ateis nepaprašyta meil nelaukta
Ir sužys ant tavo tako rož s lyg rasa,
Skink žiedus, nors ryt gal v lei jie tik kan i neš,
Prisimink, tokiais takeliais klaidžiojau ir aš.*

*Po dienos - naktis ateina, po giedros - audra.
B na - ir meil praeina, lieka tuštuma.
Jeigu saul , žvaigždes, rožes matysi juodas:
Tuomet keisk dainoje žodžius - taip dariau ir aš.
Po nakties - diena ateina, po audros giedra.*

*Skriaud lagerio atminsi, nepamesk vilties,
Neišbrauk T vyn s meil s iš savo širdies.
Galb t žmon s ne vertins, Ji - kan ias supras.
Prisimink, labiau už visk J myl jau aš.*

*Bus dien , kada parkniubus šauksi - negaliu,
Atsibos artisto juokas tarp žmoni žiauri .
Šauk Marij pagalb , prisimink maldas,
Retkar iais, kada gal jau, meldžiausi ir aš.*

Juz DIRSYT

1956 07 27
Irkutskas - Šitkinas

Pavogta jaunyst

*Taip nor t s laik pasivyty lyg vag ,
Atsiimt jaunyst , l kes ius tylius,
Prieblandas, alyvas, meil , gimt šal -
Visk , k nelaisv pavog iš m s.*

*Met daug tolius viesulais nujojo,
Roži keras skleid kas metai žiedus
Muzikos akordais gyvenimas grojo,
Kažkur liejos tango, vynas ir alus...*

*Mes - gyvenom toliais m lynos padang s,
Mus ramino v jas vakar šalies,
Už grot žvaigždut vakarais aplank .
Meld m neapleisti lyg Dievo - vilties.*

*Su viltim ir saul juoda - buvo šviesi.
Rož s juk d l m s dar žiedus išskleis.
O laikas, palik s kaktų vagas tiesias,
Negr žtamai jojo priekin - viesulais...*

*Rodos, ir negaila to, kas d l m s mir :
Su viskuo sutikom m s tokia dalia!
Tik geguž s nakt , žvaigždut m pabirus,
Kažko tyliai krinta iš aki rasa...*

1956 05 25
Oktiabrskas

Motinai

*Mamyte, jau sodai pražydo baltai
Lyg kuokšt s tav j plauk .
Sena obelis, kuri m gai labai,
Tau guol paklojo žied .*

*Nor jai sugr žti, po liepom rymot,
Ilg jais gimt j lauk .
Gegut sode nepaliauja kukuot:
“Mo iut, žilagalve, kur Tu?!”*

*Sugr žk, motin le, pro kryži taku,
Kuriuo tremiama iš jai.
Pavargus galva pails s tarp žied -
Tiek Sibire vargo matei!..*

*Deja, nesulauks nei takai, nei kapai,
Kur ilsisi m s seneliai.
Mama, brangioji, akis Tau užb r
Sibiro juoda žemel ...*

Skiriu kap. Juozui Krikštaponiui

*Gyvenimas tau nieko nežad jo,
Kai dali partizano tu pasirinkai.
Aš tikiu, net širdis nesuvirp jo,
Kada t v pakluones palikai.*

*Prieš akis matei kraujuot šal .
Karvedys - tu buvai juo šventai.
Su tavim dešimtys partizan ,
O prieš jus supo šimtai.*

*Priesaika karvedžio suteik galios.
Tu koveis kaip aras narsiai.
Iš kur pas t žmog j g tiek ir valios ?
Tu apgynei draugus, d l T vyn s kritai.*

*Net mir s baisus jiems buvai, kapitone:
Tav j lavon mašinson pakrov .
Žuvusi septyniolika vietoje liko -
Tav s net negyvo miške nepaliko.*

PS.

*Giesmi m s Didvyriui niekas negiedojo,
Sp jama - "Vienyb s" žvyrduob s užklojo.
Gal tik banga Šventosios kruvin veid nuplov ...*

Juz ŽIŽIEN
1996
Ukmerg

Turinys

Stasys Žižys. Jaunyst atidavim T vynei

Areštas.....	5
Lukiški duona.....	15
Basakoj vaikyst	19
Prisiekiu Lietuvai T vynei.....	27
Pakeliui lager	34
Lageri golgota.....	41
T vyne, ar lauki man s.....	62
Partizanai, veik Ukmerg s apskirtyje.....	68
Juz Dirsyt - Žižien . Iš mano prisiminim	109

Poezija

Duokit žem s savo.....	117
Už k ?.....	119
Kal jime.....	120
Kelion tremtin.....	121
Kad sparnus tur iau.....	122
Didvyri takais.....	123
Nebelauk man s.....	124
Laukimas.....	125
Atsisveikinimas.....	126
Skrisk, paš l s žirge.. ..	127
Tremtiniui.....	128
Gr šim.....	129
Nors vien kart.....	130
Vakar v jelis.....	131
Kur T vyn ?.....	132
Išklausyki maldos.....	133
Ir v l nuogi beržai.....	134
Už k ž sta Sibire jaunyst	135
Kad b tum ia.....	136
Penkt kart.....	137
Tremtis.....	138
L k vakarus.....	139

Ko tos akys vis ži ri tol ?.....	140
Po met dešimties.....	141
Aš neabejoju.....	142
Tu pasiklausk.....	143
Laiškas Monikai.....	144
Pavogta jaunyst	145
Motinai.....	146
Skiriu kap. Juozui Krikštaponiui.....	147

Stasys Žižys
Jaunyst atidavimų T vynei

Viršelis J.Zarecko

Papildomas tiražas

Leidėjas: Stasys Žižys ir UAB "Ukmergės spaustuvė". SL 1106.

Užsak. Nr. 548. 9,375 sp. l. Tiražas 200 egz. Spausdino

UAB "Ukmergės spaustuvė", Vasario 16-osios 31, Ukmergė.

Kaina sutartinė.

Paminklas negr žusiems tremtiniam ir politiniams kaliniams prie Dukstynos kapinių Ukmergėje